

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
(повна назва кафедри)

Кваліфікаційна робота / проект

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

на тему _____

Удосконалення управління кредитним портфелем банку в умовах
трансформації банківського сектору України

Виконав: студент 2 курсу, групи ФБС-18-2мз
спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та
страхування"
(код і назва спеціальності)

освітньої програми фінанси, банківська справа та
страхування
(код і назва освітньої програми)

спеціалізації _____
(код і назва спеціалізації)

Л.В.Стрежак
(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри фінансів, банківської
страви та страхування, доц., к.е.н. Ткаченко Є.Ю.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент доцент кафедри фінансів, банківської
страви та страхування, доц., к.е.н. Шапуров О.О.
(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Запоріжжя

2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ ІНСТИТУТ

Факультет економіки та менеджменту

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 072 "Фінанси, банківська справа та страхування"

(код та назва)

Освітня програма Фінанси, банківська справа та страхування

(код та назва)

Спеціалізація _____

(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

" ____ " _____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ / ПРОЕКТ СТУДЕНТОВІ (СТУДЕНТЦІ)

Стрежак Лесі Вікторівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Удосконалення управління кредитним портфелем банку в умовах трансформації банківського сектору України

керівник роботи Ткаченко Єлизавета Юріївна, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від "10" вересня 2019 року № 1539-с

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи Законодавча нормативна база. Публічна фінансова звітність АТ "ПУМБ". Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити

Теоретична частина. 1. Теоретико-методичні основи управління кредитним портфелем банку

Аналітична частина. 2. Дослідження рівня та ефективності управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ"

Проектна частина. 3. Напрямки удосконалення управління кредитним портфелем АТ «ПУМБ»

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Класифікація кредитних операцій банку. Динаміка кількості діючих банків України за 2008-2018 рр., од. Показники кредитної діяльності банків за 2008-2018 рр.. Кредити надані не фінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності станом на кінець серпня 2018р.. Основні показники діяльності АТ «ПУМБ» в 2016-2018 рр. Структура кредитного портфеля АТ «ПУМБ» в 2016-2018 рр.. Структура кредитних операцій АТ «ПУМБ» в 2016-2018 рр. за

видами економічної діяльності. Аналіз якості кредитного портфеля АТ «ПУМБ» в 2016-2018 рр.. Нормативи кредитного ризику АТ «ПУМБ». Нормативи кредитного ризику відповідно до постанови НБУ. Аналіз дохідності кредитного портфеля АТ «ПУМБ». Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ «ПУМБ» в 2016-2018 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Ткаченко Є.Ю., доц., к.е.н.	18.09	18.09
2	Ткаченко Є.Ю., доц., к.е.н.	18.10	18.10
3	Ткаченко Є.Ю., доц., к.е.н.	19.11	19.11

7. Дата видачі завдання 10.09.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Дослідження теоретико-методологічних засад з теми, що досліджується	25.09.2019	виконано
2	Огляд літературних джерел з теми, що досліджується	01.10.2019	виконано
3	Збір даних та дослідження звітної документації АТ "ПУМБ"	08.10.2019	виконано
4	Аналіз фінансової діяльності підприємства АТ "ПУМБ"	18.10.2019	виконано
5	Розробка практичних рекомендацій щодо оптимізації діяльності АТ "ПУМБ"	19.11.2019	виконано

Студент
(підпис) (ініціали та прізвище) _____

Стрежак Л.В. _____

Керівник роботи (проекту)
(підпис) (ініціали та прізвище) _____

Ткаченко Є.Ю. _____

Нормоконтроль пройдено
Нормоконтролер
(підпис) (ініціали та прізвище) _____

Шапуров О.О. _____

АНОТАЦІЯ

Стрежак Л.В. Удосконалення управління кредитним портфелем банку в умовах трансформації банківського сектору України.

Кваліфікаційна випускна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальність 072- Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник Є.Ю.Ткаченко. Інженерний інститут Запорізького Національного університету. Факультет економіки та менеджменту, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, 2020.

Розглянуто теоретико-методичні засади управління кредитним портфелем банку. Досліджено рівень та ефективність управління кредитного портфеля АТ «ПУМБ». Визначено шляхи удосконалення механізмів кредитування позичальників у досліджуваному банку.

Ключові слова: КРЕДИТНІ ОПЕРАЦІЇ, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, КРЕДИТНА ПОЛІТИКА, КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК, ДЕФОЛТ, КРЕДИТОСПРОМОЖНІСТЬ, НЕФІНАНСОВІ КОРПОРАЦІЇ, РЕЙТИНГ ПОЗИЧАЛЬНИКА

SUMMARY

Strezhak LV Improvement of bank credit portfolio management in the conditions of transformation of the Ukrainian banking sector.

Qualifying graduation work for the master's degree in the specialty 072- Finance, Banking and Insurance, supervisor EY Tkachenko. Engineering Institute of Zaporizhzhya National University. Faculty of Economics and Management, Department of Finance, Banking and Insurance, 2020.

The theoretical and methodological principles of bank credit portfolio management are considered. The level and effectiveness of the management of the credit portfolio of JSC FUIB has been investigated. Ways to improve the mechanisms of lending to borrowers in the investigated bank are determined.

Keywords: CREDIT OPERATIONS, LOAN PORTFOLIO, CREDIT POLICY, COMMERCIAL BANK, DEFAULT, CREDIT OPPORTUNITIES, NON-FINANCIAL CORPORATIONS, REITS

АННОТАЦИЯ

Стрежак Л.В. Совершенствования управления кредитным портфелем банка в условиях трансформации банковского сектора Украины.

Квалификационная выпускная работа для получения степени высшего образования магистра по специальности 072- Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель Е.Ю.Ткаченко. Инженерный институт Запорожского Национального университета. Факультет экономики и менеджмента, кафедра финансов, банковского дела и страхования, 2020.

Рассмотрены теоретико-методические основы управления кредитным портфелем банка. Исследован уровень и эффективность управления кредитного портфеля АО «ПУМБ». Определены пути совершенствования механизмов кредитования заемщиков в исследуемом банке.

Ключевые слова: КРЕДИТНЫЕ ОПЕРАЦИИ, КРЕДИТНЫЙ ПОРТФЕЛЬ, КРЕДИТНАЯ ПОЛИТИКА, КОММЕРЧЕСКИЙ БАНК, ДЕФОЛТ, КРЕДИТОСПОСОБНОСТЬ, НЕФИНАНСОВЫЕ КОРПОРАЦИИ, РЕЙТИНГ ЗАЕМЩИКА.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ.....	15
ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	20
1.1 Сутність та теоретична характеристика кредитної діяльності банківської установи	20
1.2 Теоретичні засади управління кредитним портфелем банку	29
1.3 Тенденції та проблеми розвитку банківського сектору економіки України	42
Висновки до розділу 1	52
РОЗДІЛ 2 ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ "ПУМБ"	56
2.1 Організаційно – економічна характеристика АТ "ПУМБ"	56
2.2 Аналіз структури кредитного портфеля АТ "Перший Український Міжнародний Банк" за статусом позичальників та видами кредитів.....	63
2.3 Аналіз структури кредитного портфеля АТ "Перший Український Міжнародний Банк" за видами економічної діяльності.....	70
2.4 Аналіз якості кредитного портфеля АТ "ПУМБ"	81
2.5 Дослідження системи ризик – менеджменту в АТ "ПУМБ"	91
Висновки до розділу 2.	96
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ "ПУМБ"	99

3.1 Шляхи підвищення ефективності управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ"	99
3.2 Прогнозування доходів АТ "ПУМБ" від кредитних операцій	110
3.3 Моделювання залежності між показниками діяльності АТ "Пумб" ..	118
Висновки до розділу 3	126
ВИСНОВКИ.....	129
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	134
ДОДАТКИ.....	143

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
ТА ТЕРМІНІВ

Слово / словосполучення	Скорочення	Умови використання
А		
Автор	авт.	
Акціонерне товариство	АТ	
В		
Вулиця	вул.	
Вищий учбовий заклад	ВУЗ	
Г		
Гривня	грн.	біля цифр
Д		
Додаток	дод.	
Документ	док.	
І		
Імені	ім	біля прізвища
Інше	ін.	
К		
Кафедра	каф.	
Кабінет міністрів України	КМУ	
М		
Місто	м.	
Мільйон доларів	млн.дол.	
Мільярд доларів	млрд. дол.	біля цифр
Н		
Національний банк України	НБУ	
О		
Область, обласний	обл.	
Одиниця виміру	од. вим	
П		
Публічне акціонерне товариство	ПАТ	
Перший Український Міжнародний Банк	ПУМБ	
Примітка	прим.	
Р		
Рік	р.	біля цифр
Роки	р.р.	біля цифр
Розділ	розд.	
Район	р-н	

Слово / словосполучення	Скорочення	Умови використання
Редакція, редактор	ред.	
Реферат	реф.	
Рецензія	рец.	
Рисунок	рис.	
С		
Сторінка	с.	біля цифр
Т		
Таблиця	табл.	
Таке інше	т.і.	
Тисяч одиниць	тис. од.	біля цифр
Тисяч гривень	тис. грн.	біля цифр

ВСТУП

Актуальність теми. Кредити є найприбутковішим банківським активом, створюючи, як правило, більшу частину доходів банку. Дохідність, прибутковість і рентабельність кредитних операцій повинні бути вивчені і оцінені економістами як складові вивчення фінансового стану банку. У процесі управління кредитною діяльністю банку об'єктами є не лише кожна окрема кредитна операція, а й сукупність усіх наданих банком кредитів з їх взаємовпливом і взаємозалежністю, тобто кредитний портфель банку. Кредитний портфель являє собою сукупність виданих позик, які класифікуються на основі різних критеріїв, пов'язаних з різними чинниками кредитного ризику або зі способами захисту від нього. Основними цілями формування кредитного портфелю є: високий рівень доходу в поточному періоді; високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля; дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля.

Недостатнє обґрунтування теоретичних засад організації кредитних відносин комерційними банками саме в кризових умовах функціонування, шляхів вирішення проблем оптимізації кредитних операцій із клієнтами послаблює вплив кредиту на поліпшення якісних і кількісних показників функціонування банківських установ. Саме тому комплексна розробка теоретичних і практичних питань формування кредитного портфеля банків і визначення напрямів підвищення ефективності управління ним на сьогодні слід вважати одним із пріоритетних завдань у загальній системі заходів щодо удосконалення функціонування комерційних банків.

Вивченню питань організації кредитної діяльності комерційних банків присвячено значну кількість праць вітчизняних і зарубіжних економістів, що характеризує важливе місце даної проблеми у числі пріоритетів банківської діяльності та обґрунтуванні шляхів її оптимізації. Суттєві надбання у дослідженні цих питань належать таким вітчизняним ученим як

З.М.Васильченко, О.В.Васюренко, Н.І.Версаль, В.В.Вітлінський, С.П.Вожжов, А.С.Гальчинський, Д.Д.Гладких, І.С.Гуцал, О.В.Дзюблюк, О.Т.Євтух, Ю.А.Заруба, Б.С.Івасів, О.А.Кириченко, В.В.Корнєєв, В.Д.Лагутін, Б.Л.Луців, І.О.Лютий, В.І.Міщенко, А.М.Мороз, Л.О.Примостка, К.Є.Раєвський, С.К.Реверчук, М.І.Савлук, Р.І.Тиркало, Я.І.Чайковський та інші. Вагомий внесок у дослідження зазначених аспектів належить і таким зарубіжним економістам як Б.Бухвальд, Д.Д.Ван-Хуз, Р.Г. Габбард, Е.Дж.Долан, Б.Едвардс, Є.Ф.Жуков, Г.Г.Коробова, Т.Кох, О.І.Лаврушин, В.Лексіс, Ю.С.Масленченков, Р.Л.Міллер, Ф.С.Мішкін, Е.Морсман, Г.С.Панова, М.А.Пессель, Ж.Рівуар, П.Роуз, Дж.Сінкі, А.М.Тавасієв, В.М.Усоскін.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є удосконалення управління кредитним портфелем банку в умовах трансформації банківського сектору України.

Відповідно до поставленої мети в роботі передбачено вирішення таких основних завдань:

- розглянути теоретико-методичні засади управління кредитним портфелем банку;
- проаналізувати тенденції та проблеми розвитку банківського сектору економіки України;
- дослідити рівень та ефективність управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ";
- визначити напрями удосконалення управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ".

Об'єкт дослідження є процеси управління кредитним портфелем банку в умовах трансформації банківського сектору України.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів управління кредитним портфелем банку (на прикладі АТ "ПУМБ").

Методи дослідження. Теоретичною основою кваліфікаційної роботи слугують загальнонаукові методи пізнання (діалектика, аналіз, синтез, системність, комплексність, доречність), методологічні засади системного підходу, який виражається у вивченні проблем аналізу кредитного портфеля комерційного банку у тісному взаємозв'язку з питаннями впливу понесених втрат на прибутковість діяльності банку загалом і на прибутковість кредитної діяльності зокрема.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному: удосконалено науково – методичні підходи щодо управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ".

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці шляхів оптимізації управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ", використання окремих методичних прийомів і формування моделі інформаційного середовища для практичного впровадження.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних економістів з теорії і практики банківської справи і основ кредитування, законодавчі та нормативні акти, які регулюють діяльність комерційних банків, офіційні статистичні дані, інструктивні матеріали Національного банку України.

Основні положення і результати кваліфікаційної роботи доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції "Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу" (Internet-конференція), 20-21 листопада 2019 р. (м. Запоріжжя).

За результатами дослідження опубліковано 1 тези доповідей.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО – МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1 Сутність та теоретична характеристика кредитної діяльності банківської установи

Кредитування завжди було й залишається пріоритетною економічною функцією банків. Кредити надаються позичальникам на різноманітні цілі, під різні види забезпечення. При цьому використовуються поширені у світовій практиці методи кредитування з урахуванням останніх тенденцій розвитку банківського бізнесу та використанням сучасних інформаційних технологій [1, с.18].

Кредити є найприбутковішим банківським активом, створюючи, як правило, більшу частину доходів банку. Дохідність, прибутковість і рентабельність кредитних операцій повинні бути вивчені і оцінені економістами як складові вивчення фінансового стану банку. Постійний аналіз кредитного портфеля в системі управління банком дає змогу вибрати варіант раціонального розміщення ресурсів, напрямів кредитної політики, знизити ризик за рахунок диверсифікації, прийняти рішення щодо доцільності надання позики [7, с. 124].

За своєю сутністю та механізмом впливу на процес суспільного відтворення кредит є однією з найскладніших економічних категорій. Щодо цього він поступається хіба що тільки категорії грошей. Тому в економічній теорії протягом кількох століть ведуться дискусії навколо питань, пов'язаних із сутністю та роллю кредиту. Ці дискусії тривають і досі. Найбільш поширеними в економічній літературі є два підходи до визначення сутності кредиту:

– ототожнення кредиту з цінністю, яка передається одним економічним суб'єктом іншому в позичку. При такому підході увага дослідника

зміщується на саму позичку, її правову форму, що зумовлює вихолощування з кредиту його економічного змісту;

- ототожнення кредиту з певним видом економічних відносин, які формуються в суспільстві. Такий підхід дає можливість глибше дослідити економічні аспекти кредиту, економічні чинники його існування, основи та закономірності його руху [24, с.112].

За своєю сутністю кредит – це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності. Кредитні відносини мають ряд характерних ознак, які конституують їх як окрему самостійну економічну категорію – кредит [18, с.21].

Основними ознаками відносин, що становлять сутність кредиту, є такі:

– учасники кредитних відносин повинні бути економічно самостійними: бути власниками певної маси вартості і вільно нею розпоряджатися; функціонувати на основі самодостатності та самоокупності; нести економічну відповідальність за своїми зобов'язаннями. Без цього вони не зможуть набути статусу ні кредитора, ні позичальника. Щоб стати кредитором, економічний суб'єкт повинен накопичити у власності певну суму вільних коштів, якими може вільно розпоряджатися [20, с.111]. А щоб стати позичальником, суб'єкт повинен мати передумови для накопичення в майбутньому у своїй власності достатньої суми вільних коштів для повернення боргу;

– кредитні відносини є добровільними та рівноправними. Тільки за цих умов вони будуть взаємовигідними і зможуть розвиватися по висхідній. Інакше ці відносини будуть згасати і розриватися, тобто втратять здатність до розвитку. Економічна самостійність суб'єктів, добровільність, рівноправність та взаємна вигода роблять кредитні відносини внутрішньо адекватними ринковим відносинам, зумовлюють їх розвиток на ринкових засадах;

– кредитні відносини не змінюють власника цінностей, з приводу яких вони виникають. Кредитор залишається власником переданої в борг вартості, а позичальник одержує її лише у тимчасове розпорядження, після чого повинен повернути власникові. Незмінність власника в кредитних відносинах вимагає особливо чіткого і дійового правового їх оформлення, щоб захистити інтереси власника. Якщо такий захист не забезпечується правовими засобами, то кредитні відносини втрачають свої визначальні ознаки і перетворюються в щось інше, ніж кредит. У цьому зв'язку інтереси кредитора для правового захисту є більш пріоритетними, ніж інтереси позичальника;

– кредитні відносини є вартісними, оскільки виникають у зв'язку з рухом вартості (грошей чи матеріальних цінностей). Проте вони не є еквівалентними, тому що кожне переміщення вартості не супроводжується зустрічним рухом відповідного еквівалента. Однак вартість переміщується на зворотних засадах, тобто після певного періоду ці кошти повертаються назад у висхідне положення. Можливість їх неповернення робить позицію кредитора у цих відносинах досить вразливою, ризикованою [7, с.13]. Для захисту своїх позицій кредитори повинні мати переважні права при визначенні доцільності кредитування та розміру плати за кредит;

– кредитні відносини на мікроекономічному рівні є перервними, тобто після повернення одержаної в борг вартості і сплати процента вони перериваються. Проте на макроекономічному рівні кредитні відносини підтримуються безперервно як безперервний рух вартості в процесі суспільного відтворення. Закінчуючи відносини з приводу однієї суми вартості чи з одним контрагентом, економічні суб'єкти постійно вступають у кредитні відносини з іншими контрагентами чи з тими самими, але з приводу інших сум вартості. Тому кредитні відносини виходять за межі відносин двох економічних суб'єктів і мають характер загальносуспільних [18, с.21].

Безперервність та платність кредитних відносин визначають ще одну характерну їх рису – здатність забезпечувати зростання вільної вартості, тобто її капіталізацію. Відтак формується особлива самостійна форма

капіталу – позичковий капітал. Об'єкти кредиту можуть передаватися одним суб'єктом іншому не тільки у формі позички, а і в інших формах, зокрема прокату, лізингу, позики тощо [24, с.108]. У цих випадках відносини між суб'єктами теж мають ознаки кредитних, проте реалізуються вони дещо по-іншому, ніж при передачі вартості в позичку.

Позичена вартість як об'єкт кредиту є реальною, тобто має бути наявною і фактично переданою кредитором позичальнику. Така передача оформляється відповідною угодою з дотриманням вимог чинного законодавства і називається позичкою. Надання позички породжує кредитні відносини між партнерами, які стають їх суб'єктами – кредитором та позичальником. Тому поняття кредиту ширше за поняття позички, бо передбачає не тільки факт надання останньої, а й відносини між сторонами, що виникають у зв'язку з наступним погашенням позички, з урегулюванням взаємних претензій, пов'язаних з несвоєчасним поверненням позички позичальником чи порушенням умов договору кредитором тощо. Тому позичка є ключовою ланкою кредитних відносин [15, с.202]. Позичена вартість може бути в грошовій формі, у формі товарів, виконаних робіт, наданих послуг. Незалежно від форми позичена вартість є реальною цінністю і має бути збережена в процесі кредитних відносин, але не у своїй первісній формі, а за своїм обсягом. Наприклад, якщо в позичку передані товари, то це не значить, що позичальник повинен повернути кредитору ті самі чи такі самі товари, а лише їх повну вартість у формі, яка задовольняє позичальника, тобто у грошовій формі. Запорукою збереження позиченої вартості є її ефективне використання позичальником, яке забезпечить її відтворення через певний час. Це стосується як використання позиченої вартості на виробничі цілі, так і на особисте споживання [20, с.68].

Кредитори – це учасники кредитних відносин, які мають у своїй власності (чи розпорядженні) вільні кошти і передають їх у тимчасове користування іншим суб'єктам. Кредиторами можуть бути фізичні особи, юридичні особи (підприємства, організації, установи, урядові структури

тощо), держава. Особливе місце серед кредиторів посідають банки. Вони спочатку мобілізують кошти в інших суб'єктів, у тому числі і на засадах запозичення, а потім самі надають їх у позички своїм клієнтам. Тому банки можна розглядати як колективних кредиторів.

Позичальники – це учасники кредитних відносин, які мають потребу в додаткових коштах і одержують їх у позичку від кредиторів. Характерною ознакою позичальника є те, що він не стає власником позичених коштів, а лише тимчасовим розпорядником. Тому його права стосовно використання цих коштів дещо обмежені – він не може вийти за межі тих умов і цілей, які передбачені його угодою з позичальником. З цього погляду позичальник перебуває в певній залежності від кредитора. Проте це не заперечує рівноправності сторін у кредитних відносинах [24, с.108].

Позичальниками можуть бути всі ті особи, що й кредиторами: фізичні особи, всі юридичні особи, держава. Кредитори і позичальники набувають цей статус добровільно, на договірних засадах. Це дає їм можливість найповніше задовольнити свої потреби і захистити свої інтереси, які у кожній зі сторін кредиту відмінні. Зробити це у випадку, коли один з економічних суб'єктів примушує іншого бути його кредитором, просто неможливо, оскільки сторони тут не брали на себе відповідних зобов'язань [24, с.118]. Управління ефективністю процесу кредитування залежить від чіткої систематизації форм і видів кредиту. Основні ознаки класифікації форм пов'язані із сутнісними характеристиками кредитних відносин (об'єкт, суб'єкт, поверненість, терміновість, платність, цільове використання, забезпеченість) (рис. 1.1) [15, с. 97].

Другим рівнем деталізації кредиту є розподіл його форм на види та підвиди. При цьому форма є проявом тієї чи іншої сутнісної характеристики кредитування, а види та підвиди характеризують порядок, практику використання тієї чи іншої форми. Ця класифікація дозволяє підвищити обґрунтованість господарських рішень відносно вибору форм і видів кредиту, виходячи із цілей розвитку і потреб підприємства.

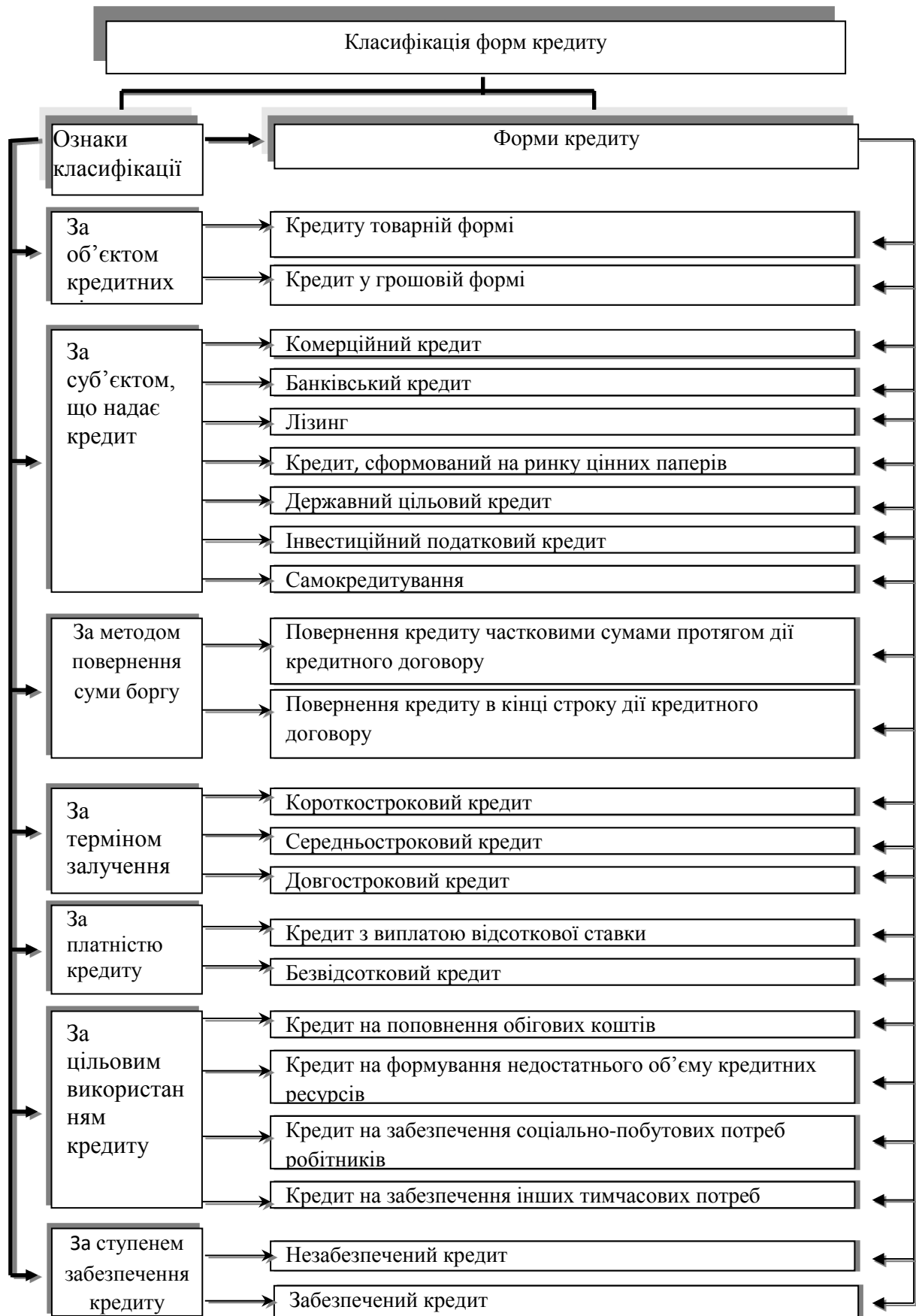

Рис. 1.1. Класифікація форм кредиту

Ефективність процесу кредитування пов'язана: з альтернативними можливостями вибору умов кредитування, які визначають витрати щодо залучення коштів; з визначеними цільовими результатами, реалізація яких здійснюється в процесі використання кредитних ресурсів [36, с.68].

Кредитні операції банку за своєю класифікацією можуть бути активними і пасивними (рис. 1.2).

Рис.1.2. Класифікація кредитних операцій банку

Одним із найважливіших аспектів банківського кредитування є формування кредитного портфелю. Й управління кредитними операціями зводиться до управління кредитним портфелем. Кредитний портфель

комерційного банку слід розглядати у двох значеннях – широкому та вузькому. В широкому – як комплексний інструмент управління (активами і пасивами) банку; у вузькому – як набір кредитних інструментів для досягнення основних цілей. Управління кредитним портфелем дає змогу балансувати та стримувати ризик усього портфеля, контролювати ризик, притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позиковим інструментам, кредитам та умовам діяльності. Управління кредитними ризиками вимагає систематичного кількісного та якісного аналізу кредитного портфеля та роботи з проблемними кредитами [11, с. 86].

У дослідженнях останніх років, які проводяться в банківській системі, усе більше уваги приділяється процесам формування та аналізу кредитного портфеля банків. Тема знайшла відображення у працях таких авторів: І. В. Сало, О. В. Дзюблюк, А. М. Мороз, З. М. Васильченко, М.О.Барінов, М.Савлук, А.Шаповалов, В. Геєць та інших. Динамічний розвиток банківської системи України вимагає постійного проведення досліджень проблем аналізу структури кредитного портфеля, диверсифікації активів та мінімізації кредитних ризиків[24, с.120].

Існує ряд підходів до питання про визначення поняття і сутності кредитного портфеля банку. Так, Вовчак А.Д. дає таке визначення: "Кредитний портфель банку – це сукупність кредитів, наданих одним банком на певну дату з метою одержання доходу у вигляді відсотків"[15, с.358]. А І.Ф. Цисарь представляє кредитний портфель як види кредитів, терміни їх погашення, розмір та якість. Денисенко М.П. визначає кредитний портфель як заборгованість за кредитними операціями.

Порівнюючи різні визначення, можна зробити висновок, що одні автори дуже широко трактують кредитний портфель, відносячи до нього всі фінансові активи, інші – пов'язують це поняття тільки з позичковими операціями банку, треті – підкреслюють, що кредитний портфель – це не проста сукупність елементів, а класифікована сукупність.

Таким чином, одні науковці визначають кредитний портфель як сукупність виданих кредитів і тим самим враховують лише здійснені операції, а інші представляють кредитний портфель як вибір напрямку вкладень, тобто заплановані дії. Ці дві точки зору доповнюють одна одну, тобто кредитний портфель являє собою сукупність кредитів, що має певну структуру, що відповідає цілям і вимогам банку до прибутковості, ризику, ступеня ліквідності та напрямкам кредитування. Отже будемо вважати, що кредитний портфель - це сукупність кредитів, наданих банком на певну дату з метою одержання доходу у вигляді відсотків. До заборгованості за кредитними операціями, що становлять кредитний портфель банку, належать:

- строкові депозити, розміщені в інших банках, і сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, надані іншим банкам, і сумнівна заборгованість за ними;
- вимоги, придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання, і сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, надані за операціями РЕПО суб'єктам господарювання;
- кредити, надані зарахованими векселями суб'єктам господарювання, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити суб'єктам господарювання в поточну та інвестиційну діяльність і сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, надані органам державної влади та місцевого самоврядування, і сумнівна заборгованість за ними;
- кредити на поточні потреби та в інвестиційну діяльність, надані фізичним особам, і сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, надані за врахованими векселями фізичним особам, і сумнівна заборгованість за ними;
- кредити овердрафт, надані суб'єктами господарювання та фізичними особам та ін. [59, с.214].

1.2 Теоретичні засади управління кредитним портфелем банку

Серед традиційних видів банківської діяльності надання кредитів – це основна операція, що забезпечує прибутковість їх діяльності і стабільність існування фінансової системи країни. Кредитні операції займають найбільшу питому вагу у структурі активних операцій банку [11, с.58]. Це пов'язано з об'єктивною властивістю капіталу спрямовуватися у сфери, де найвища норма прибутку. Кредитні операції є найбільш ефективними, але й найбільш ризикованими операціями банку. У процесі управління кредитною діяльністю банку об'єктами є не лише кожна окрема кредитна операція, а й сукупність усіх наданих банком кредитів з їх взаємовпливом і взаємозалежністю, тобто кредитний портфель банку [24, с.119].

Кредитні операції формують кредитний портфель банку залежно від кредитної політики банк. У структурі банківського балансу кредитний портфель розглядається як одне ціле та складова активів банку, котра характеризується показниками дохідності та відповідним рівнем ризику. Тип портфеля, в загальному вигляді, представляється як характеристика портфеля, що заснована на співвідношенні прибутку і ризику.

Теоретико-методичні основи управління кредитним портфелем комерційного банку у своїх працях досліджували такі вчені-економісти як: О.В. Золотарьова, Є.Г. Рясних, Н.І. Демчук, М.Т. Юрків, Ю.В. Серик, П.М. Чуб, Н.В. Рогожнікова, А.А. Пономарьов, М.О. Микитин, В.В. Пірог.

Необхідність формування обґрунтованої та ефективної кредитної політики кожним комерційним банком за сучасних економічних умов пов'язана, перш за все, з важливістю активізації позитивного впливу кредитних відносин на обсяг та структуру грошової маси в країні і, як наслідок, на стабільність грошової одиниці, а по-друге, із забезпеченням потреби в додаткових джерелах фінансування розширеного відтворення [30, с. 108].

Є.Г. Рясних, А.А. Пономарьов, М.О. Микитин пояснюють сутність кредитного портфелю комерційного банку як сукупність кредитів, наданих банком на певну дату для одержання доходу у вигляді відсотків. До заборгованості за кредитними операціями, що становлять кредитний портфель банку, належать:

- строкові депозити, які розміщені в інших банках, та сумнівна заборгованість за ними;

- кредити, які надані іншим банкам, та сумнівна заборгованість за ними;

- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за овердрафтом, за факторинговими операціями та прострочена заборгованість за факторинговими операціями;

- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за операціями РЕПО та ін.[76, с. 146].

Формування кредитного портфеля виступає одним із ключових моментів у діяльності банку, що дає змогу більш чітко відпрацювати тактику та стратегію розвитку комерційного банку, його можливості кредитування клієнтів і розвитку ділової активності на ринку.

Н.І. Демчук наголошує на тому, що головним завданням у напрямі налагодження ефективної діяльності функції контролю й управління ризиками є забезпечення виконання поточних цілей і бізнес-планів банку для досягнення стратегічних цілей, запровадження відповідної політики, застосування методів, засобів керування й контролю над ризиками, які генеруються зовнішнім середовищем, структурою активів і пасивів та бізнес-процесами банку [21, с. 1049].

Проблемні кредити не обов'язково асоціюються зі збитками, а правильний підхід до управління ними дає змогу мінімізувати втрати як для банківської установи, так і безпосередньо для позичальника. Правильним підходом у цьому напрямі є професійна робота персоналу банку, створення додаткових стимулів позичальникам для погашення боргів, клопітка робота з

кожним клієнтом на партнерських засадах, застосування сучасних і швидких ефективних методів управління проблемними кредитами. Повністю ж уникнути втрат за проблемними кредитами на практиці неможливо, їх значення слід розглядати як своєрідну вартість ризику ведення банківського бізнесу [59, с. 185].

Ю. Серик стверджує, що управління кредитним портфелем банку має за мету балансування та стримування ризику всього портфеля, контролювати структуру кредитного ризику, що притаманний тим чи іншим ринкам, клієнтам, позичковим інструментам, кредитам та умовам діяльності [79, с. 71].

Н. Рогожнікова наголошує, що портфель банківських позик схильний до всіх основних видів ризику, які супроводжують фінансову діяльність: ризику ліквідності, ризику процентних ставок, кредитному ризику. Управління кредитним ризиком вимагає від банкіра постійного контролю над структурою портфеля позик та його якісним складом. У рамках дилеми "прибутковість – ризик" банк змушений обмежувати норму прибутку, страхуючи себе від зайвого ризику. Він повинен проводити політику диверсифікації ризику і не допускати концентрації [73, с. 31].

Надійність банку важлива для акціонерів, підприємств, населення, що є вкладниками і користуються послугами банку. Втрата вкладу стосується численних заощаджень вкладників і капіталу багатьох підприємств.

Класифікація видів кредитного портфеля може здійснюватися за багатьма ознаками: суб'єкт і об'єкт кредитування, термін і розмір кредиту, галузева і регіональна приналежність, вид забезпечення, тощо [18, с.22].

В таблиці 1.1 узагальнені класифікаційні ознаки, які найбільш точно та з різних боків відображають сутність кредитного портфеля банку.

Кредитний портфель комерційного банку відображає рівень розробленості та впровадження кредитної політики банку. До формування кредитного портфеля приступають після того, як визначена загальна мета кредитної діяльності банку, розроблена стратегія кредитної політики банку,

сформульовані визначальні пріоритети. Згідно кредитній політиці банку визначаються ліміти кредитування по термінах, галузях, групах позичальників і т.п. Тому необхідний постійний моніторинг відповідності структури кредитного портфеля заданим параметрам [5, с.158].

Таблиця 1.1

Види кредитного портфелю комерційного банку

Класифікаційна ознака	Вид кредитного портфеля
1	2
Суб'єкт кредитування	Портфель юридичних осіб. Портфель фізичних осіб. Портфель міжбанківських кредитів
Об'єкт кредитування	Портфель вексельних кредитів. Портфель інвестиційних кредитів. Портфель іпотечних кредитів. Портфель споживчих кредитів. Портфель авто-кредитів.
Термін кредитування	Короткостроковий портфель (до 1 року). Середньостроковий портфель (до 3 років). Довгостроковий портфель (понад 3 роки).
Техніка кредитування	Портфель звичайних кредитів. Портфель кредитів овердрафт. Портфель по кредитних лініях.
Розмір кредиту	Портфель малих кредитів. Портфель середніх кредитів. Портфель великих кредитів.
Вид забезпечення	Портфель бланкових кредитів. Портфель забезпечених кредитів. Портфель кредитів під гарантії третіх осіб.
Спосіб погашення кредиту	Портфель кредитів, що погашаються одноразовим внеском. Портфель кредитів, що погашаються за графіком.
Сфера застосування кредиту	Портфель кредитів в сферу виробництва. Портфель кредитів в фінансову сферу.

Виділяють наступні елементи організації та управління кредитним портфелем:

- вибір критеріїв оцінки якості кредитів;

- розробка визначеного методу оцінки якості кредиту на основі вибраних критеріїв;
- організація роботи з класифікації кредитів за групами ризику;
- накопичення інформації по банку для визначення процента ризику для кожної групи класифікованих кредитів;
- визначення абсолютної величини кредитного ризику в розрізі кредитів кредитного портфеля та сукупного ризику для банку;
- прийняття рішення про величину створюваного резерву для покриття можливих втрат, про джерела відрахування у резерв;
- оцінка якості кредитного портфеля на основі фінансових показників;
- визначення проблемних і сумнівних кредитів;
- прийняття рішення щодо проблемних і сумнівних кредитів;
- організація та визначення методики повернення проблемних кредитів;
- робота ризик-менеджера з повернення кредитів [7].

Безпосередньо управління кредитним портфелем необхідно розглядати як процес, що складається із п'яти послідовних етапів: першого – вибору кредитної політики; другого – аналізу ринку кредитів; третього – формування кредитного портфеля; четвертого – перегляду кредитного портфеля; п'ятого – оцінки ефективності кредитного портфеля. Лише послідовне і ретельне дотримання вимог кожного з наведених етапів (без ігнорування будь-якого) дозволить банкам поліпшити управління кредитним портфелем та уникнути непередбачуваних збитків[1, с. 268].

Методи управління кредитним портфелем, які застосовуються на етапі його формування, доцільно досліджувати на трьох ієрархічних рівнях, починаючи з найнижчого – рівня окремої позички через рівень кредитного портфеля і закінчуючи рівнем банку. При цьому пропонуємо використовувати на рівні окремої позички такі методи, як аналіз кредитоспроможності позичальника, аналіз та оцінку кредиту; на рівні кредитного портфеля – диверсифікацію, лімітування, створення резервів,

страхування, продаж кредитів, сек'юритизацію; на рівні банку – економічні показники, авторизацію[59, с.136].

Контроль та оцінку кредитного портфеля слід проводити від загального до конкретного, на всіх рівнях у такій послідовності: кредитний моніторинг, оцінка і контроль якості кредитного портфеля, управління проблемними кредитами [58, с.205].

Формування та управління кредитним портфелем є одним з основоположних пріоритетних напрямків у діяльності банку. Оптимальний, якісний кредитний портфель впливає на ліквідність банку та його надійність. Надійність банку важлива для його акціонерів, юридичних осіб-клієнтів банку і населення, які є вкладниками банку і користуються його послугами. Фінансові проблеми банку, що можуть бути спричинені неякісним кредитним портфелем, знижують загальну довіру до фінансової і банківської системи держави, а це одразу ж негативно впливає на інші сектори економіки [42, с.54].

Управління кредитним портфелем базується на результатах аналізу. З метою виявлення резервів підвищення ефективності кредитної діяльності за умови запланованого рівня дохідності та допустимого рівня ризику банки проводять аналіз кредитного портфеля, який здійснюється у двох напрямках: аналіз структури та динаміки кредитного портфеля; якісний аналіз кредитного портфеля [23, с.126].

В процесі аналізу кредитного портфеля банку вирішуються наступні завдання:

1. Виявлення кредитоспроможності позичальників, їх рейтинг за класом надійності.
2. Вивчення фінансової поведінки претендентів та боржників за кредитами.
3. Аналіз динаміки і структури кредитного портфеля за контрагентами, резидентами і валютою кредитів; сектором економіки, галуззю, видом

діяльності, формою власності позичальника; строками видачі і погашення кредитів; їх спрямованістю у поточній та інвестиційній діяльності.

4. Аналіз якості кредитного портфеля за характером отриманих гарантій, поруки застави і забезпечення кредиту; відстрочення прострочення і категорії ризику кредитів.

5. Оперативний аналіз можливості надання, використання наданих коштів і повернення позичок.

6. Оцінка достатності резервів на покриття можливих втрат за позичками кредитного портфеля.

7. Оперативний аналіз відсоткових ставок, нарахування та надходження доходів [59, с. 158].

Аналіз структури та динаміки кредитного портфеля здійснюється за допомогою методик горизонтального і вертикального аналізу за такими параметрами, як строк кредитування, валюта кредитів, види кредитних продуктів, галузі економіки, статус позичальника, вид і рівень забезпечення, рівень ризику.

Горизонтальний (або трендовий аналіз) дає можливість дослідити динаміку кредитного портфеля банку в цілому та його окремих статей. У процесі використання цього виду аналізу розраховується абсолютний приріст, темпи приросту окремих статей за ряд періодів і визначаються тенденції їх розвитку.

Вертикальний (або структурний) аналіз ґрунтується на структурному дослідженні кредитного портфеля. В процесі такого аналізу визначається частка окремої статті в загальній сумі кредитного портфеля. Під час аналізу кредитного портфеля у розрізі строків кредитування особливу увагу приділяють частці прострочених, пролонгованих і сумнівних кредитів. Результати аналізу зводяться до аналітичної таблиці.

Метод аналізу показників дозволяє банку всебічно оцінити роботу з управління власним кредитним портфелем.

До складу методу аналізу показників включені такі класифікаційні групи: обов'язкові показники кредитного ризику, встановлені НБУ; агреговані показники якості управління кредитним портфелем; показники достатності резервів банку для покриття збитків; показники дохідності кредитного портфеля; показники, що вимірюють вплив змін процентних ставок на чистий процентний дохід банку та дохідність кредитного портфеля [40, с.247].

При цьому до обов'язкових показників кредитного ризику, встановлених НБУ, віднесено: норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента; норматив великих кредитних ризиків; норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру; норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам.

До показників достатності резервів банку для покриття збитків віднесено: коефіцієнт захищеності кредитного портфеля резервом; коефіцієнт покриття кредитного ризику капіталом банку; показник частки якісних позичок в кредитному портфелі; показник частки проблемних позичок в кредитному портфелі; коефіцієнт покриття збиткових позичок резервом; показник частки списаних позичок в кредитному портфелі; коефіцієнт частки списаних позичок в проблемних позичках [40, с.400].

До показників дохідності кредитного портфеля включено: показник прибутковості кредитного портфеля; показник потенційного росту кредитного портфеля; показник дохідності кредитів, що приносять дохід; показник прибутковості кредитів, що приносять дохід; коефіцієнт частки позичок, що не приносять доходу у активах; коефіцієнт частки позичок, що не приносять доходу у кредитному портфелі; коефіцієнт частки пролонгованих кредитів у кредитному портфелі; коефіцієнт частки прострочених кредитів у кредитному портфелі.

Таблиця 1.2

Управління кредитним портфелем за допомогою методу аналізу
показників

Група	Показники	Нормативні значення показників, %
1	2	3
Агреговані показники якості	Кредитний портфель / Активи	Не > 65 (80)
	Кредитний портфель / Зобов'язання	Не > 75 (100)
	Капітал / Кредитний портфель	Не < 25
	Динаміка росту кредитного портфеля	—
Показники достатності резервів	Резерви за позичками / Кредитний портфель	Не > 5 (10)
	Кредитний ризик / Капітал	Не > 30
	"Якісні позички" / Кредитний портфель	Не < 60 (80)
	"Проблемні позички" / Кредитний портфель	Не > 10 (5)
	Резерви за позичками / Позички, що не приносять дохід	Не < 70 (100)
	Списані позички / Кредитний портфель	Не > 1,5
	Списані позички / Проблемні позички	Чим вище, тим краще
Показники доходності	Процентна маржа за позичками / Кредитний портфель	Чим вище, тим краще
	Процентна маржа за позичками / Капітал	Не < 15
	Отримані проценти за позичками / Позички, що приносять дохід	Чим вище, тим краще
	Процентна маржа за позичками / Позички, що приносять дохід	Чим вище, тим краще
	Позички, що не приносять дохід / Активи	Не > 10 (5)
	Позички, що не приносять дохід / Кредитний портфель	Чим нижче, тим краще
	Пролонгована заборгованість / Кредитний портфель	Не > 15 (10)
	Прострочена заборгованість / Кредитний портфель	Не > 10 (5)
Показники НБУ	Н7 (максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента)	Не > 25
	Н8 (великих кредитних ризиків)	Не > 800
	Н9 (максимального розміру кредитів наданих одному інсайдеру)	Не > 5
	Н10 (максимального сукупного розміру кредитів наданих інсайдерам)	Не > 40

До агрегованих показників якості управління кредитним портфелем включено: коефіцієнт кредитної активності; показник частки кредитного портфеля у сукупних зобов'язаннях; коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом; коефіцієнт темпу росту кредитного портфеля [40, с.408].

Дохідність і ризик – основні параметри управління кредитним портфелем банку. За співвідношенням цих показників визначається ефективність кредитної діяльності банку.

Головна мета процесу управління кредитним портфелем банку полягає в забезпеченні максимальної дохідності за допустимого рівня ризику. Рівень дохідності кредитного портфеля залежить від структури й обсягу портфеля, а також від рівня відсоткових ставок за кредитами (табл. 1.2) [1, с.135].

Обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками: офіційна кредитна політика банку; правила регулювання банківської діяльності; величина капіталу банку; досвід і кваліфікація менеджерів; рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів [18, с.23].

Мета проведення кредитних операцій банку полягає в одержанні доходів, а тому саме цей параметр є визначальним у виборі напрямку кредитування.

Формуючи кредитний портфель, менеджмент банку звичайно керується правилом – видавати ті кредити, які приносять максимальні доходи за інших однакових умов.

Дохід за кредитною операцією (в межах року) обчислюється за формулою:

$$E_i = r_i \cdot V_i \cdot \frac{t_i}{BS}, \quad (1.1)$$

де E_i – дохід за i -ю кредитною операцією (у грошовому вираженні);

r_i – відсоткова ставка за i -м кредитом (річна);

V_i – сума i -го кредиту (у грошовому вираженні);

t_i – період кредитування за i -м кредитом (дні);

BS – база розрахунку (360 чи 365 днів) [23,с.78].

Доходи кредитного портфеля банку формуються також за рахунок проведення заставних та дисконтних операцій з векселями, за якими порядок обчислення доходів інший. Дохід за вексельними операціями формується у вигляді дисконту й обчислюється за формулою:

$$E_l = d_l \cdot S_l \cdot \frac{t_l}{BS}, \quad (1.2)$$

де E_l – дохід за l -ю вексельною операцією (у грошовому вираженні);

d_l – ставка, за якою обліковується l -й вексель (річна);

S_l – сума, на яку видано l -й вексель;

t_l – період до дати погашення l -го векселя (дні) [23, с.77].

Дохід кредитного портфеля формується за рахунок усіх доходів, одержаних банком від проведення операцій кредитного характеру за певний період:

$$E = \sum_{n=1}^N E_n + \sum_{l=1}^L E_l, \quad (1.3)$$

де N – кількість кредитів у портфелі;

L – кількість інших операцій кредитного характеру.

Узагальнюючим показником є рівень дохідності кредитного портфеля, що розраховується як відношення суми доходів від кредитних операцій до обсягу наданих кредитів:

$$d = \frac{E}{V} \cdot 100, \quad (1.4)$$

де d – дохідність кредитного портфеля (у відсотках);

V – обсяг кредитного портфеля банку.

Рівень дохідності кредитного портфеля банку залежить від таких економічних чинників:

- ринкова ставка відсотка;
- обсяг і структура кредитного портфеля;
- умови конкуренції на банківському ринку;
- власні можливості банку щодо вибору напрямів та об'єктів кредитування [92, с.65].

На рівень відсоткової ставки за кредитом безпосередньо впливає рівень кредитного ризику кожного позичальника. Високий рівень ризику зумовлює й вищу кредитну ставку, і навпаки. Крім того, кредитна ставка формується під впливом таких зовнішніх і внутрішніх чинників:

- попит і пропонування на ринку кредитів;
- рівень конкуренції;
- рівень кредитного ризику конкретного клієнта;
- кредитна політика банку;
- категорія клієнта, яка відображає, чи орієнтований банк на розвиток відносин з цим позичальником;
- загальний рівень прибутковості всіх зв'язків з клієнтом;
- вартість кредитних ресурсів для банку;
- рівень базових ставок на ринку;
- форма забезпечення кредиту та вартість контролю за його станом.

Усі ці чинники по-різному впливають на ставку конкретного кредиту. Наприклад, високий рівень кредитного ризику клієнта підвищує ставку, а надання забезпечення знижує кредитний ризик. Але з наданням забезпечення

у формі застави матеріальних цінностей зростають витрати банку, зумовлені необхідністю зберігання застави чи контролю за її станом і ліквідністю. Ці витрати необхідно враховувати, встановлюючи кредитну ставку[66, с.318].

Таким чином, дослідивши теоретичні аспекти кредиту та кредитних операцій, ми можемо стверджувати, що кредити є найприбутковішим банківським активом, створюючи, як правило, більшу частину доходів банку. Дохідність, прибутковість і рентабельність кредитних операцій повинні бути вивчені і оцінені економістами як складові вивчення фінансового стану банку[53, с.25].

У процесі управління кредитною діяльністю банку об'єктами є не лише кожна окрема кредитна операція, а й сукупність усіх наданих банком кредитів з їх взаємовпливом і взаємозалежністю, тобто кредитний портфель банку. Кредитний портфель являє собою сукупність виданих позик, які класифікуються на основі різних критеріїв, пов'язаних з різними чинниками кредитного ризику або зі способами захисту від нього. Основними цілями формування кредитного портфелю є: високий рівень доходу в поточному періоді; високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковій перспективі; мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля; дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля.

Постійний аналіз кредитного портфеля в системі управління банком дає змогу вибрати варіант раціонального розміщення ресурсів, напрямів кредитної політики, знизити ризик за рахунок диверсифікації, прийняти рішення щодо доцільності надання позики.

Для активізації ролі кредитного портфеля як інструмента реалізації завдань державної кредитної політики доцільно розглядати його з трьох позицій. По-перше, це стратегічний кредитний портфель, який має бути сформованим відповідно до вимог державної кредитної політики, місця та завдань банку в її виконанні. По-друге, це тактичний кредитний портфель, що його формує банк на основі обсягів і структури стратегічного кредитного

портфеля. По-третє, це портфель фактично наданих кредитів, що зараз є визнаним [77, с. 230].

1.3 Тенденції та проблеми розвитку банківського сектору економіки України

Потужна банківська система є атрибутом суверенності держави, запорукою її фінансової безпеки. Українська банківська система досить молода, особливо порівняно з банківськими системами розвинутих країн. Можна вважати, що вона перебуває на початковому етапі свого розвитку, бо її побудова, по суті, розпочалася з 1991 року. Становлення банківської системи України відбувалося в умовах відсутності повноцінних ринкових відносин.

За останні декілька років банківська систем України зіткнулася зі світовою фінансовою кризою, яка нажаль призупинила розвиток банків та підірвала довіру до банківської системи в цілому. Банківські кризи, як і кризи будь-яких підприємств, - це нормальне явище ринкової економіки, в якій виживають найсильніші. Банк, який не відповідає вимогам зовнішнього середовища, повинен або адаптуватися і використовувати свої сильні сторони, або зникнути.

Нормальна банківська діяльність можлива тільки там, де існує довіра громадян до своєї держави та її фінансової системи. А на сьогоднішній день довіра громадян до банківської системи підірвана. Подальшу долю кожного банку визначають саме громадяни, що вже являються клієнтами банку чи можуть ними стати. Небезпечною для банків є ситуація яку можна було спостерігати в жовтні 2008 року, коли масові панічні дії населення ледь не знищили банківську систему України, яка, до речі, протягом попередніх років показувала значні темпи зростання. Тому сьогодні питання відновлення довіри до банківської системи є вкрай актуальним і потребує активних дій щодо його вирішення.

Банківський сектор країни відіграє вагомую роль у розвитку та функціонуванні економіки. Він є основним посередником на ринку фінансових ресурсів та пов'язує між собою різні ланки господарської діяльності. Банківська система України є досить молодою, але вже встигла пережити чотири серйозні кризи: 1998 р., 2004 р., 2008 р. та 2013-2015 рр.

Основними каталізаторами цих криз є зовнішні чинники, зокрема світові фінансові кризи. Проте не слід забувати про внутрішні об'єктивні причини, які роблять банки більш уразливими, а також про особливості функціонування вітчизняної банківської системи [66, с. 97].

Політико-економічна криза, що розпочалася наприкінці 2013 року, погіршила фінансовий стан вітчизняних банків. Як окремі банки, так і вся банківська система України сьогодні функціонують у складних умовах з високими ризиками. Внаслідок кризи на фінансовому і фондовому ринках комерційним банкам доводиться працювати в умовах різкого зниження обсягів фондування, що зумовлено значним відтоком коштів клієнтів, обмеженням доступу до міжнародних ринків капіталу, падінням курсу акцій, зниженням обсягів фінансової підтримки, яку українським дочірнім компаніям надавали іноземні материнські банки. Низький рівень ресурсної бази та перевага коротких пасивів робить банківський сектор надто вразливим до ризику втрати ліквідності, підвищення кредитного та ринкового ризиків. Негативний вплив на банківську діяльність мають низькі доходи населення, а незадовільний фінансовий стан позичальників вимагає створення значних резервів, що в умовах відсутності відносно стабільних джерел надходження ресурсів ускладнює формування ресурсної бази комерційних банків [22].

Відповідно до частини першої ст. 31 Закону "Про банки і банківську діяльність", мінімальний розмір статутного фонду банку на момент його реєстрації не може бути меншим, ніж 500 млн. гривень, в той же час така норма вступила в силу лише з 4 липня 2014 року, і багато банків раніше створювалися з набагато меншим статутним фондом. Тому Національний

банк зобов'язав комерційні банки поетапно збільшити статутний фонд до 500 мільйонів гривень в період до 11 липня 2024 року [64].

Кількість банків, розмір статутного капіталу яких становить 500 млн. грн. та більше складає 30 од. або 24,6 % від усієї кількості банків України, а кількість банків, розмір статутного капіталу яких становить менше 500 млн. гривень складає 75,6% [60]. Отже, банків зі статутним капіталом меншим ніж 500 млн. грн. в банківському секторі в 3 рази менше кількості банків зі статутним капіталом, визначеним НБУ. Тому в подальшому можемо очікувати поступове скорочення кількості діючих банків, які не в змозі виконати такі вимоги регулятора.

У сучасних трансформаційних умовах розвитку економіки банківське кредитування виконує основну роль у процесі перерозподілу капіталу, адже банківський кредит забезпечує рівновагу між тимчасово вільними коштами та обсягами ресурсів. Налагоджене кредитування реального сектору економіки позитивно впливає на обсяги ВВП. Як наслідок, збільшується реалізація товарів та послуг, зростає кількість робочих місць та підвищується добробут населення. Банківський кредит відіграє значну роль у розвитку економіки країни і залежить від рівня розвитку економічних відносин. Лише в умовах ринкової економіки всі прояви ролі банківського кредиту розкриваються в повному обсязі [47]. Кредитна діяльність банку – це діяльність банку, спрямована на надання коштів позичальникам у тимчасове користування на певних умовах для отримання прибутку.

В умовах трансформації економіки позитивна роль банківського кредиту розкривається за такими напрямками [29]:

- проявляється в регуляції, тобто в оптимізації пропорцій суспільного відтворення. Кредит охоплює виробничу і невиробничу сфери, різні галузі виробництва та різні регіони;

- є інструментом розвитку процесів інтеграції національної економіки у світову економічну систему (кредитна допомога);

- сприяє зосередженню капіталу в пріоритетних сферах;

– сприяє здійсненню переорієнтації виробництва.

Нестабільна ситуація в країні внаслідок воєнної агресії спричинила серйозні проблеми для банківського сектору України. Значні втрати економічного та інфраструктурного потенціалу спричинили різку девальвацію національної валюти. Більш ніж трикратне падіння курсу гривні призвело до втрат платоспроможності об'єктів господарювання та населення. Як наслідок, ускладнилося повернення валютних кредитів та зросла проблемна заборгованість. Ці умови негативно вплинули на якість кредитних портфелів, тому виникла необхідність так званого "очищення" банківської системи, що має суттєві наслідки як для банків, так і для економіки України.

Внаслідок банківської кризи 2014–2017 рр. в Україні значно скоротилася кількість банківських установ (рис. 1.3).

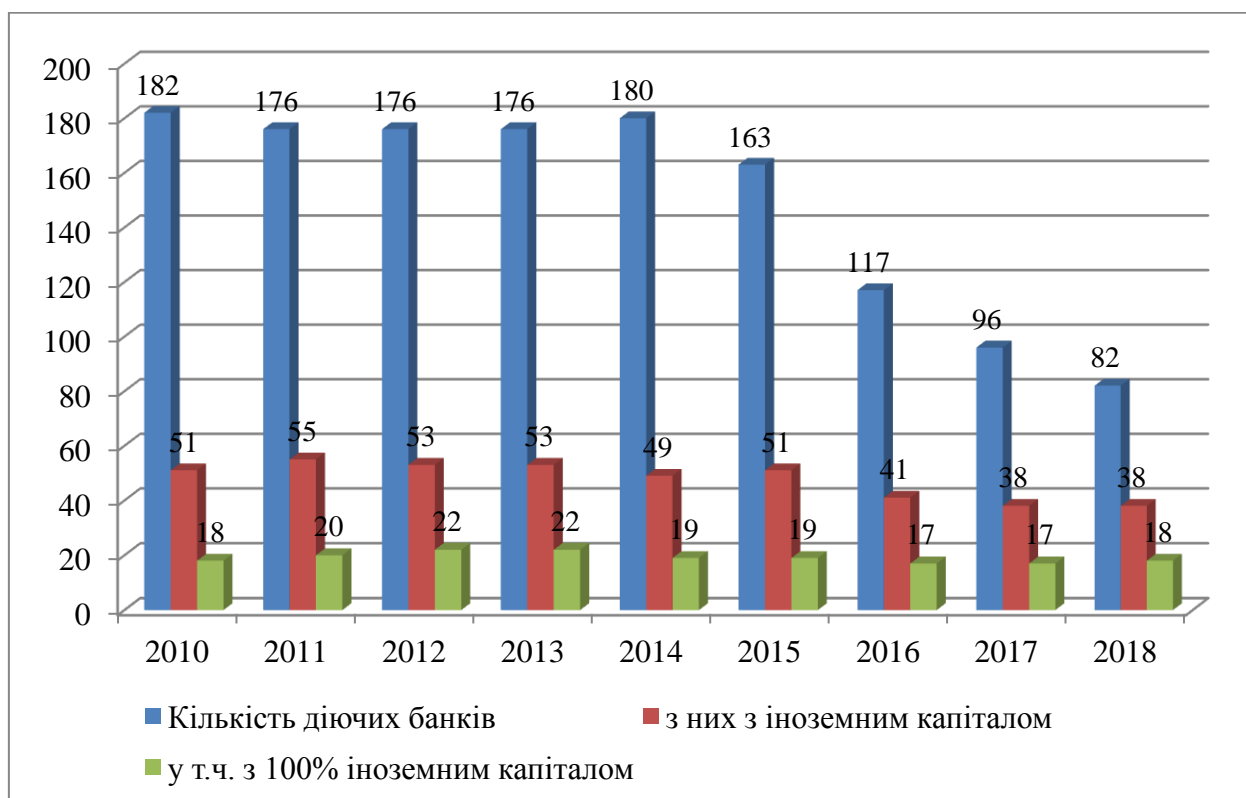

Рис. 1.3 Динаміка кількості діючих банків України за 2008-2018 рр., од.

Порівняно з 2014 р. у 2018 р. кількість діючих банків скоротилась на 45,6% (із них 68% – малі банки, 14% – середні, 15% – великі та 3% – найбільші банки) [64]. Натомість кількість банків зі 100%-м іноземним капіталом протягом досліджуваного періоду змінилася несуттєво.

Ліквідація банківських установ призвела до великих фінансових утрат вкладників та кредиторів банків, які на кінець травня 2016 р. становили 300 млрд. грн., у тому числі 270 млрд. грн. – юридичних осіб; 32 млрд. грн. – фізичних осіб по вкладах, не гарантованих державою [88].

Розглянемо динаміку ВВП та обсяг наданих кредитів за період 2012–2017 рр. (рис. 1.4). З рис. 1.4 видно зростання двох показників, а саме ВВП та обсягів наданих кредитів. Проте зауважимо, що темпи зростання ВВП значно активніші, ніж обсяги наданих кредитів. До 2014 р. спостерігається практично лінійний зв'язок між показниками. Із настанням системної банківської кризи суттєвого збільшення розміру кредитів не спостерігається, хоча ВВП зростає швидкими темпами. Основною причиною такого явища є недовіра споживача до банківських установ.

Наслідками цього стали значні втрати обігових коштів підприємств реального сектору економіки.

Загалом економіка України втратила 35–56% кредитної підтримки банківського сектору, а частина зібраних із населення та бізнесу коштів обслуговує надлишкову ліквідність банків, яка нерівномірно розподілена між банками і не йде на кредитування та стимулювання розвитку економіки.

Незважаючи на ліквідацію значної кількості банківських установ, обсяги кредитування починаючи від 2013 р. помітно зростають (рис. 1.5). Порівняно з 2013 р. у 2018 р. обсяги кредитування зросли на 21,8%. Зауважимо, що за весь досліджуваний період обсяги кредитування суб'єктів господарювання значно перевищують обсяги кредитування фізичних осіб.

Із 2013 до 2018 р. кредитування фізичних осіб поступово зменшувалося. Зменшення суми кредитів, наданих фізичним особам, відбулося внаслідок скорочення депозитної бази банків, погіршення

платоспроможності кредиторів та зміни курсу валюти. У цей час простежувалися труднощі з обслуговуванням кредитів банківськими установами, особливо в іноземній валюті, через зміну курсу гривні до іноземних валют, зниження реальної заробітної плати та міграцію [64].

Із січня 2018 р. сума наданих кредитів фізичним особам зростає. Станом на серпень 2018 р. фізичним особам було надано 202 683 млн. грн., що на 14% більше від показника 2017 р. Із них 73% займають споживчі кредити, 25% – кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості [64]. Такий розподіл зумовлений тим, що за споживчого кредитування значно менші ризики неповернення коштів.

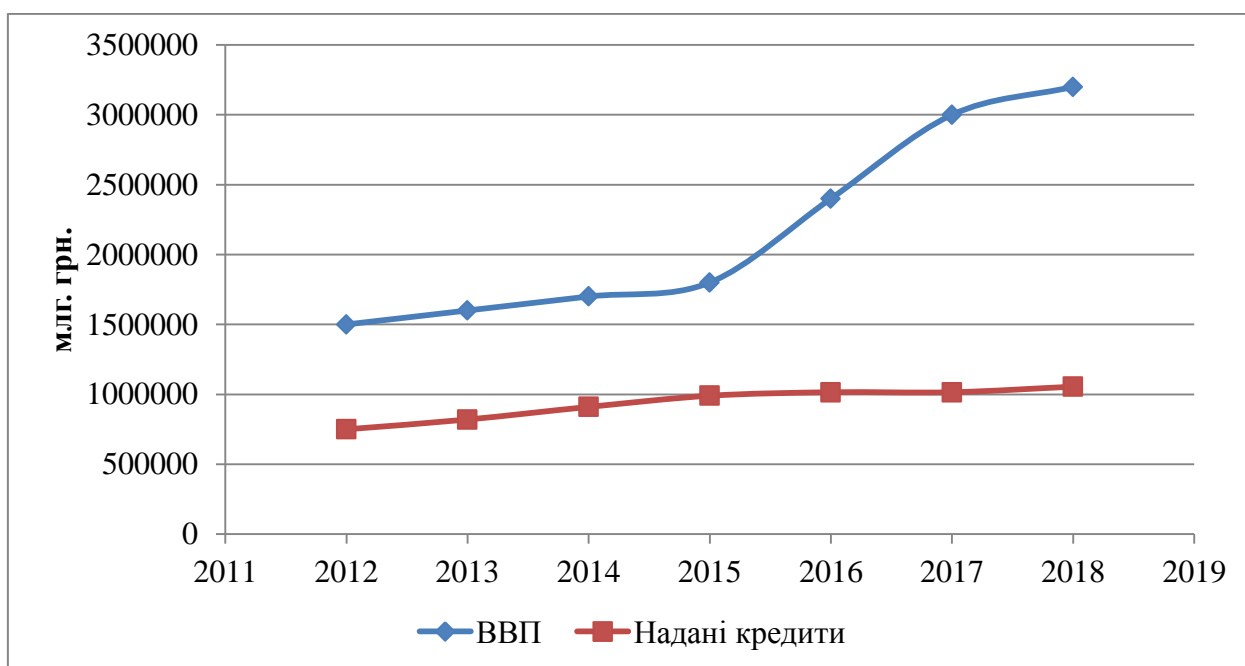

Рис. 1.4 Динаміка ВВП та обсягів наданих кредитів [2; 5]

Станом на серпень 2018 р. надано 46 948 млн. грн. іпотечних кредитів. Починаючи з 2015 р. спостерігаємо скорочення обсягів іпотечного кредитування, що обґрунтовується низкою наявних проблем таких, як відсутність гарантійних фондів іпотечного страхування, нерозуміння населенням процесів іпотечного фінансування, недовіра населення до українських банків, наявність на ринку іпотечного кредитування

універсальних банків, адже в багатьох розвинених країнах працюють спеціалізовані [65].

З рис. 1.5 спостерігаємо тенденції до збільшення обсягів кредитування суб'єктів господарювання. Зауважимо, що в 2017–2018 рр. значно зросли обсяги короткострокових кредитів юридичним особам. Станом на серпень 2018 р. 47,1% від усіх наданих кредитів суб'єктам господарювання становили короткострокові кредити до одного року, кредити від одного до п'яти років становили 32,9%, на кредити терміном довше п'яти років припадало 19,9%. Проте обсяги кредитування фізичних осіб знижуються щорічно. Значно жорсткішими стали умови надання кредитів фізичним особам. Зменшено суми наданих кредитів, підвищено суми перших платежів та збільшено строки перегляду заявок на кредитування. На додаток до збільшення суми комісій, що стягуються під час отримання позичкових коштів, банки вимагають офіційного підтвердження доходів [19]. Усе це пояснюється тим, що банківські установи ретельніше вивчають попередні кредитні історії позичальників та їхню платоспроможність. Частка простроченої заборгованості за кредитами на 01.01.2018 у загальній сумі кредитів зросла на 0,84% і становила 54,54% порівняно з попереднім періодом (на 01.01.2017 – 53,70%) [64]. Переважно це непрацюючі кредити, за якими банки повинні створювати резерви під кредитні ризики, що прямо впливає на інвестиційні можливості банківських установ. Для порівняння: частка простроченої заборгованості за кредитами на 01.01.2016 становила 21,10%, що на 33,44% більше, ніж за аналізований період. Це свідчить про те, що банківським установам потрібно у більших обсягах створювати резерви під кредитні операції та якісніше проводити перевірку платоспроможності позичальників.

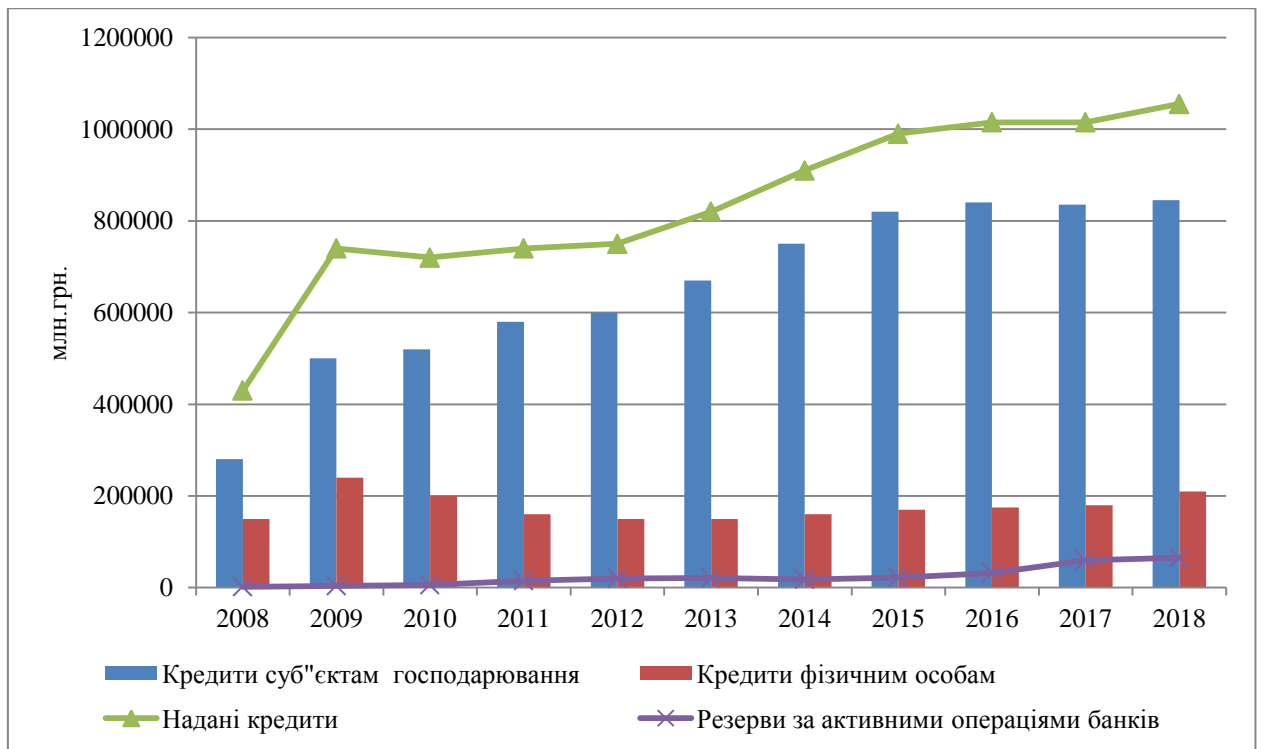

Рис. 1.5 Показники кредитної діяльності банків за 2008–2018 рр. [5]

Починаючи з 2014 р. спостерігається тенденція до суттєвого збільшення обсягів резервів та сум відрахувань для відшкодування можливих утрат за кредитними операціями. Якщо сума загальних резервів у 2014 р. становила 131 252 млн. грн., то в 2016 р. вона зростає майже у чотири рази та становить 516 985 млн. грн. [64].

Збільшення відрахувань на резерви за активними кредитними операціями спричинене зміною підходів НБУ до здійснення відрахувань на резерви. Таким чином, банки страхують себе від можливих утрат у разі неплатоспроможності позичальника.

Досліджуючи структуру кредитів, наданих не фінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності (рис. 1.6), бачимо, що найбільші обсяги кредитних коштів сконцентровані в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів – 33%. Четверта частина наданих кредитів зосереджена у переробній промисловості. У галузях сільського,

лісового та рибного господарства, операцій із нерухомим майном складає по 8% від загального обсягу кредитів.

Рис. 1.6. Кредити, надані не фінансовим корпораціям, за видами економічної діяльності станом на кінець серпня 2018 р. [64]

Подолання кризових явищ у національній економіці, забезпечення макроекономічної стабільності й стимулювання економічного зростання в

Україні неможливі без ефективного використання потенціалу кредиту та активізації національного кредитного ринку [18]. Процес цей потребує комплексних заходів на рівні держави, спрямованих як на стимулювання платоспроможного попиту на кредит, так і пропозиції кредитних ресурсів банківськими установами.

Для ефективного використання потенціалу кредиту й активізації кредитної діяльності банків в Україні потрібно розробити державну стратегію стимулювання економічного зростання, а саме зосередити увагу на розвитку кредитної діяльності економіки. Також банки повинні кредитувати пріоритетні для держави сектори економіки, національні проекти і програми, знижувати обсяги проблемної заборгованості тощо.

Удосконалення кредитної політики вітчизняними банками повинно забезпечити оздоровлення фінансового сектору та відновлення темпів економічного зростання в Україні. Саме це є головним завданням в умовах необхідності якнайшвидшого подолання наслідків фінансової кризи у вітчизняній економіці та запорукою забезпечення її подальшого розвитку.

Для забезпечення фінансової стабільності банківської системи України та розвитку банківського кредитування у період економічної кризи необхідно [4]:

- підвищити рівень капіталізації банківського сектора шляхом залучення додаткового акціонерного капіталу;
- удосконалити процедури санації, реорганізації та ліквідації банків;
- підвищити конкурентоспроможність банківських послуг шляхом заміщення готівкових розрахунків на безготівкові платіжні інструменти;
- запровадити стимули для комерційних банків, які кредитують інноваційні проекти;
- збільшити кількість державних банків, їх капітальні ресурси та посилити ролі державних банків на вітчизняному фінансово-кредитному ринку;

- запровадити державне обмеження відсотків за кредитами та здійснювати контроль за дотриманням цього обмеження;
- законодавчо закріпити як критерій проблемного банку скорочення його регулятивного капіталу на 20 і більше відсотків;
- розробити програму покриття бюджетного дефіциту за рахунок, переважно, внутрішніх запозичень.

Безсумнівною є і необхідність впровадження нових банківських послуг та поліпшення якості і збільшення кількості уже існуючих. Зокрема слід розвивати найперспективніші послуги: трастові, послуги зі збереження цінностей, консультаційні та інформаційні послуги зі створенням певної міжбанківської бази даних, гарантійні та посередницькі послуги, факторингові та лізингові операції та інші[1, с. 11].

Висновки до розділу 1

На основі першого розділу можна зробити наступні висновки:

1. Розглянуто теоретико-методичні основи управління кредитним портфелем банку. Є.Г. Рясних, А.А. Пономарьов, М.О. Микитин пояснюють сутність кредитного портфелю комерційного банку як сукупність кредитів, наданих банком на певну дату для одержання доходу у вигляді відсотків. До заборгованості за кредитними операціями, що становлять кредитний портфель банку, належать:

- строкові депозити, які розміщені в інших банках, та сумнівна заборгованість за ними;
- кредити, які надані іншим банкам, та сумнівна заборгованість за ними;
- кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за овердрафтом, за факторинговими операціями та прострочена заборгованість за факторинговими операціями;

– кошти, надані суб'єктами підприємницької діяльності за операціями РЕПО та ін.

Формування кредитного портфеля виступає одним із ключових моментів у діяльності банку, що дає змогу більш чітко відпрацювати тактику та стратегію розвитку комерційного банку, його можливості кредитування клієнтів і розвитку ділової активності на ринку.

Кредити є найприбутковішим банківським активом, створюючи, як правило, більшу частину доходів банку. Управління ефективністю процесу кредитування залежить від чіткої систематизації форм і видів кредиту. Основні ознаки класифікації форм пов'язані із сутнісними характеристиками кредитних відносин (об'єкт, суб'єкт, поверненість, терміновість, платність, цільове використання, забезпеченість). На сьогодні найбільш розповсюдженими видами кредитних операцій, що використовуються на практиці банками є строкові позики, овердрафт, факторинг, облік векселів. До кредитних операцій належать також операції фінансового лізингу; розміщення банківських депозитів; операції купівлі активів за умови зворотного продажу (операції репо).

2. Досліджено теоретичні засади управління кредитним портфелем банку.

Головна мета процесу управління кредитним портфелем банку полягає в забезпеченні максимальної дохідності за допустимого рівня ризику. Рівень дохідності кредитного портфеля залежить від структури й обсягу портфеля, а також від рівня відсоткових ставок за кредитами.

Обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками: офіційна кредитна політика банку; правила регулювання банківської діяльності; величина капіталу банку; досвід і кваліфікація менеджерів; рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів.

Мета проведення кредитних операцій банку полягає в одержанні доходів, а тому саме цей параметр є визначальним у виборі напрямку кредитування.

Формуючи кредитний портфель, менеджмент банку звичайно керується правилом – видавати ті кредити, які приносять максимальні доходи за інших однакових умов.

На рівень відсоткової ставки за кредитом безпосередньо впливає рівень кредитного ризику кожного позичальника. Високий рівень ризику зумовлює й вищу кредитну ставку, і навпаки. Крім того, кредитна ставка формується під впливом таких зовнішніх і внутрішніх чинників:

- попит і пропонування на ринку кредитів;
- рівень конкуренції;
- рівень кредитного ризику конкретного клієнта;
- кредитна політика банку;
- категорія клієнта, яка відображає, чи орієнтований банк на розвиток відносин з цим позичальником;
- загальний рівень прибутковості всіх зв'язків з клієнтом;
- вартість кредитних ресурсів для банку;
- рівень базових ставок на ринку;
- форма забезпечення кредиту та вартість контролю за його станом.

3. Розглянуті тенденції та проблеми розвитку банківського сектору економіки України.

Вплив кредитної діяльності на реальний сектор економіки країни є беззаперечним. Проаналізовано стан кредитної діяльності банківських установ України, її роль та вплив на реальний сектор економіки. Незважаючи на те що обсяг кредитного портфеля щороку збільшується, він утрачає свою якість. Якщо значна частка активів резервується на покриття збитків, то зростає кредитний ризик та знижується дохідність від кредитної діяльності банків. Сьогодні спостерігається зменшення частки кредитів, наданих фізичним особам, у загальному обсязі кредитування та збільшення частки кредитів наданих суб'єктам господарювання. У структурі кредитів фізичним особам переважають споживчі кредити. Найбільша частка кредитних коштів

зосереджена в галузі оптової та роздрібної торгівлі; ремонті автотранспортних засобів і мотоциклів та переробній промисловості.

У сучасних умовах нагальною потребою є розроблення заходів щодо стимулювання кредитно-інвестиційних процесів у банківському секторі України.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ "ПУМБ"

2.1 Організаційно – економічна характеристика АТ "ПУМБ"

Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ) — український комерційний банк, заснований у грудні 1991, з головним офісом у Києві. Входить до десятки найбільших банків України.

Перший Український Міжнародний Банк був створений як закрите акціонерне товариство 20 листопада 1991 року. Центральний офіс банку знаходиться в м. Київ Подільський р-н, вул. Андріївська, буд. 4.

Державна реєстрація здійснена Виконавчим комітетом Київської міської ради (свідоцтво від 23.12.1991 р. серії А01, №432835).

22 грудня Національний банк України надав дозвіл на проведення реорганізації Донгорбанку шляхом його приєднання до Першого Українського Міжнародного Банку. Операційне злиття банків відбулось 16 липня 2011 року. Найвищим органом управління ПУМБ є Загальні збори акціонерів. Наглядова рада банку, яка обирається Загальними зборами акціонерів і є йому підзвітною, забезпечує захист прав акціонерів банку, контролює та регулює діяльність Правління банку. Очолює правління банка - голова правління. З січня 2010 року цю посаду займав Костянтин Вайсман, від жовтня 2012 р. його замінив Сергій Черненко.

В 2015 році ПУМБ став правонаступником усіх прав та зобов'язань АТ "Банк Ренесанс Капітал" (ТМ "Банк Ренесанс Кредит") по відношенню до його клієнтів, партнерів, контрагентів. Передаточний акт всіх прав та обов'язків був затверджений 14 березня 2015 року рішенням загального зборів акціонерів ПАТ "ПУМБ" та рішенням акціонера АТ "Банк Ренесанс Капітал". 19 липня 2016 року проведена державна реєстрація припинення АТ

"БАНК РЕНЕССАНС КАПІТАЛ" в результаті його реорганізації шляхом приєднання до ПАТ "ПУМБ" та державна реєстрація статуту ПАТ "ПУМБ" в новій редакції, в зв'язку зі зміною правонаступництва ПАТ "ПУМБ" всіх прав та зобов'язань АТ "БАНК РЕНЕССАНС КАПІТАЛ".

Банк є членом Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Цей фонд є державним і функціонує у відповідності до законодавства України. Сума гарантованого відшкодування за вкладами фізичних осіб складає до 200 тис. грн.(2013 р.: до200 тис. грн.) для кожної фізичної особи у разі банкрутства банку та відкликання банківської ліцензії. ПУМБ як банк-агент ФГВФО здійснив виплати клієнтам неплатоспроможних банків "Фідобанк", "Інтеграл-Банк", "Хрещатик", "Фінанси та кредит", "Михайлівський" на суму 1,8 млрд. грн.

ПУМБ входить до найбільшої фінансово-промислової групи України System Capital Management бізнесмена Ріната Ахметова. У 2005 році "СКМ Фінанс" консолідував 99% акцій банку в групі СКМ. В банку була прийнята нова стратегія розвитку на 2006—2010 роки, орієнтована на універсальність банку, подальше посилення корпоративного бізнесу та активізацію на ринку роздрібних послуг.

18 вересня 2006 року ПУМБ та банки-партнери створили об'єднану мережу банкоматів під спільним брендом "Радіус", трансакції якої обслуговує Процесинговий центр ПУМБ. На 1 січня 2012 року мережа "Радіус" об'єднувала понад 2000 банкоматів 36 банків. Чистий прибуток групи у 2013 році становив 554 млн. грн.

Згідно зі стратегією розвитку до 2015 року ПУМБ має намір увійти до ТОП-5 українських фінансових інституцій

У 2010 році ПУМБ увійшов до Рейтингу 1000 найбільших банків світу за версією журналу The Banker, дебютувавши з 905-ої позиції. У 2011 році ПУМБ увійшов до ТОП-10 найбільших банків України за ключовими фінансовими показниками: активи, капітал, кошти клієнтів та кредитний портфель. ПУМБ є одним з найприбутковіших банків в Україні за

підсумками діяльності в 2011 році (7-е місце серед українських банків), показавши одні з найкращих показників повернення на капітал та активи на посткризовому ринку (ROE[en] та ROA[en]). У 2012 році ПУМБ отримав нагороду "Best Banking Group Ukraine" від міжнародного фінансового видання World Finance (Велика Британія). Банк є одним з лідерів за інформаційною прозорістю серед українських банків згідно з результатами досліджень Агенції фінансових ініціатив та Проекту USAID "Розвиток фінансового сектору", які проведені рейтинговими агентствами Standard & Poor's (2010 р.) та Кредит-Рейтинг (2011 р.).

У 2007 році банк здійснив дебютну емісію єврооблігацій на загальну суму 275 млн. доларів США з терміном обігу 3 роки.

У 2011 році банк показав найбільший прибуток з моменту заснування — 56 млн. дол. США.

У квітні 2011 року було оголошено про плани протягом п'яти років вивести банк з 9-го місця у топ-5 ринку за активами. Частку роздрібу у загальному портфелі "ПУМБ" планувалося збільшити з 25% до понад 40%. Наголос планувалося зробити на фінансуванні середніх компаній з річним обігом у 20-50 млн. доларів. Банк повинен був надавати кредити в основному за рахунок коштів клієнтів - їхню частку в зобов'язаннях банк до 2016 року планував збільшити з 45% до 76%, а зовнішні позики, навпаки, скоротити до 20%.

Для виконання цих планів "ПУМБ" повинен був показувати зростання на 30-36% в рік, тобто мінімум удвічі випереджати темпи зростання ринку. Вже за підсумками 2011 року результати виявилися не настільки вражаючими: кредитний портфель виріс на 9,8%, а чисті активи - на 15,6%. До кінця року "ПУМБ" піднявся у рейтингу лишень на одну позицію, посівши 8-е місце. У наступні шість місяців позиція банку на ринку не змінилася, хоча його активи навіть скоротилися - на 9,7%.

Учасники ринку вважають, що у "ПУМБ" оцінили всю складність реалізації таких планів в умовах стагнації ринку через дорогі ресурси — банк

може нормально працювати тільки за наявності довгого ресурсу. На кошти клієнтів припадає 60% всіх зобов'язань ПУМБ, а це короткий і дорогий ресурс.

Поточні рейтинги банку, підтвержені агентством Moody's Investors Service у липні 2012 року, такі:

- рейтинг фінансової стійкості E+ (прогноз стабільний);
- депозитний рейтинг у національній валюті B2/NP (прогноз негативний);
- депозитний рейтинг у іноземній валюті B3/NP (прогноз негативний);
- довгостроковий рейтинг за національною шкалою A3.ua (прогноз негативний);
- рейтинг довгострокових зобов'язань у іноземній валюті B2.

У липні 2012 р. міжнародне рейтингове агентство "Moody's Investors Service" знизило рейтинг "ПУМБ". Зокрема, було знижено прогнози по кредитних та депозитних рейтингах у місцевій валюті. "Moody's" також знизило рейтинги за національною шкалою (NSRs) ПУМБ з A2.ua до A3.ua, що відображає ослаблення позиції банку серед українських колег у контексті зміни прогнозу банку за глобальною шкалою. Рейтингові дії відносно ПУМБ, в першу чергу, обумовлені глобальною переоцінкою зв'язків між кредитоспроможністю держав і фінансових установ країни.

Банк здійснює свою діяльність на підставі генеральної банківської ліцензії №8, виданої Національним банком України 06 жовтня 2011 року.

26.04.2018 року на річних зборах акціонерів ПАТ "ПУМБ" було вирішено змінити тип організаційно-правової форми банку з публічного акціонерного товариства на приватне акціонерне товариство, відповідно до ст.6 Закону України "Про банки та банківську діяльність" банки з урахуванням змін у чинному законодавстві можуть створюватись у формі акціонерного товариства.

На сьогодні ПУМБ входить до ТОП-10 українських банків за ключовими фінансовими показниками, такими як об'єми активів та зобов'язань, розміри власного та статутного капіталу тощо.

Конкурентами Банку в корпоративному бізнесі виступають практично всі банки I-II груп, за виключенням банків, які спеціалізуються на обслуговуванні фізичних осіб, а також вузькоспеціалізованих банків, які орієнтовані на обслуговуванні транснаціональних корпоративних клієнтів.

В окремих регіонах конкурентами Банку виступають як середні, так і малі банки, які мають суттєву долю на регіональному ринку.

Потенційними конкурентами Банку в сегменті роздрібного бізнесу є банки та небанківські організації, які надають аналогічні чи споріднені послуги. Особлива увага приділяється банкам-лідерам, які являються основними продавцями на ринку банківських послуг (а саме Приватбанк, Райффайзен Банк Аваль, Альфа банк, Ощадбанк та ін.).

Діяльність банку станом за 2016-2018 р. характеризується показниками, що показані у табл. 2.1.

На основі інформації, яка наведена в табл. 2.1. можна відзначити наступні зміни за 2017 р.:

– в 2017 р. спостерігається збільшення чистого процентного доходу АТ "ПУМБ" на 892363 тис. грн. (або на 29,5%);

– в 2017 р. спостерігається збільшення прибутку за рік АТ "ПУМБ" на 350281 тис. грн. (або на 48,83%);

– в 2017 р. спостерігається збільшення вартості активів АТ "ПУМБ" на 1911186 тис. грн. (або на 4,11 %);

– в 2017 р. спостерігається збільшення обсягу кредитів клієнтів АТ "ПУМБ" на 671309 тис. грн. (або на 2,64 %);

– в 2017 р. спостерігається збільшення обсягу власного капіталу АТ "ПУМБ" на 756430 тис. грн. (або на 15,74 %);

– в 2017 р. спостерігається збільшення зобов'язань АТ "ПУМБ" на 1154756 тис. грн. (або на 2,77%);

Таблиця 2.1

Основні показники діяльності АТ "ПУМБ" в 2016-2018 рр.

Показники	2016 р., тис. грн.	2017 р., тис. грн.	2018 р., тис. грн.	Зміни за 2017 р.			Зміни за 2018 р.		
				тис. грн.	Темп росту,%	Темп приросту,%	тис. грн.	Темп росту,%	Темп приросту,%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Чистий процентний дохід	2132276	3024639	4122722	892363	141,85	29,50	1098083	136,30	26,63
Прибуток/(збиток) до оподаткування	447574	884035	2331428	436461	197,52	49,37	1447393	263,73	62,08
Прибуток/(збиток) за рік	367011	717292	2008508	350281	195,44	48,83	1291216	280,01	64,29
Активи	44552608	46463794	49865191	1911186	104,29	4,11	3401397	107,32	6,82
Кредити клієнтам	24755755	25427064	27244297	671309	102,71	2,64	1817233	107,15	6,67
Кошти в інших банках	5561964	5547316	5594226	-14648	99,74	-0,26	46910	100,85	0,84
Власний капітал	4048295	4804725	6317869	756430	118,69	15,74	1513144	131,49	23,95
Зобов'язання	40504313	41659069	43547322	1154756	102,85	2,77	1888253	104,53	4,34
Кошти клієнтів	33185516	37194276	39780153	4008760	112,08	10,78	2585877	106,95	6,50
Фонд оплати праці	869813	1298113	1856794	428300	149,24	32,99	558681	143,04	30,09

– в 2017 р. спостерігається збільшення обсягу коштів клієнтів АТ "ПУМБ" на 4008760 тис. грн. (або на 10,78 %);

По даним звіту з праці на 01.01.2018 року фонд оплати праці штатних працівників складає 1298113 тис. грн., а по даним звіту з праці на 01.01.2017 року фонд оплати праці штатних працівників складав 869813 тис. грн. Фонд оплати праці штатних працівників відносно попереднього року збільшився на 32,99%.

На основі інформації, яка наведена в табл. 2.1. можна відзначити наступні зміни за 2018 р.:

– в 2018 р. спостерігається збільшення чистого процентного доходу АТ "ПУМБ" на 1098083 тис. грн. (або на 26,63%);

– в 2018 р. спостерігається збільшення прибутку за рік АТ "ПУМБ" на 1291216 тис. грн. (або на 64,29%);

– в 2018 р. спостерігається збільшення вартості активів АТ "ПУМБ" на 3401397 тис. грн. (або на 6,82 %);

– в 2018 р. спостерігається збільшення обсягу кредитів клієнтів АТ "ПУМБ" на 1817233 тис. грн. (або на 6,67%);

– в 2018 р. спостерігається збільшення обсягу власного капіталу АТ "ПУМБ" на 1513144 тис. грн. (або на 23,95 %);

– в 2018 р. спостерігається збільшення зобов'язань АТ "ПУМБ" на 1888253 тис. грн. (або на 4,34%);

– в 2018 р. спостерігається збільшення обсягу коштів клієнтів АТ "ПУМБ" на 2585877 тис. грн. (або на 6,5%)

По даним звіту з праці на 01.01.2019 року фонд оплати праці штатних працівників складає 1856794 тис. грн., а по даним звіту з праці на 01.01.2018 року фонд оплати праці штатних працівників складав 1298113 тис. грн. Фонд оплати праці штатних працівників відносно попереднього року збільшився на 30,09%.

2.2 Аналіз структури кредитного портфеля АТ "Перший Український Міжнародний Банк" за статусом позичальників та видами кредитів

Аналіз динаміки і структури, як правило, є початковим етапом аналізу фінансової діяльності банку, так зіставляє величини всіх аналізованих показників (структурний аналіз) і показує їх зміну в часі (динамічний аналіз), що є базою для подальшого більш детального поглибленого аналізу.

Динаміка кредитних операцій банку - один з найістотніших і важливих показників, оскільки саме кредитні операції формують основну частину доходів банку, і від динаміки кредитів напряду залежить в цілому динаміка доходів і прибутку банку.

Аналіз структури значимо, перш за все, для визначення поточного стану кредитних операцій банку. Він характеризує те, наскільки є зіставними по об'ємах між собою різні види кредитів (в нашому випадку короткострокових).

Для аналізу особливостей структури і динаміки кредитних операцій банку доцільно проаналізувати структуру і динаміку кредитного портфеля по видах кредиту і по галузях, в які були видані кредити, а також по статусу позичальника.

За визначенням Національного банку України, кредитний портфель – це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики. Сутність кредитного портфеля розглядається також через його функції, до яких відносять: розподільну та перерозподільну; заміщення грошей кредитними операціями; об'єднання кредитів; мінімізації кредитного ризику; розширення та диверсифікації доходної бази банку. Проте деякі з них, на думку науковців, є похідними від загальновідомих функцій кредиту, а деякі є специфічними з огляду на специфіку кредитного портфеля.

Головна мета процесу управління кредитним портфелем банку полягає в забезпеченні максимальної дохідності за певного рівня ризику. Рівень

дохідності кредитного портфеля залежить від структури й обсягу портфеля, а також від рівня відсоткових ставок за кредитами.

Дані по структурі кредитних операцій АТ "ПУМБ" залежно від статусу позичальників 2016 р. представлені в таблиці 2.2.

На основі інформації таблиці 2.2. можна зробити наступні висновки:

– частка кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2016 р. зменшилась 1176624 тис. грн. що складає 0,27%, з 29058094 тис. грн. що складає 78,92% на 01.01.2016 до 27881470 що складає 79,2% на 31.12.2016;

– частка споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2016 р. збільшились на 160935 тис. грн. що складає 0,81%, з 2849753 тис. грн. що складає 7,74 % на 01.01.2016 до 3010688 тис. грн. що складає 8,55 % на 31.12.2016;

– частка іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2016 р. зменшилась на 705265 тис. грн. що складає 1,56%, з 3532746 тис. грн. що складає 9,59% на 01.01.2016 до 2827481 тис. грн. що складає 8,03% на 31.12.2016;

– частка автокредитування в кредитному портфелі на протязі 2016 р. зменшилась на 14413 тис. грн. що складає 0,0004%, з 331946 тис. грн. що складає 0,9% на 01.01.2016 до 317533 тис. грн. що складає 0,9% на 31.12.2016;

– частка інших кредитів фізичним особам в кредитному портфелі на протязі 2016 р. збільшилась на 122540 тис. грн. що складає 0,48%, з 1046291 тис. грн. що складає 2,84% на 01.01.2016 до 1168831 тис. грн. що складає 3,32% на 31.12.2016;

– загальна сума кредитного портфелю на протязі 2016 р. зменшилась на 1612827 тис. грн., з 36818830 тис. грн. на 01.01.2016 до 35206003 тис. грн. на 31.12.2016, загальна сума резерву під знецінення кредитів на протязі 2016 р. зменшилась на 80966 тис. грн., з 10531214 тис. грн. на 01.01.2016 до 10450248 тис. грн. на 31.12.2016.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2016 р.

№	Види кредитних операцій (по статусу позичальника)	01.01. 2016 тис. грн.	31.12. 2016 тис. грн.	Структура,%		Зміни за рік		
				01.01. 2016	31.12. 2016	тис. грн.	За структурою,%	Темп росту, %
1	Кредити юридичним особам	29058094	27881470	78,92	79,20	-1176624	0,27	95,95
2	Споживчі кредити	2849753	3010688	7,74	8,55	160935	0,81	105,65
3	Іпотечне кредитування	3532746	2827481	9,59	8,03	-705265	-1,56	80,04
4	Автокредитування	331946	317533	0,90	0,90	-14413	0,0004	95,66
5	Інші кредити фізичним особам	1046291	1168831	2,84	3,32	122540	0,48	111,71
6	Усього кредити клієнтам	36818830	35206003	100,00	100,00	-1612827	0,00	95,62
7	Мінус резерв під знецінення кредитів	10531214	10450248	28,60	29,68	-80966	1,08	99,23
8	Всього кредити	26287616	24755755	71,40	70,32	-1531861	-1,08	94,17

Дані по структурі кредитних операцій АТ "ПУМБ" залежно від статусу позичальників 2017 р. представлені в таблиці 2.3.

На основі інформації таблиці 2.3. можна зробити наступні висновки:

– частка кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2017 р. зменшилась 2556783 тис. грн. що складає 3,01%, з 27881470 тис. грн. що складає 79,20% на 01.01.2017 до 25324687 що складає 76,18% на 31.12.2017;

– частка споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2017 р. збільшились на 1862291 тис. грн. що складає 6,11%, з 3010688 тис. грн. що складає 8,55 % на 01.01.2017 до 4872979 тис. грн. що складає 14,66 % на 31.12.2017;

– частка іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2017 р. зменшилась на 1663501 тис. грн. що складає 4,53%, з 2827481 тис. грн. що складає 8,03% на 01.01.2017 до 1163980 тис. грн. що складає 3,5% на 31.12.2017;

– частка автокредитування в кредитному портфелі на протязі 2017 р. зменшилась на 187987 тис. грн. що складає 0,51%, з 317533 тис. грн. що складає 0,9% на 01.01.2017 до 129546 тис. грн. що складає 0,39% на 31.12.2017;

– частка інших кредитів фізичним особам в кредитному портфелі на протязі 2017 р. збільшилась на 582120 тис. грн. що складає 1,95%, з 1168831 тис. грн. що складає 3,32% на 01.01.2017 до 1750951 тис. грн. що складає 5,27% на 31.12.2017;

– загальна сума кредитного портфелю на протязі 2017 р. зменшилась на 1963860 тис. грн., з 35206003 тис. грн. на 01.01.2017 до 33242143 тис. грн. на 31.12.2017;

– загальна сума резерву під знецінення кредитів на протязі 2017 р. зменшилась на 2703704 тис. грн., з 10450248 тис. грн. на 01.01.2017 до 7746544 тис. грн. на 31.12.2017.

Таблиця 2.3

Динаміка та структура кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2017 р.

№	Види кредитних операцій (по статусу позичальника)	01.01. 2017 тис. грн.	31.12. 2017 тис. грн.	Структура,%		Зміни за рік		
				01.01. 2017	31.12. 2017	тис. грн.	За структурою, %	Темп росту, %
1	Кредити юридичним особам	27881470	25324687	79,20	76,18	- 2556783	-3,01	90,83
2	Споживчі кредити	3010688	4872979	8,55	14,66	1862291	6,11	161,86
3	Іпотечне кредитування	2827481	1163980	8,03	3,50	- 1663501	-4,53	41,17
4	Автокредитування	317533	129546	0,90	0,39	-187987	-0,51	40,80
5	Інші кредити фізичним особам	1168831	1750951	3,32	5,27	582120	1,95	149,80
6	Усього кредити клієнтам	35206003	33242143	100,00	100,00	- 1963860	0,00	94,42
7	Мінус резерв під знецінення кредитів	10450248	7746544	29,68	23,30	- 2703704	-6,38	74,13
8	Всього кредити	24755755	25495599	70,32	76,70	739844	6,38	102,99

Дані по структурі кредитних операцій АТ "ПУМБ" залежно від статусу позичальників 2018 р. представлені в таблиці 2.4.

На основі інформації таблиці 2.4. можна зробити наступні висновки:

– частка кредитів юридичним особам в кредитному портфелі на протязі 2018 р. зменшилась 386745 тис. грн. що складає 8,23%, з 25324687 тис. грн. що складає 76,34% на 01.01.2018 до 24937942 що складає 68,11% на 31.12.2018;

– в 2018 р. фінансовий лізинг склав 116410 тис. грн. що складає 0,32% кредитного портфелю АТ "ПУМБ";

– частка споживчих кредитів в кредитному портфелі на протязі 2018 р. збільшились на 2214458 тис. грн. що складає 4,69%, з 4804444 тис. грн. що складає 14,48 % на 01.01.2018 до 7018902 тис. грн. що складає 19,17 % на 31.12.2018;

– частка іпотечних кредитів в кредитному портфелі на протязі 2018 р. зменшилась на 161357 тис. грн. що складає 2,74%, з 1163980 тис. грн. що складає 3,51% на 01.01.2018 до 1002623 тис. грн. що складає 2,74% на 31.12.2018;

– частка автокредитування в кредитному портфелі на протязі 2018 р. збільшилась на 28098 тис. грн. що складає 0,04%, з 129546 тис. грн. що складає 0,39% на 01.01.2018 до 157644 тис. грн. що складає 0,43% на 31.12.2018;

– частка інших кредитів фізичним особам в кредитному портфелі на протязі 2018 р. збільшилась на 1632097 тис. грн. що складає 3,96%, з 1750951 тис. грн. що складає 5,28% на 01.01.2018 до 3383048 тис. грн. що складає 9,24% на 31.12.2018;

– загальна сума кредитного портфелю на протязі 2018 р. збільшилась на 13442961 тис. грн., з 33173608 тис. грн. на 01.01.2018 до 36616569 тис. грн. на 31.12.2018, загальна сума резерву під знецінення кредитів на протязі 2018 р. збільшилась на 1625728 тис. грн., з 7746544 тис. грн. на 01.01.2018 до 9372272 тис. грн. на 31.12.2018.

Таблиця 2.4

Динаміка та структура кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2018 р.

№	Види кредитних операцій (по статусу позичальника)	01.01. 2018 тис. грн.	31.12. 2018 тис. грн.	Структура,%		Зміни за рік		
				01.01. 2018	31.12. 2018	тис. грн.	За структурою, %	Темп росту, %
1	Кредити юридичним особам	25324687	24937942	76,34	68,11	-386745	-8,23	98,47
2	Фінансовий лізинг	0	116410	0,00	0,32	116410	0,32	0,00
3	Споживчі кредити	4804444	7018902	14,48	19,17	2214458	4,69	146,09
4	Іпотечне кредитування	1163980	1002623	3,51	2,74	-161357	-0,77	86,14
5	Автокредитування	129546	157644	0,39	0,43	28098	0,04	121,69
6	Інші кредити фізичним особам	1750951	3383048	5,28	9,24	1632097	3,96	193,21
7	Усього кредити клієнтам	33173608	36616569	100,00	100,00	3442961	0,00	110,38
8	Мінус резерв під знецінення кредитів	7746544	9372272	23,35	25,60	1625728	2,24	120,99
9	Всього кредити	25427064	27244297	76,65	74,40	1817233	-2,24	107,15

Структура кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2015-2018 рр. наведена на рис. 2.1.

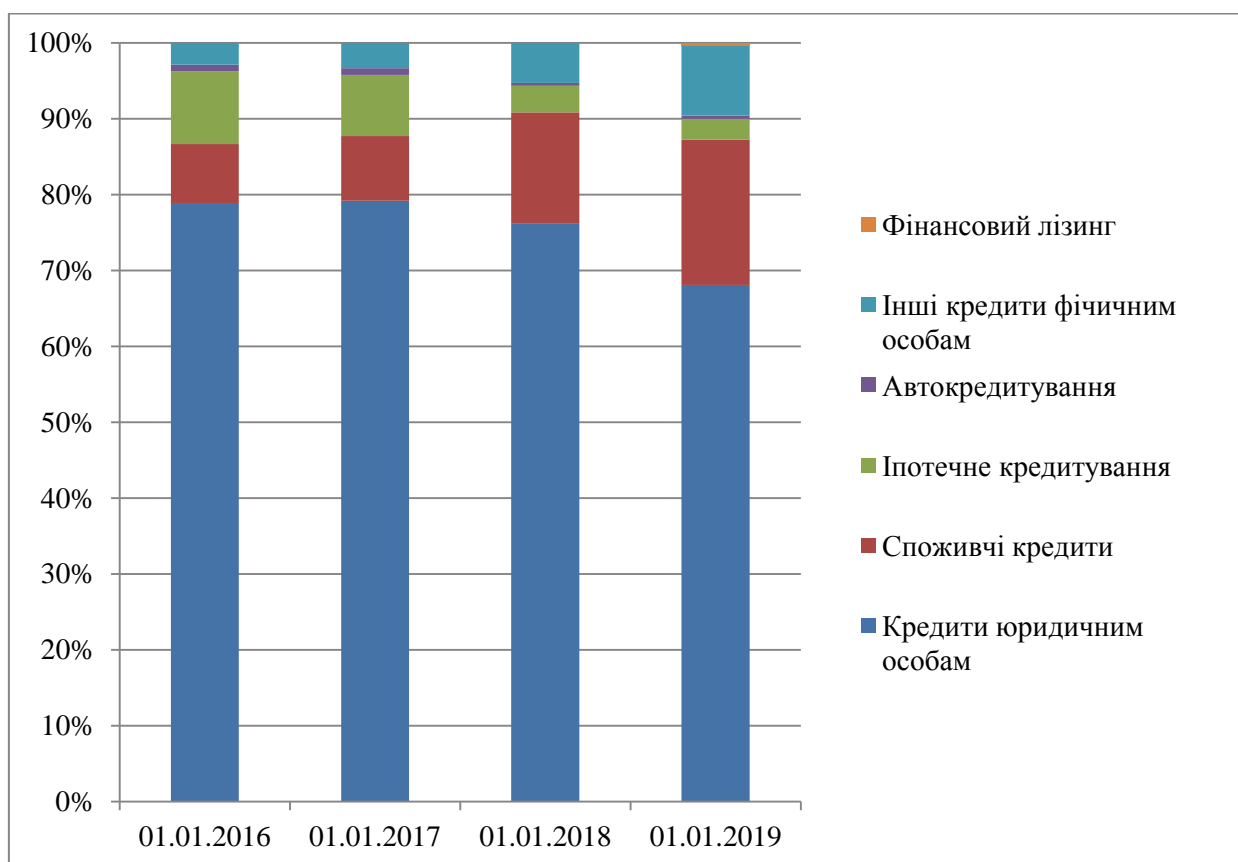

Рис.2.1. Структура кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2015-2018 рр.

Таким чином, з вищевикладених даних виходить зробити висновок про те, що програми кредитування юридичних осіб, програми авто кредитування та іпотечного кредитування скорочувались, що було обумовлено політичними та економічними обставинами в країні.

2.3 Аналіз структури кредитного портфеля АТ "Перший Український Міжнародний Банк" за видами економічної діяльності

Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" в 2016 р. за видами економічної діяльності наведена в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" в 2016 р. за видами економічної діяльності

№	Види кредитних операцій (по статусу позичальника)	01.01. 2016 тис. грн.	31.12. 2016 тис. грн.	Структура,%		Зміни за рік		
				01.01. 2016	31.12. 2016	тис. грн.	За структурою, %	Темп приросту, %
1	Фізичні особи	7760736	7324533	21,08	20,80	-436203	-0,27	94,38
2	Торгівля та агентські послуги	6352432	6418500	17,25	18,23	66068	0,98	101,04
3	Будівництво та нерухомість	5043864	4943195	13,70	14,04	-100669	0,34	98,00
4	Харчова промисловість та сільське господарство	4988003	4940478	13,55	14,03	-47525	0,49	99,05
5	Машинобудування	2957391	3103737	8,03	8,82	146346	0,78	104,95
6	Гірничо-видобувна галузь	4434604	2535763	12,04	7,20	-1898841	-4,84	57,18
7	Металургія	1941691	2019136	5,27	5,74	77445	0,46	103,99
8	Небанківські фінансові установи	929933	1288264	2,53	3,66	358331	1,13	138,53
9	Переробка деревини	842772	788011	2,29	2,24	-54761	-0,05	93,50
10	Хімічна галузь	193202	244776	0,52	0,70	51574	0,17	126,69
11	Транспорт, послуги зв'язку та інфраструктура	590036	109128	1,60	0,31	-480908	-1,29	18,50
12	Інше	784166	1490482	2,13	4,23	706316	2,10	190,07
3	Кредити клієнтам	36818830	35206003	100,00	100,00	-1612827	0,00	95,62

На основі таблиці 2.5 можна зробити наступні висновки:

– частка кредитів фізичним особам протягом 2016 р. зменшилась на 0,27% (з 21,08 % на 01.01.2016 до 20,80% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась 436203 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в торгівлю та агентські послуги протягом 2016 р. збільшилась на 0,98% (з 17,25% на 01.01.2016 до 18,23% на 31.12.2016), а абсолютна сума зросла на 66068 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на будівництво та нерухомість протягом 2016 р. за структурою збільшилась на 0,34% (з 13,70% на 01.01.2016 до 14,04% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась на 100669 тис. грн.;

– частка кредитів наданих харчову промисловість та сільське господарство протягом 2016 р. збільшилась на 0,49% (з 13,55% на 01.01.2016 до 14,03% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась на 47525 тис.грн.;

– частка кредитів в сферу машинобудування протягом 2016 р. збільшилась на 0,78% (з 8,03% на 01.01.2016 до 8,82% на 31.12.2016), а абсолютна сума зросла на 146346 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в гірничо-видобувну галузь протягом 2016 р. зменшилась на 4,84% (з 12,04% на 01.01.2016 до 7,20% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась на 1898841 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в металургію протягом 2016 р. збільшилась на 0,46% (з 5,27% на 01.01.2016 до 5,74%на 31.12.2016), а абсолютна сума зросла на 77445 тис. грн.;

– частка кредитів наданих небанківським фінансовим установам протягом 2016 р. збільшилась на 1,13% (з 2,53% на 01.01.2016 до 3,66%на31.12.2016), а абсолютна сума зросла на 358331 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на переробку деревини протягом 2016 р. зменшилась на 0,05% (з 2,29% на 01.01.2016 до 2,24% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась на 54761 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в хімічну галузь протягом 2016 р. збільшилась на 0,17% (з 0,52% на 01.01.2016 до 0,70% на 31.12.2016), а абсолютна сума збільшилась на 51574 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на транспорт, послуги зв'язку та інфраструктуру протягом 2016 р. зменшились на 1,29% (з 1,60% на 01.01.2016 до 0,31% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась на 480908 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на інші потреби протягом 2016 р. збільшилась на 2,10% (з 2,13% на 01.01.2016 до 4,23% на 31.12.2016), а абсолютна сума збільшилась на 706316 тис. грн..

Загальна сума наданих кредитів протягом 2016 році зменшилась на 1612827 тис. грн..

Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності за 2016 р. наведена на рис.2.2. та 2.3.

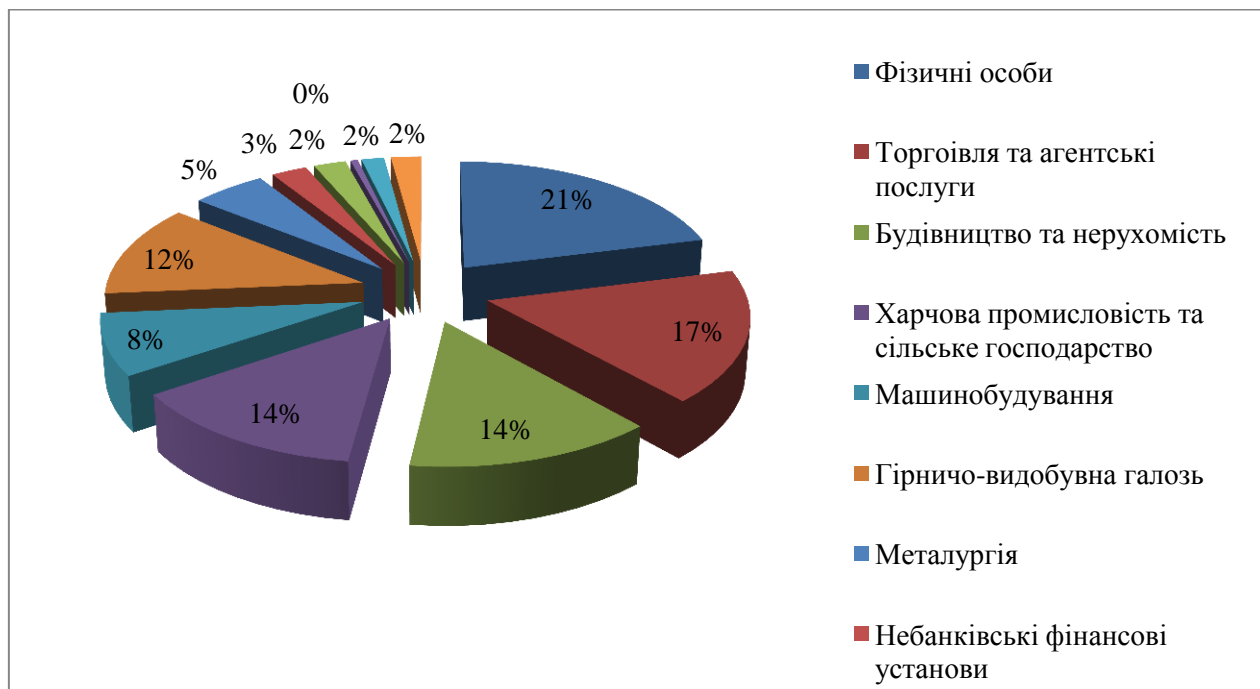

Рис.2.2. Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності на 01.01.2016 р.

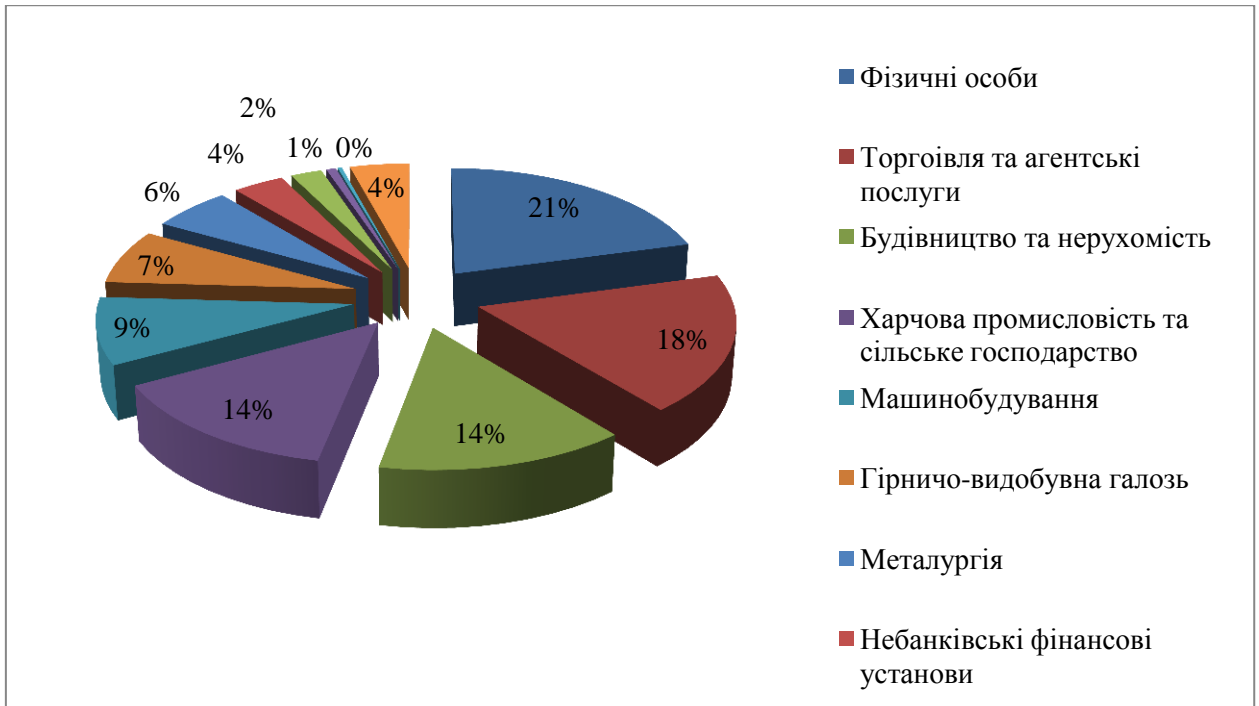

Рис.2.3. Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності на 31.12.2016 р.

Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" в 2017 р. по галузях надана в таблиці 2.6.

На основі таблиці 2.6 можна зробити наступні висновки:

– частка кредитів фізичним особам протягом 2017 р. зросла на 3,01% (з 20,80% на 01.01.2017 до 23,82% на 31.12.2017), а абсолютна сума зросла 592923 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в торгівлю та агентські послуги протягом 2017 р. збільшилась на 1,87% (з 18,23% на 01.01.2017 до 20,10% на 31.12.2017), а абсолютна сума зросла на 263755 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на будівництво та нерухомість протягом 2017 р. за структурою збільшилась на 0,74% (з 14,04% на 01.01.2017 до 14,78% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 28691 тис. грн.;

– частка кредитів наданих харчову промисловість та сільське господарство протягом 2017 р. зменшилась на 2,37% (з 14,03% на 01.01.2017 до 11,66% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 1063218 тис. грн.;

Таблиця 2.6

Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" в 2017 р. за видами економічної діяльності

№	Види кредитних операцій (по статусу позичальника)	01.01. 2017 тис. грн.	31.12. 2017 тис. грн.	Структура,%		Зміни за рік		
				01.01. 2017	31.12. 2017	тис. грн.	За структурою, %	Темп приросту, %
1	Фізичні особи	7324533	7917456	20,80	23,82	592923	3,01	108,10
2	Торгівля та агентські послуги	6418500	6682255	18,23	20,10	263755	1,87	104,11
3	Будівництво та нерухомість	4943195	4914504	14,04	14,78	-28691	0,74	99,42
4	Харчова промисловість та сільське господарство	4940478	3877260	14,03	11,66	-1063218	-2,37	78,48
5	Машинобудування	3103737	2413628	8,82	7,26	-690109	-1,56	77,77
6	Гірничо-видобувна галузь	2535763	1663142	7,20	5,00	-872621	-2,20	65,59
7	Металургія	2019136	1919896	5,74	5,78	-99240	0,04	95,09
8	Небанківські фінансові установи	1288264	1394675	3,66	4,20	106411	0,54	108,26
9	Переробка деревини	788011	767816	2,24	2,31	-20195	0,07	97,44
10	Хімічна галузь	244776	233378	0,70	0,70	-11398	0,01	95,34
11	Транспорт, послуги зв'язку та інфраструктура	109128	208707	0,31	0,63	99579	0,32	191,25
12	Інше	1490482	1249426	4,23	3,76	-241056	-0,48	83,83
3	Кредити клієнтам	35206003	33242143	100,00	100,00	-1963860	0,00	94,42

– частка кредитів в сферу машинобудування протягом 2017 р. зменшилась на 1,56% (з 8,82% на 01.01.2017 до 7,26% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 690109 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в гірничо-видобувну галузь протягом 2017 р. зменшилась на 2,20% (з 7,20% на 01.01.2017 до 5,00% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 872621 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в металургію протягом 2017 р. збільшилась на 0,04% (з 5,74% на 01.01.2017 до 5,78% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 99240 тис. грн.;

– частка кредитів наданих небанківським фінансовим установам протягом 2017 р. зросла на 0,54% (з 3,66% на 01.01.2017 до 4,20% на 31.12.2017), а абсолютна сума зросла на 106411 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на переробку деревини протягом 2017 р. зросла на 0,07% (з 2,24% на 01.01.2017 до 2,31% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 20195 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в хімічну галузь протягом 2017 р. збільшилась на 0,01% (з 0,70% на 01.01.2017 до 0,71% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 11398 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на транспорт, послуги зв'язку та інфраструктуру протягом 2017 р. збільшилась на 0,32% (з 0,31% на 01.01.2017 до 0,63% на 31.12.2017), а абсолютна сума зросла на 99579 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на інші потреби протягом 2017 р. зменшилась на 0,48% (з 4,23% на 01.01.2017 до 3,76% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 241056 тис. грн..

Загальна сума наданих кредитів протягом 2017 році зменшилась на 1963860 тис. грн. (з 35206003 тис. грн. на 01.01.2017 до 33242143 тис. грн. на 31.12.2017).

Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності за 2017 р. наведена на рис.2.4.

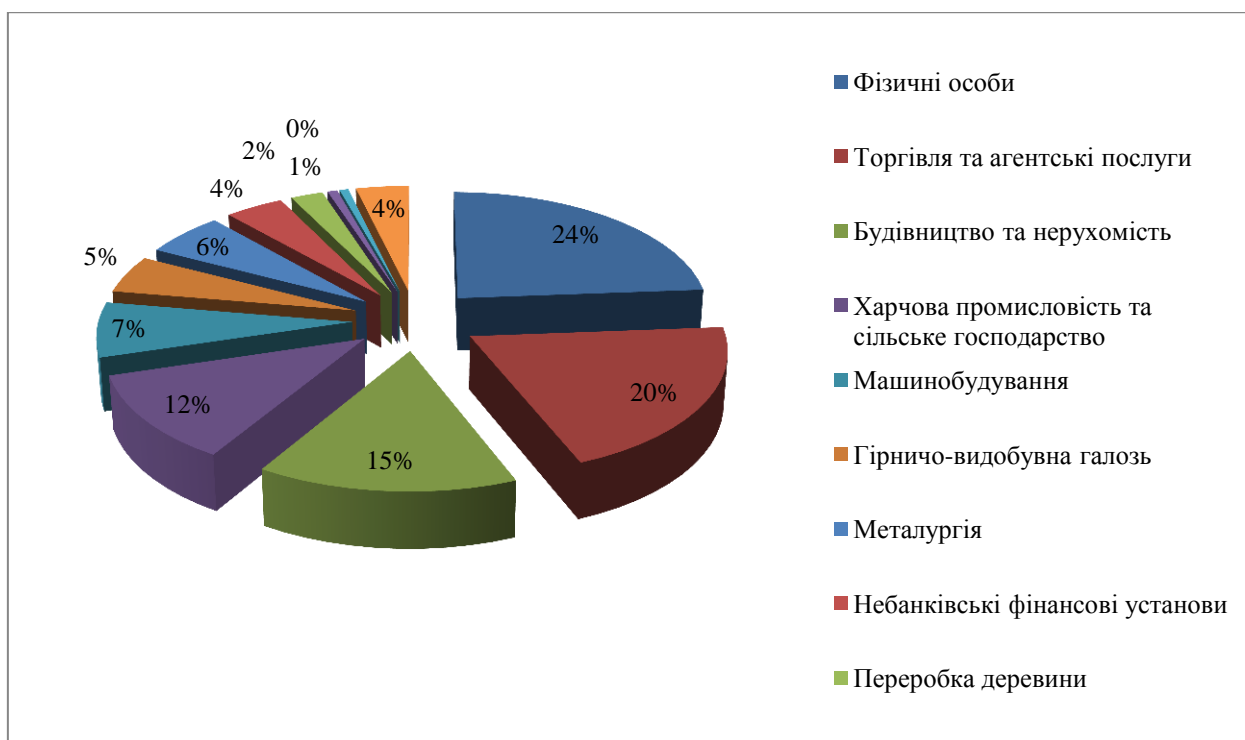

Рис.2.4. Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності на 31.12.2017 р.

Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" в 2018 р. по галузях надана в таблиці 2.7.

На основі таблиці 2.7 можна зробити наступні висновки:

– частка кредитів фізичним особам протягом 2018 р. збільшилась на 7,92% (з 23,66% на 01.01.2018 до 31,58% на 31.12.2018), а абсолютна сума зросла 3713296 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в торгівлю та агентські послуги протягом 2018 р. збільшилась на 0,71% (з 20,14% на 01.01.2018 до 20,85% на 31.12.2018), а абсолютна сума зросла на 953601 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на будівництво та нерухомість протягом 2018 р. за структурою зменшилась на 2,15% (з 14,81% на 01.01.2018 до 12,67% на 31.12.2018), а абсолютна сума зменшилась на 276336 тис. грн.;

– частка кредитів наданих харчову промисловість та сільське господарство протягом 2018 р. зросла на 1,77% (з 11,69% на 01.01.2018 до 13,46% на 31.12.2018), а абсолютна сума збільшилась на 1049906 тис. грн.;

– частка кредитів в сферу машинобудування протягом 2018 р. зросла на 0,14% (з 7,28% на 01.01.2018 до 7,41% на 31.12.2018), а абсолютна сума зросла на 300233 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в гірничо-видобувну галузь протягом 2018 р. зменшилась на 4,02% (з 5,01% на 01.01.2018 до 0,99% на 31.12.2018), а абсолютна сума зменшилась на 1298958 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в металургію протягом 2018 р. зменшилась на 4,45% (з 5,79% на 01.01.2018 до 1,34% на 31.12.2018), а абсолютна сума збільшилась на 1429426 тис. грн.;

– частка кредитів наданих небанківським фінансовим установам протягом 2018 р. зменшилась на 1,09% (з 4,20% на 01.01.2018 до 3,12% на 31.12.2018), а абсолютна сума зменшилась на 253477 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на переробку деревини протягом 2018 р. зменшилась на 0,44% (з 2,31% на 01.01.2018 до 1,87% на 31.12.2018), а абсолютна сума зменшилась на 82721 тис. грн.;

– частка кредитів наданих в хімічну галузь протягом 2018 р. збільшилась на 0,28% (з 0,70% на 01.01.2018 до 0,98% на 31.12.2018), а абсолютна сума зросла 125326 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на транспорт, послуги зв'язку та інфраструктуру протягом 2018 р. збільшилась на 1,62% (з 0,63% на 01.01.2018 до 2,25% на 31.12.2018), а абсолютна сума зросла на 615805 тис. грн.;

– частка кредитів наданих на інші потреби протягом 2018 р. зменшилась на 0,28% (з 3,77% на 01.01.2018 до 3,48% на 31.12.2018), а абсолютна сума зросла на 25712 тис. грн..

Таблиця 2.7

Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" в 2018 р. за видами економічної діяльності

№	Види кредитних операцій (по статусу позичальника)	01.01. 2018 тис. грн.	31.12. 2018 тис. грн.	Структура,%		Зміни за рік		
				01.01. 2018	31.дек 2018	тис. грн.	За структурою,%	Темп приросту, %
1	Фізичні особи	7848921	11562217	23,66	31,58	3713296	7,92	147,31
2	Торгівля та агентські послуги	6682255	7635856	20,14	20,85	953601	0,71	114,27
3	Будівництво та нерухомість	4914504	4638168	14,81	12,67	-276336	-2,15	94,38
4	Харчова промисловість та сільське господарство	3877260	4927166	11,69	13,46	1049906	1,77	127,08
5	Машинобудування	2413628	2713861	7,28	7,41	300233	0,14	112,44
6	Гірничо-видобувна галузь	1663142	364184	5,01	0,99	-1298958	-4,02	21,90
7	Металургія	1919896	490470	5,79	1,34	-1429426	-4,45	25,55
8	Небанківські фінансові установи	1394675	1141198	4,20	3,12	-253477	-1,09	81,83
9	Переробка деревини	767816	685095	2,31	1,87	-82721	-0,44	89,23
10	Хімічна галузь	233378	358704	0,70	0,98	125326	0,28	153,70
11	Транспорт, послуги зв'язку та інфраструктура	208707	824512	0,63	2,25	615805	1,62	395,06
12	Інше	1249426	1275138	3,77	3,48	25712	-0,28	102,06
3	Кредити клієнтам	33173608	36616569	100,00	100,00	3442961	0,00	110,38

Загальна сума наданих кредитів протягом 2018 році збільшилась на 3442961 тис. грн.(з 33173608 тис. грн. на 01.01.2018 до 36616569 тис. грн. на 31.12.2018).

Структура кредитних операцій АТ "Перший Український Міжнародний Банк" за видами економічної діяльності за 2018 р. наведена на рис.2.5.

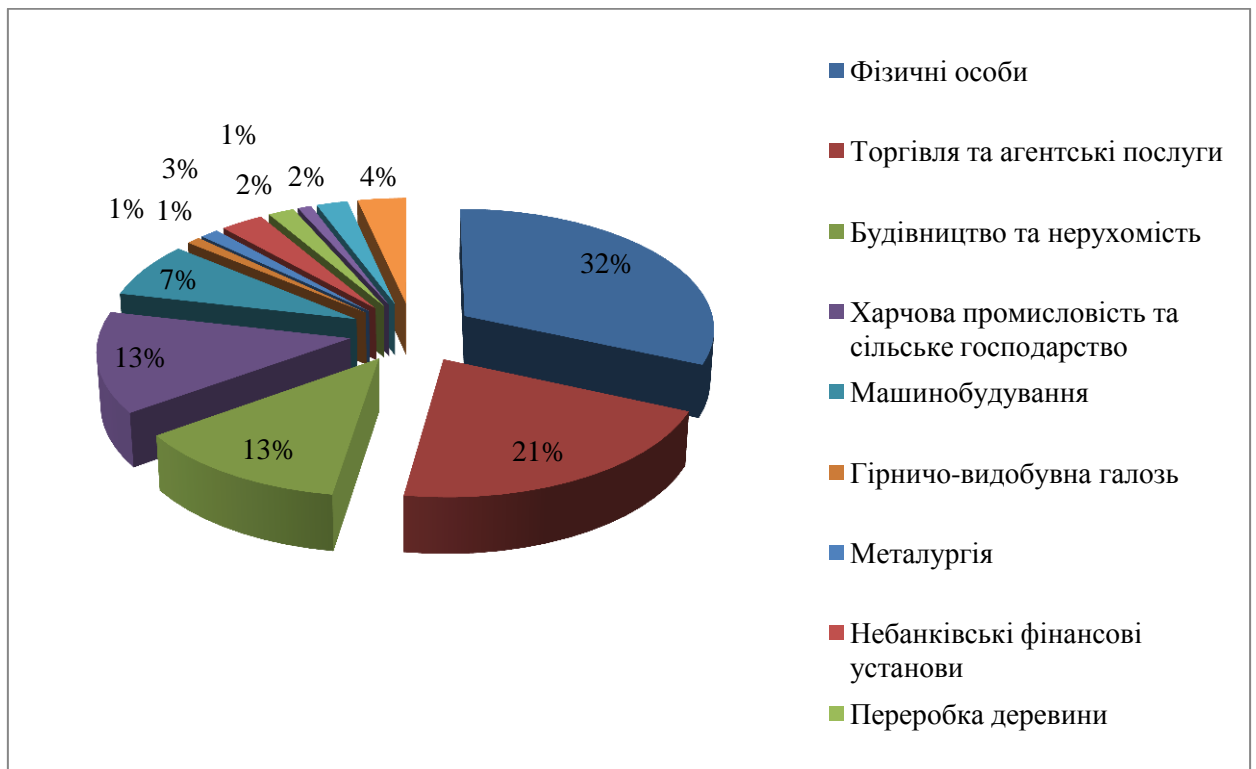

Рис.2.5. Структура кредитних операцій АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності на 31.12.2018 р.

В структурі кредитів АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності основну частку займають кредити надані фізичним особам, кредити надані в торгівля та агентські послуги та кредити надані в будівництво та нерухомість а також в харчову промисловість та сільське господарство.

2.4 Аналіз якості кредитного портфеля АТ "ПУМБ"

Управління якістю кредитного портфелю АТ "ПУМБ" здійснюється шляхом використання Банком системи внутрішніх кредитних рейтингів позичальників.

Політика Банку передбачає ведення точних та уніфікованих кредитних рейтингів щодо всього кредитного портфелю. Це забезпечує цілеспрямоване управління відповідними ризиками та порівняння кредитних ризиків за всіма напрямками діяльності, географічними регіонами та продуктами.

Система рейтингів ґрунтується на різних видах фінансового аналізу, та в поєднанні з обробленою ринковою інформацією вони являють собою основу для оцінки ризику контрагента.

Всі внутрішні рейтинги ризиків формуються спеціально для різних категорій і створюються згідно з рейтинговою політикою Банку. Відповідні рейтинги ризиків регулярно аналізуються та оновлюються.

При визначенні рейтингу позичальника – АТ "ПУМБ" використовує наступну інформацію:

- наявність у забезпеченні кредитів позичальника першокласного покриття;
- рейтинг, який розраховується за допомогою внутрішньої рейтингової моделі.

Високий рейтинг (кредити з першокласним грошовим покриттям) характеризується наступним: обсяги операційної діяльності позичальника, що зростають, високостійка фінансова модель (значна частка власного капіталу, низька залежність від банківського фінансування), висока ефективність бізнесу. Компанії, що мають такий рейтинг, займають міцне положення на ринку, часто є лідерами ринку, мають високоефективний менеджмент і організаційну структуру бізнесу. Ризик погіршення кредитоспроможності позичальника з високим рейтингом – незначний, кредитна історія – відмінна.

Стандартний рейтинг надається позичальникам, які мають стабільні обсяги операційної діяльності, ефективність на середньогалузевому рівні. Є залежність від зовнішнього фінансування. Ризик не повернення кредиту – невисокий. Компанії зі стандартним рейтингом мають стабільні ринкові позиції на регіональному або національному рівні, характеризуються налагодженою побудовою бізнесу і достатнім рівнем менеджменту. Відсутня негативна кредитна історія або мали місце технічні затримки платежів в незначних обсягах.

Рейтинг нижче стандартного надається позичальникам, обсяги операційної діяльності яких нестабільні або мають тенденцію до зниження, ефективність бізнесу низька, високий рівень залежності від зовнішнього фінансування, погашення зобов'язань за рахунок грошового потоку може бути проблематичним, у зв'язку з чим ризик неповернення коштів є високим. Кредитна історія може характеризуватись наявністю суттєвих затримок платежів. Позиції компанії на ринку – нестійкі, можливе зменшення або втрата частки ринку.

Високий рейтинг присвоюється позичальникам із досить стійким фінансовим станом. Показники кредитоспроможності та платоспроможності значною мірою перевищують рівень, достатній для обслуговування кредиту.

Стандартний рейтинг присвоюється позичальникам зі стабільним фінансовим станом. Показники кредитоспроможності та платоспроможності відповідають рівню, достатньому для обслуговування кредиту. Ризик погіршення кредитоспроможності позичальника незначний. Рейтинг нижче стандартного присвоюється позичальникам із нестабільним фінансовим станом чи таким, що погіршується. Показники кредитоспроможності та платоспроможності досягли граничного рівня.

Аналіз якості кредитного портфеля наданих АТ "ПУМБ" в 2016 р. наведено в табл. 2.8.

Таблиці 2.8

Аналіз якості кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2016 р.

№	Кредитна якість портфелю	01.01. 2016 тис. грн.	31.12. 2016 тис. грн.	Структура, %		Зміни за рік		
				01.01. 2016	31.12. 2016	тис. грн.	За структурою, %	Темп приросту, %
1	Високий рейтинг	4697296	4793922	12,76	13,62	96626	0,86	102,06
2	Стандартний рейтинг	4487870	1468873	12,19	4,17	-3018997	-8,02	32,73
3	Рейтинг нижче стандартного	10900464	14166205	29,61	40,24	3265741	10,63	129,96
4	Прострочені, але не знецінені на індивідуальній основі	946845	350777	2,57	1,00	-596068	-1,58	37,05
5	З індивідуальними ознаками знецінення (знецінені на індивідуальній чи колективній основі)	15786355	14426226	42,88	40,98	-1360129	-1,90	91,38
6	Всього кредитів клієнтам	36818830	35206003	100,00	100,00	-1612827	0,00	95,62

На основі даних таблиці 2.8 можна зробити наступні висновки:

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2016 р. які мають високий рейтинг якості зросла на 0,86% (з 4697296 тис. грн., що складає 12,76% на 01.01.2016 до 4793922 тис. грн., що складає 13,62% на 31.12.2016), а абсолютна сума зросла на 96626 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2016 р. які мають стандартний рейтинг якості зменшилась на 8,02% (з 4487870 тис. грн., що складає 12,19% на 01.01.2016 до 1468873 тис. грн., що складає 4,17% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась на 3018997 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2016 р. які мають рейтинг якості нижче стандартного зросла на 10,63% (з 10900464 тис. грн., що складає 29,61% на 01.01.2016 до 14166205 тис. грн., що складає 40,24% на 31.12.2016), а абсолютна сума зросла на 3265741 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2016 р. які мають прострочені, але не знецінені на індивідуальній основі рейтинг якості зменшилась на 1,58% (з 946845 тис. грн., що складає 2,57% на 01.01.2016 до 350777 тис. грн., що складає 1,00% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась на 596068 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2016 р. які мають знецінені на індивідуальній чи колективній основі рейтинг якості зменшились на 1,90% (з 15786355 тис. грн., що складає 42,88% на 01.01.2016 до 14426226 тис. грн., що складає 40,98% на 31.12.2016), а абсолютна сума зменшилась на 1360129 тис. грн.;

Загальна сума наданих кредитів протягом 2016 році зменшилась на 1612827 тис. грн..

Кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" на 01.01.2016 р. наведена на рис.2.6.

Кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" на 31.12.2016 р. наведена на рис.2.7.

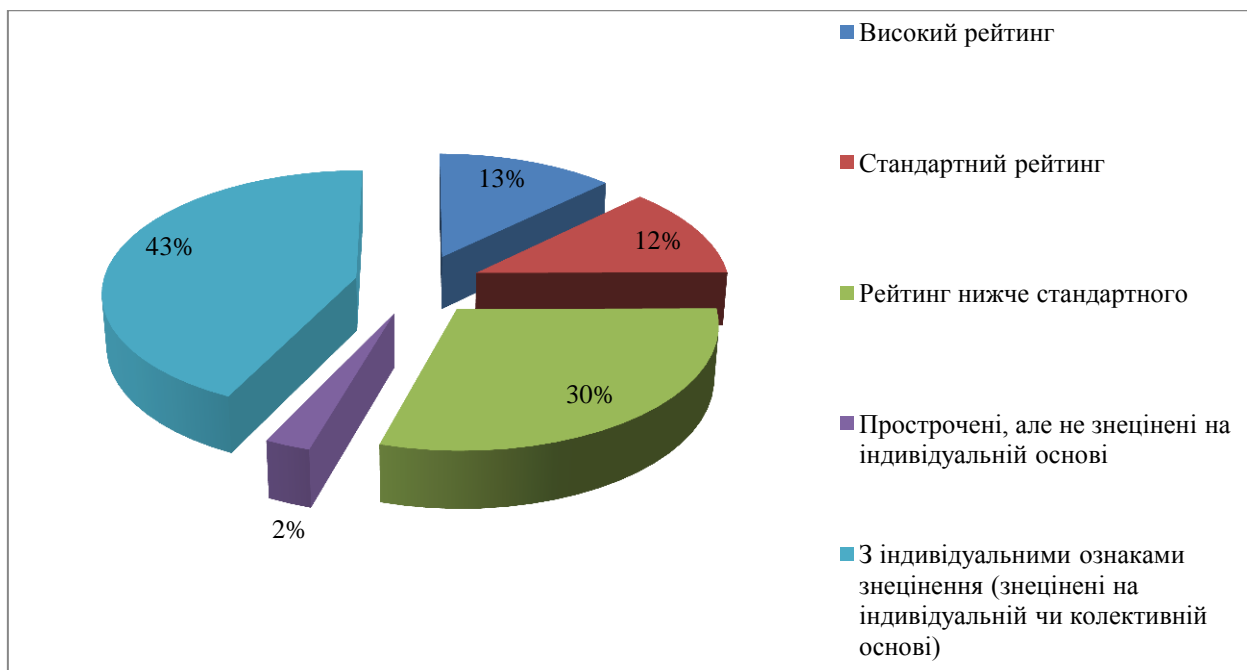

Рис.2.6. Кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" на 01.01.2016 р.

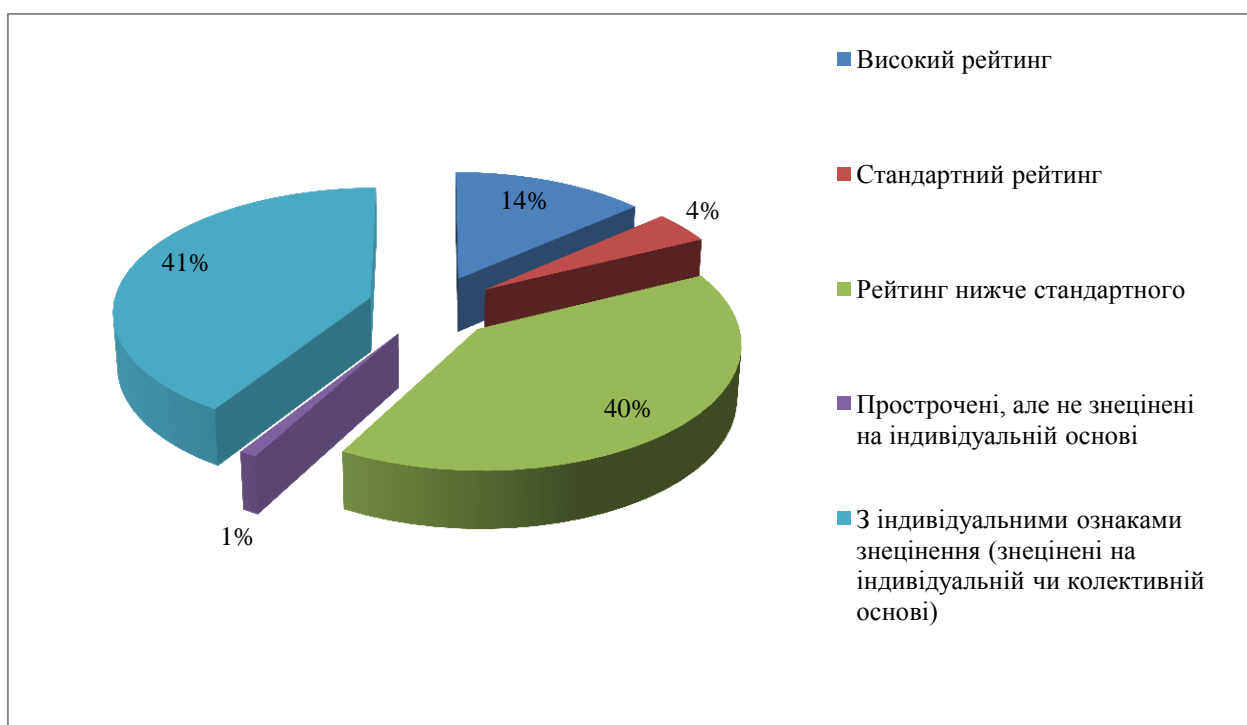

Рис.2.7. Кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" на 31.12.2016 р.

Аналіз якості кредитного портфеля наданих АТ "ПУМБ" в 2017 р. наведено в табл. 2.9.

Аналіз якості кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2017 р.

№	Кредитна якість портфелю	01.01. 2017	31.12. 2017	Структура,%		Зміни за рік		
		тис. грн.	тис. грн.	01.01. 2017	31.12. 2017	тис. грн.	За структурою, %	Темп приросту, %
1	Високий рейтинг	4793922	11677349	13,62	35,13	6883427	21,51	243,59
2	Стандартний рейтинг	1468873	6596438	4,17	19,84	5127565	15,67	449,08
3	Рейтинг нижче стандартного	14166205	2327670	40,24	7,00	-11838535	-33,24	16,43
4	Прострочені, але не знецінені на індивідуальній основі	350777	728146	1,00	2,19	377369	1,19	207,58
5	З індивідуальними ознаками знецінення (знецінені на індивідуальній чи колективній основі)	14426226	11912540	40,98	35,84	-2513686	-5,14	82,58
6	Всього кредитів клієнтам	35206003	33242143	100,00	100,00	-1963860	0,00	94,42

На основі даних таблиці 2.9 можна зробити наступні висновки:

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2017 р. які мають високий рейтинг якості зросла на 21,51% (з 4793922 тис. грн., що складає 13,62% на 01.01.2017 до 11677349 тис. грн., що складає 35,13% на 31.12.2017), а абсолютна сума зросла на 6883427 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2017 р. які мають стандартний рейтинг якості збільшилась на 15,67% (з 1468873 тис. грн., що складає 4,17% на 01.01.2017 до 6596438 тис. грн., що складає 19,84% на 31.12.2017), а абсолютна сума збільшилась на 5127565 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2017 р. які мають рейтинг якості нижче стандартного зменшилась на 33,24% (з 14166205 тис. грн., що складає 40,24% на 01.01.2017 до 2327670 тис. грн., що складає 7,00% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 11838535 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2017 р. які мають прострочені, але не знецінені на індивідуальній основі рейтинг якості збільшилась на 1,19% (з 350777 тис. грн., що складає 1,00% на 01.01.2017 до 728146 тис. грн., що складає 2,19% на 31.12.2017), а абсолютна сума зросла на 377369 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2017 р. які мають знецінені на індивідуальній чи колективній основі рейтинг якості зменшились на 5,14% (з 14426226 тис. грн., що складає 40,98% на 01.01.2017 до 11912540 тис. грн., що складає 35,84% на 31.12.2017), а абсолютна сума зменшилась на 2513686 тис. грн.;

Загальна сума наданих кредитів протягом 2016 році зменшилась на 1963860 тис. грн..

Кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" на 31.12.2017 р. наведена на рис.2.8.

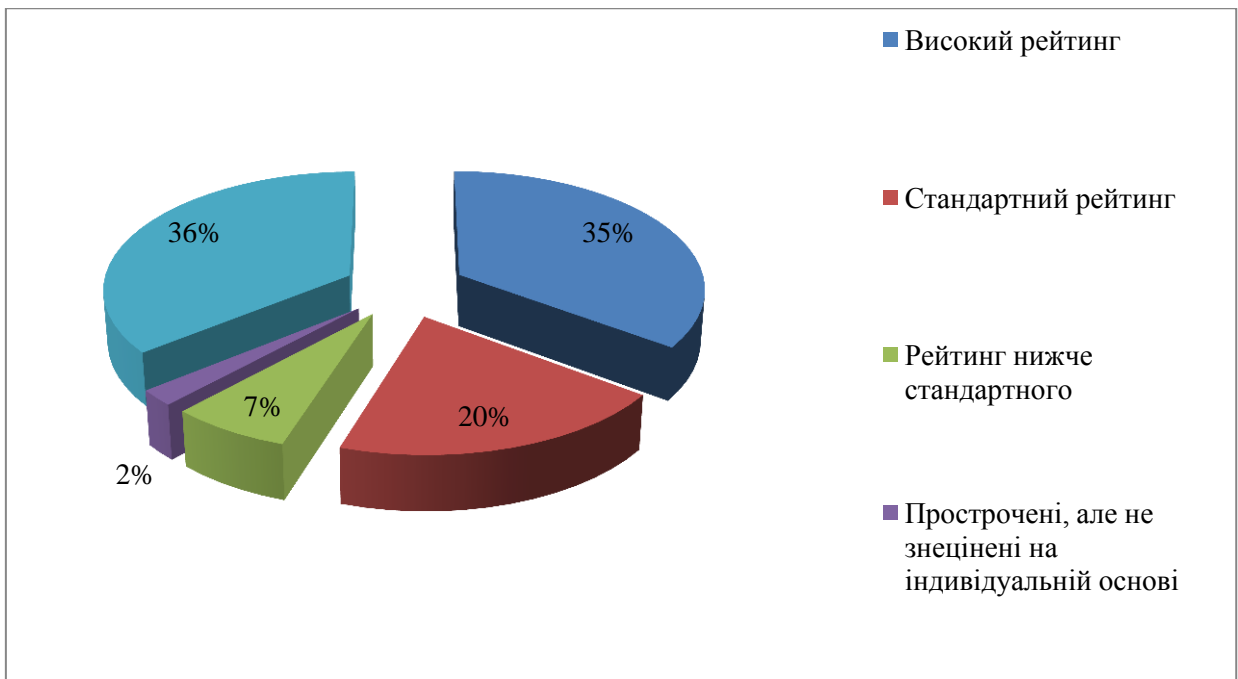

Рис.2.8. Кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" на 31.12.2017 р.

На основі даних таблиці 2.10 можна зробити наступні висновки:

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2018 р. які мають високий рейтинг якості зменшилась на 3,60% (з 11615737 тис. грн., що складає 35,01% на 01.01.2018 до 11501782 тис. грн., що складає 31,41% на 31.12.2018), а абсолютна сума зменшилась на 113955 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2018 р. які мають стандартний рейтинг якості збільшилась на 2,64% (з 6596438 тис. грн., що складає 19,88% на 01.01.2018 до 8248265 тис. грн., що складає 22,53% на 31.12.2018), а абсолютна сума збільшилась на 1651827 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2018 р. які мають рейтинг якості нижче стандартного збільшився на 6,51% (з 2327670 тис. грн., що складає 7,02% на 01.01.2018 до 4954341 тис. грн., що складає 13,53% на 31.12.2018), а абсолютна сума зменшилась на 2626671 тис. грн.;

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2018 р. які мають прострочені, але не знецінені на індивідуальній основі рейтинг якості зросла на 23,41% (з 2,18% на 01.01.2018 до 25,60% на 31.12.2018), а абсолютна сума зросла на 8648804 тис. грн.;

Аналіз якості кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2017 р.

№	Кредитна якість портфелю	01.01. 2018 тис. грн.	31.12. 2018 тис. грн.	Структура,%		Зміни за рік		
				01.01. 2018	31.12. 2018	тис. грн.	За структурою, %	Темп приросту, %
1	Високий рейтинг	11615737	11501782	35,01	31,41	-113955	-3,60	99,02
2	Стандартний рейтинг	6596438	8248265	19,88	22,53	1651827	2,64	125,04
3	Рейтинг нижче стандартного	2327670	4954341	7,02	13,53	2626671	6,51	212,85
4	Прострочені, але не знецінені на індивідуальній основі	723468	9372272	2,18	25,60	8648804	23,41	1295,46
5	З індивідуальними ознаками знецінення (знецінені на індивідуальній чи колективній основі)	11910295	2539909	35,90	6,94	-9370386	-28,97	21,33
6	Всього кредитів клієнтам	33173608	36616569	100,00	100,00	3442961	0,00	110,38

– кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" за 2018 р. які мають знецінені на індивідуальній чи колективній основі рейтинг якості зменшились на 28,97% (з 11910295 тис. грн., що складає 35,90% на 01.01.2018 до 2539909 тис. грн., що складає 6,94% на 31.12.2018), а абсолютна сума зменшилась на 9370386 тис. грн.;

Кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" на 31.12.2018 р. наведена на рис.2.9.

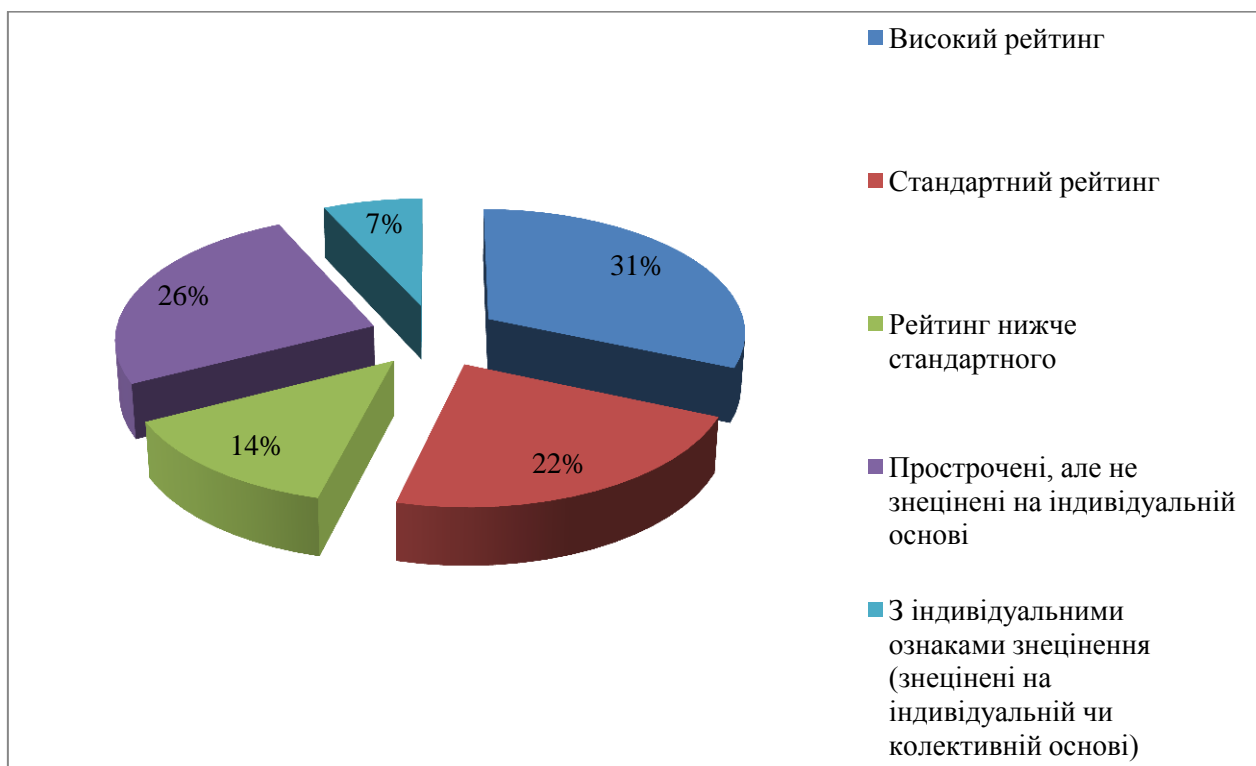

Рис.2.9. Кредитна якість портфелю АТ "ПУМБ" на 31.12.2018 р.

Загальна сума наданих кредитів протягом 2016 році збільшилась на 3442961 тис. грн.

2.5 Дослідження системи ризик – менеджменту в АТ "ПУМБ"

Банківській діяльності притаманний ризик, яким управляють за допомогою постійного процесу виявлення, оцінки та контролю, з урахуванням лімітів та інших засобів контролю.

Процес управління ризиками є вирішальним для постійної прибутковості Банку, а кожний співробітник у банку несе відповідальність за вплив ризиків, пов'язаних з його службовими обов'язками.

Банк наражається на кредитний ризик, ризик ліквідності та ринковий ризик, а останній включає торгові та неторгові ризики. Банку також притаманні операційні ризики.

Незалежний процес контролю ризиків не включає бізнес-ризиками, такі як зміни в операційному середовищі, технологіях та галузі.

Банк контролює такі ризики в процесі стратегічного планування. Банк має окремі незалежні органи, що відповідають за управління ризиками та їх відстеження:

1. Правління. Остаточну відповідальність за виявлення і контролю ризиків несе Правління. Правління відповідає за загальний підхід до управління ризиками і затвердження стратегії та принципів управління ризиками

2. Комітети пов'язані з управлінням ризиками: Комітет управління активами та пасивами, Кредитно-інвестиційний комітет, Технологічний комітет, Комітет СУІБ.

Комітет управління активами та пасивами несе загальну відповідальність за розробку стратегії управління кредитними ризиками та впровадження принципів, структури, політики та лімітів стосовно ризику ліквідності та процентним ризиком.

Кредитно-інвестиційний комітет несе загальну відповідальність за розробку стратегії управління кредитним ризиком, Технологічний комітет несе загальну відповідальність за розробку стратегії управління операційним

ризиком, Комітет СУІБ несе загальну відповідальність за розробку стратегії управління ризиком інформаційної безпеки.

Комітети в межах своєї відповідальності відповідають за основні питання, пов'язані з ризиками, керують і контролюють процес прийняття рішень щодо ризиків, а також несуть відповідальність за виконання процедур, що стосуються управління ризиками, з метою забезпечення незалежного процесу контролю.

3. Підрозділ з питань управління ризиками.

Підрозділ з питань управління ризиками відповідає за впровадження та здійснення процедур, пов'язаних із управлінням ризиками для забезпечення незалежного процесу контролю. Підрозділ також відповідає за контроль дотримання принципів, політики управління ризиками та лімітів ризику банку. Цей підрозділ також забезпечує збір повної інформації в системі оцінки ризику та звітності про ризики.

4. Казначейство.

Казначейство відповідає за управління короткостроковими активами та зобов'язаннями банку. Казначейство також в першу чергу відповідає за ризики фінансування та ліквідності банку.

5. Служба внутрішнього аудиту.

Процеси управління ризиками в банку щорічно перевіряються службою внутрішнього аудиту, яка перевіряє як достатність процедур, так і дотримання банком цих процедур. Служба внутрішнього аудиту обговорює результати всіх перевірок з керівництвом і доповідає Спостережній Раді про встановлені факти та рекомендації.

Оцінка ризиків банку здійснюється за допомогою методів, що відображають як передбачувані збитки, що, ймовірно, виникнуть в ході звичайної операційної діяльності, так і непередбачувані збитки, що є оцінкою найбільших фактичних збитків на основі статистичних моделей. У моделях використовуються значення ймовірностей, отримані з минулого досвіду і скориговані з урахуванням економічного середовища. Банк також моделює

найгірші сценарії, які можуть виникнути в екстремальних ситуаціях, які навряд чи відбудуться.

Моніторинг та контроль ризиків переважно здійснюється на основі лімітів, встановлених банком. Ці ліміти відображають бізнес-стратегію та ринкове середовище банку, а також рівень ризику, що банк готовий прийняти, причому додаткова увага надається певним галузям. Крім цього, банк контролює та оцінює свою загальну здатність нести ризики стосовно сукупної позиції за всіма видами ризиків та операцій.

Інформація, отримана за всіма видами діяльності, вивчається та обробляється з метою аналізу, контролю та виявлення ризиків на ранніх етапах. Ця інформація подається на розгляд Правлінню та керівникам відповідних підрозділів. Такий звіт включає сукупний кредитний ризик, прогнози кредитного ризику, винятки стосовно лімітів ризику, суми під ризиком, коефіцієнти ліквідності та зміни у профілі ризику.

Щомісяця складаються детальні звіти стосовно ризиків, пов'язаних з певними галузями економіки та клієнтами. Щомісяця старший управлінський персонал оцінює достатність резерву від зменшення корисності кредитних операцій банку.

У рамках управління ризиками банк використовує похідні і інші інструменти для управління позиціями, що виникають унаслідок змін в процентних ставках, обмінних курсах, а також позицій по прогнозованих операціях. Банк активно використовує заставу для зниження своїх кредитних ризиків.

Концентрація ризиків виникає у випадку, коли декілька контрагентів здійснюють аналогічну господарську діяльність або діяльність в одному географічному регіоні або мають подібні економічні характеристики, що обумовлюють їх здатність виконувати договірні зобов'язання, які зазнають однакового впливу змін в економічних, політичних або інших умовах. Концентрація вказує на відповідну чутливість результатів діяльності Банку до змін, що мають вплив на конкретну галузь чи географічний регіон.

З метою уникнення надмірної концентрації ризиків, внутрішні політика і процедури Банку включають конкретні інструкції щодо зосередження уваги на збереженні диверсифікованого портфелю.

Весь процес управління кредитами здійснюється за встановленою кредитною політикою.

Кредитний ризик – це ризик понесення банком збитку в результаті невиконання договірних зобов'язань клієнтами або контрагентами. Банк здійснює управління та контроль кредитного ризику шляхом встановлення лімітів на суму ризику, який він готовий взяти на себе, стосовно окремих контрагентів і географічної та галузевої концентрації, а також шляхом контролю ризиків, пов'язаних з такими лімітами.

Банк запровадив процес перевірки якості кредитів для забезпечення завчасного виявлення можливих змін кредитоспроможності контрагентів, включаючи регулярний перегляд забезпечення. Ліміти за контрагентами визначаються з використанням системи класифікації кредитного ризику, що присвоює кожному контрагенту кредитний рейтинг. Рейтинги підлягають регулярному перегляду.

Для вимірювання рівня ризику існують критерії, які дають змогу кількісно визначити ризик, прийнятний для банку. Такими критеріями, зокрема, є встановлені НБУ економічні нормативи, які використовуються для забезпечення мінімізації рівня ризику є обов'язковими до виконання всіма банками[50]. Відповідно до Постанови НБУ Про порядок регулювання діяльності банків в Україні, до нормативів кредитного ризику належать [50]:

Н7 – норматив максимального розміру на контрагента (не більше 25 %);

Н8 – норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу);

Н9 – норматив максимального розміру кредитів, гарантій, поручительств, наданих одному інсайдеру (не більше 5 %);

H10 – норматив максимального розміру кредитів, гарантій, поручительств, наданих інсайдерам (не більше 30 %).

Як видно з проведених розрахунків (табл. 2.11), протягом 2016-2018 рр. АТ "ПУМБ" виконував зазначені нормативи.

Таблиця 2.11

Нормативи кредитного ризику АТ "ПУМБ"

Дата	Нормативи			
	H 7	H8	H9	H10
01.01.2016	11,2	3,12	1,28	5,6
31.12.2016	15,2	3,45	2,12	6,8
31.12.2017	14,6	3,65	2,54	8,5
31.12.2018	13,5	3,48	2,65	5,2

Виконання стратегічних цілей кредитної політики банку неможливе без управління кредитним ризиком та забезпечення якості кредитного портфеля.

Управління кредитним ризиком здійснюється за допомогою аналізу на рівні сукупного кредитного портфеля, окремого позичальника, продукту, операції, що проводиться системно і комплексно у взаємозв'язку з іншими видами ризиків (ринкові і операційний).

Процес управління кредитним ризиком в АТ "ПУМБ" реалізує наступні принципи:

- цілісність (розгляд елементів кредитного ризику як сукупної цілісної системи);
- відкритість (взаємозв'язок з іншими видами ризику);
- структуризація (процес має чітку структуру, основним критерієм якої є єдність стійких взаємозв'язків між її елементами, а також законів даних взаємозв'язків);
- ефективність (забезпечення стратегічного співвідношення ризик / дохід);
- регламентованість (всі процеси, що протікають в системі управління кредитним ризиком, повинні бути регламентовані);

- узгодженість (стратегія управління кредитним ризиком узгоджується з загальною банківською стратегією розвитку бізнесу);

- формування (процес управління кредитним ризиком супроводжується наявністю об'єктивної, достовірної та актуальної інформації і звітами)

Система управління кредитним ризиком в АТ "ПУМБ" - процес, що послідовно проходить наступні етапи:

- ідентифікація ризику;
- оцінка наслідків настання ризику;
- вибір рішень про управлінський вплив;
- контроль (моніторинг і облік, звітність, відповідальність).

Висновки до розділу 2.

На основі проведеного дослідження відносно особливостей діяльності банку та формування його кредитного портфелю можна зробити наступні висновки:

1. Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ) — український комерційний банк, заснований у грудні 1991, з головним офісом у Києві. Входить до десятки найбільших банків України. Перший Український Міжнародний Банк був створений як закрите акціонерне товариство 20 листопада 1991 року. Центральний офіс банку знаходиться в м. Київ Подільський р-н, вул. Андріївська, буд. 4. Державна реєстрація здійснена Виконавчим комітетом Київської міської ради (свідоцтво від 23.12.1991 р. серії А01, №432835).

ПУМБ входить до найбільшої фінансово-промислової групи України System Capital Management бізнесмена Ріната Ахметова. У 2005 році "СКМ Фінанс" консолідував 99% акцій банку в групі СКМ. В банку була прийнята нова стратегія розвитку на 2006—2010 роки, орієнтована на універсальність банку, подальше посилення корпоративного бізнесу та активізацію на ринку роздрібних послуг.

26.04.2018 року на річних зборах акціонерів ПАТ "ПУМБ" було вирішено змінити тип організаційно-правової форми банку з публічного акціонерного товариства на приватне акціонерне товариство, відповідно до ст.6 Закону України "Про банки та банківську діяльність" банки з урахуванням змін у чинному законодавстві можуть створюватись у формі акціонерного товариства. На сьогодні ПУМБ входить до ТОП-10 українських банків за ключовими фінансовими показниками, такими як об'єми активів та зобов'язань, розміри власного та статутного капіталу тощо.

2. Основну частку в структурі кредитного портфеля АТ"ПУМБ" в 2016-2018 роках займали кредити юридичним особам (їх частки складали 78,92% на 01.01.2016 р., 79,20% на 31.12.2016 р., 76,18% на 31.12.2017 р., і 68,11% на 31.12.2018 р.). Проте, як видно, їх частка з часом зростає, а ось частка споживчих та іпотечних кредитів знижується (частки споживчих кредитів складали 7,74% на 01.01.2016 р., 8,55% на 31.12.2016 р., 14,66% на 31.12.2017 р., і 19,17% на 31.12.2018 р., частки іпотечних кредитів складали 9,59% на 01.01.2016 р., 8,03% на 31.12.2016 р., 3,5% на 31.12.2017 р., і 2,74% на 31.12.2018 р.,). Програми кредитування юридичних осіб та іпотечного кредитування скорочувались, це обумовлено політичними та економічними обставинами в країні. В структурі кредитів АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності основну частку займають кредити в будівництво і управління нерухомістю, гірничо-видобувну галузь, харчову промисловість та сільське господарство, а також кредити надана фізичним особам.

3. За аналізований період якість кредитного портфеля АТ "ПУМБ" змінилася. Кредитна якість портфелю яка має високий рейтинг якості з кожним роком зростала. На 01.01.2012 р. складала 12,76%, на 31.12.2016 р. складала 13,62%, на 31.12.2017 р. складала 35,13%, на 31.12.2018 р. складала 31,41%.

Банківській діяльності притаманний ризик, яким управляють за допомогою постійного процесу виявлення, оцінки та контролю, з урахуванням лімітів та інших засобів контролю. Процес управління ризиками

є вирішальним для постійної прибутковості Банку, а кожний співробітник у банку несе відповідальність за вплив ризиків, пов'язаних з його службовими обов'язками. Банк контролює такі ризики в процесі стратегічного планування. Банк має окремі незалежні органи, що відповідають за управління ризиками та їх відстеження.

Для підвищення ефективності кредитної діяльності банку вважаємо за необхідне звернути увагу на покращення кредитної політики банку, оптимізувати власний кредитний портфель шляхом покращення його структури за допомогою зменшення долі нестандартних кредитів; внести обмеження по відношенню до концентрації кредитного портфеля; проводити періодичну та повну перевірку кредитної документації, що дає достовірну інформацію про поточний стан клієнта та перспективи його розвитку; удосконалити навички персоналу банку із роботи щодо ефективного контролю та аудіювання кредитного процесу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ АТ "ПУМБ"

3.1 Шляхи підвищення ефективності управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ"

Розкриваючи проблеми та шляхи вдосконалення діяльності АТ "ПУМБ" з надання кредитів слід відзначити, що сьогоденна організація кредитного процесу у АТ "ПУМБ" супроводжується численними недоліками і невирішеними питаннями, далеко не завжди відповідає сучасним вимогам, не враховує вплив кризових явищ, а відтак потребує істотного вдосконалення.

Кредитна діяльність АТ "ПУМБ" характеризується підвищеною ризикованістю порівняно з іншими видами діяльності. Недостатність надійних, платоспроможних позичальників і відсутність стабільної правової бази забезпечення прав кредитора є тими негативними факторами, що зумовлюють підвищений рівень ризиків банку при формуванні ними своїх кредитних портфелів. Під час фінансово-економічної кризи, обсяг проблемних кредитів у банківському секторі України постійно зростає. Тому гостро постала проблема вдосконалення управління кредитним портфелем.

Для контролю за станом кредитної заборгованості банк здійснює регламентовані процедури використання кредитних продуктів, оцінку кредитоспроможності позичальника згідно з внутрішніми документами щодо кредитування та оцінки фінансового стану позичальника, перевірки застави тощо.

Не сприятливими внутрішніми чинниками, які впливають на кредитний портфель АТ "ПУМБ" є наступні:

- відсутність обмежень по відношенню до концентрації кредитного портфеля;

– надмірна диверсифікація, яка призводить до погіршення якості управління за відсутності достатньої кількості висококваліфікованих фахівців зі знаннями особливостей багатьох галузей економіки;

– надлишкова централізація або децентралізація управління кредитними операціями;

– недостатній аналіз галузі, особливостей виробництва та фінансового стану боржників;

– значна концентрація кредитних операцій банку у галузях із високим рівнем чутливості до змін макроекономічного середовища і політичної ситуації в країні;

– значна питома вага нових і недавно залучених клієнтів у складі одержувачів банківських позичок;

– нездатність до збільшення вартості застави під час погіршення якості кредитів, тобто затримки їх погашення;

– неповна кредитна документація, що не дає достовірної інформації про поточний стан клієнта та перспективи його розвитку;

– відсутність дієвого контролю за використанням кредитів і недостатність контактів з позичальниками та відсутність перевірок цільового використання позички;

– значна частка кредитів, що припадають на клієнтів, які відчують певні труднощі фінансово-господарської діяльності;

– зосередження кредитної діяльності банку у нових або мало вивчених для нього сегментах ринку і галузях економіки;

– недостатні навички персоналу банку із роботи щодо ефективного контролю та аудіювання кредитного процесу;

– нерациональна управлінська структура банку, що зумовлює недостатній (неадекватний) аналіз ризиків за кредитною угодою.

У світовій практиці виділяють аналітичні кредитні відділи, які безпосередньо займаються оцінкою кредитного ризику і відділи, які безпосередньо займаються технологією кредитування, тобто видачею і

погашенням позики, оформленням договорів, контролем за їх виконанням, за станом застави і поточних станом справ боржника.

У практиці АТ "ПУМБ" аналізом індивідуальних ризиків в різних формах займаються в підрозділи, які виконують функцію технології кредитування. Очевидно, це пов'язано з різним ступенем розвитку методів оцінки кредитних ризиків і різним підходом до них:

- структура портфеля, якщо він сформований лише з урахуванням потреб клієнта, а не самого банку;

- внесення частих змін у кредитну політику банку та невизначеність її пріоритетів.

Слід зауважити, що у більшості комерційних банків України недосконала технологічна схема організації кредитного процесу і в першу чергу – аналітичної роботи з оцінки кредитоспроможності клієнта, що часто має формальний характер, а використовувані системи показників недостатньою мірою охоплюють ці різноманітні аспекти діяльності позичальника. Це ж в деякій мірі стосується й АТ "ПУМБ".

Систематичний моніторинг стану кредитного процесу поєднується з постійним аналізом якості кредитного портфеля. Утім заходи щодо посилення контролю й раціональної організації кредитних взаємин банку із окремо взятими позичальниками навряд чи будуть ефективні самі по собі, якщо йдеться про кредитний портфель банку в цілому. Адже тут потрібні специфічні прийоми і методи управління кредитним ризиком, які б вже охоплювали усю сукупність здійснюваних комерційним банком кредитних операцій.

У цьому зв'язку потрібно наголосити, що вказані прийоми і методи мають бути спрямовані передусім на оптимізацію рівня ризику кредитного портфеля. Потрібно відзначити, що у вітчизняній банківській практиці при оцінці основних методів управління кредитним ризиком на рівні портфеля банківських позичок в цілому головним чином виділяється три основні методи: лімітування, диверсифікація та формування резервів [6,с.22].

І якщо формування резервів є обов'язковим засобом управління кредитним ризиком, регламентованим відповідними нормативними актами Національного банку України, то решта методів можуть розглядатися з точки зору їхнього використання чи невикористання відповідно до тих пріоритетів і цілей кредитної політики, котра розробляється вітчизняними банківськими установами згідно того, як саме вони позиціонують себе на кредитному ринку та наскільки ризиковою їм видається обрана стратегія організації кредитних відносин із клієнтами.

На сьогодні домінуючу роль у практиці управління ризиком кредитного портфеля АТ "ПУМБ" відіграє лімітування. Завдяки встановленню лімітів кредитування банк може уникнути критичних втрат внаслідок необдуманого концентрування будь-якого виду ризику.

Ліміти можуть встановлюватись за видами кредитів, категоріями позичальників або групами взаємопов'язаних позичальників, за кредитами в окремі галузі, географічні території, за найбільш ризиковими напрямками кредитування, такими як надання довгострокових позичок, кредитування в іноземній валюті. Лімітування використовується також для визначення повноважень кредитних працівників різних рангів щодо розмірів наданих позичок.

Кредитний ризик банку обмежується встановленням ліміту загального розміру кредитного портфеля, обмеженням величини кредитних ресурсів філій банку та іншими обмеженнями.

Разом із тим, АТ "ПУМБ", розробляючи власну кредитну політику і стратегію управління кредитним портфелем, може встановлювати і свої ліміти, що виражаються як в абсолютних (граничних) величинах (сума кредиту у грошовому вираженні), так і у відносних показниках: коефіцієнтів, індексів, нормативних співвідношень. Найбільш гнучким і тому найоптимальнішим при реалізації практичних заходів із встановлення лімітів є визначення питомої ваги кредитів, наданих різним групам позичальників в загальній величині кредитного портфеля. За базу під час розрахунків лімітів,

крім розміру кредитного портфеля, можна брати обсяг капіталу банку, валюту балансу та інші показники.

Таким чином сьогоденна організація кредитного процесу у АТ "ПУМБ" супроводжується численними недоліками і невирішеними питаннями, далеко не завжди відповідає сучасним вимогам, не враховує вплив кризових явищ, а відтак потребує істотного вдосконалення. Це в свою чергу передбачає зміщення акцентів з впровадження окремих новацій у даній сфері до комплексної оптимізації кредитного процесу в АТ "ПУМБ" з урахуванням постійної мінливості зовнішнього і внутрішнього середовища їх функціонування.

Такий методичний підхід, має реалізовуватися в певній послідовності і включати:

- з'ясування значущості оптимізації кредитного процесу в комерційному банку (що уможливорює визначення основних її напрямів);
- визначення сутності оптимізації кредитного процесу комерційного банку;
- формулювання мети оптимізації кредитного процесу комерційного банку;
- визначення спрямованості оптимізації кредитного процесу в комерційному банку;
- виокремлення параметрів кредитного процесу банку, що підлягатимуть оптимізації;
- з'ясування умов оптимізації кредитного процесу в комерційному банку;
- розробку схеми оптимізації кредитного процесу в комерційному банку і обґрунтування її окремих складових;
- вибір підходів до оптимізації кредитного процесу в комерційному банку.

Загалом оптимізація кредитного процесу в АТ "ПУМБ" має відбуватися за такою схемою (рис.3.1).

Рис.3.1. Схема оптимізації кредитного процесу в АТ"ПУМБ"

Елементом оптимізації кредитного процесу є його раціоналізація, під якою зазвичай розуміють організацію будь-якої діяльності доцільнішими способами, ніж існуючі, поліпшення, вдосконалення чогось.

Раціоналізація кредитного процесу спрямована на переосмислення стратегії розвитку і вдосконалювання кредитної діяльності банку, підвищення її ефективності.

Необхідність підвищення ефективності кредитного процесу у АТ "ПУМБ" зумовлює нагальну потребу в удосконаленні методичних підходів до її оцінки, чіткого визначення її напрямів і послідовності відповідних дій з метою підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень у цій сфері.

Загальна ефективність кредитного процесу в АТ "ПУМБ" складається з ефективності як окремих кредитних операцій, так і обслуговування кожного конкретного позичальника.

Таким чином розглянувши проблеми та шляхи вдосконалення діяльності АТ "ПУМБ" з надання кредитів можна зробити висновки, що організація кредитного процесу у АТ "ПУМБ" супроводжується численними недоліками і невирішеними питаннями, далеко не завжди відповідає сучасним вимогам, не враховує вплив кризових явищ, а відтак потребує істотного вдосконалення.

Оптимізація кредитного процесу спрямована на переосмислення стратегії розвитку і вдосконалювання кредитної діяльності АТ "ПУМБ", підвищення її ефективності. Необхідність підвищення ефективності кредитного процесу у АТ "ПУМБ" зумовлює нагальну потребу в удосконаленні методичних підходів до її оцінки, чіткого визначення її напрямів і послідовності відповідних дій з метою підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень у цій сфері.

Однією із причин погіршення якості кредитного портфеля в частині збільшення простроченої заборгованості є нездатність позичальників своєчасно погасити зобов'язання перед банком.

Для поглибленого аналізу причин невиконання умов кредитного договору позичальниками, пропонується використання в АТ "ПУМБ" матричних моделей, які дозволяють:

- провести фінансовий аналіз причин неповернення боргу та визначити тенденції відносно того чи іншого позичальника;
- з'ясувати кількість проблемних і списаних кредитів.

Перевага застосування матричних моделей полягає в простоті й чіткості числового відображення у вигляді класів комплексних показників, можливості надавати релевантні дані у зрозумілому для працівника банку форматі, що дозволить забезпечити високу інформативність і об'єктивність.

АТ "ПУМБ" здійснює моніторинг кредитного портфеля на двох рівнях: на рівні окремого кредиту та портфеля загалом.

З метою уніфікації підходу до його здійснення визначимо етапи моніторингу кредитного портфеля на обох рівнях (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Етапи моніторингу кредитного портфеля АТ "ПУМБ"

На рівні окремо взятого кредиту	На рівні кредитного портфеля загалом
визначення критеріїв оцінки якості кредиту та їх вагомості	визначення структури кредитного портфеля в розрізі класифікованих кредитів
визначення рівня ризику та категорії кредитної операції	оцінка якості кредитного портфеля
розрахунок суми резерву	аналіз факторів, що впливають на зміну структури кредитного портфеля в динаміці
порівняння показників якості кредиту в динаміці	визначення суми резерву, адекватного сукупному ризику кредитного портфеля
виявлення причин негативної зміни якості кредиту	розробка та впровадження заходів для поліпшення якості кредитного портфеля
застосування заходів щодо поліпшення показників якості кредиту	прогнозування зміни якості кредитного портфеля

Впровадження систематизованої структури моніторингу кредитного портфеля в АТ "ПУМБ" сприятиме ранньому виявленню причин виникнення кредитного ризику, визначенню ефективності тієї або іншої кредитної операції, своєчасному застосуванню превентивних заходів та формуванню

якісного кредитного портфеля завдяки використанню механізму зворотного зв'язку.

Треба наголосити на зворотності впливу результатів кредитного моніторингу на кредитний портфель. В його основі лежить застосування адекватних заходів підвищення ефективності кредитної діяльності на основі перегляду та внесення змін Правлінням банку в кредитну політику АТ "ПУМБ" з метою удосконалення організації кредитного процесу та, як наслідок, підвищення якості кредитного портфеля.

Вважаємо за доцільне запровадження в АТ "ПУМБ" моніторингу кредитної політики на постійній основі та визначено напрями його проведення (рис.3.2).

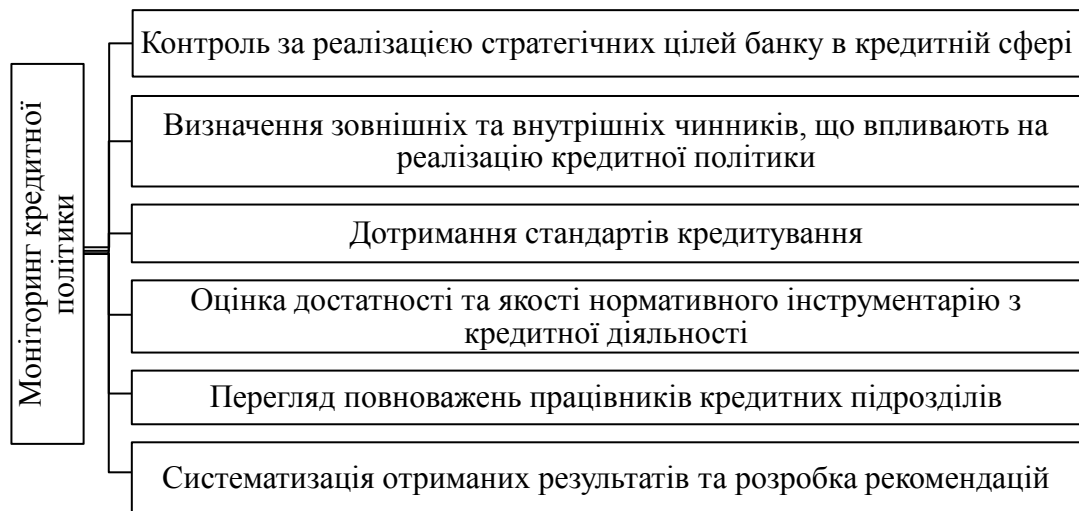

Рис.3.2. Напрями моніторингу кредитної політики банку

Суттєвим, на наш погляд, недоліком організаційної структури кредитного підрозділу АТ "ПУМБ" є відсутність підрозділу моніторингу кредитної політики, створення якого та одночасне запровадження контролю за його діяльністю може істотно підвищити ефективність кредитної діяльності АТ "ПУМБ".

Пропонується сформувати в банку підрозділ кредитного моніторингу, який би включав в себе три напрями діяльності:

- моніторинг кредитних ризиків,
- моніторинг кредитного портфеля;
- моніторинг кредитної політики (рис.3.3).

Доцільно визначення функцій кредитного моніторингу за трьома напрямками, що обумовлено широким спектром процедур і обов'язків, які відчутно відрізняються залежно від напрямку.

На основі аналізу світового досвіду організації моніторингу кредитів у провідних банках та з метою впровадження цього досвіду в АТ "ПУМБ" на загально банківському рівні пропонується підпорядкувати підрозділ моніторингу керівнику з кредитної діяльності, а в організаційній структурі філії - виділити в абсолютно окремий підрозділ, залишивши його на одному рівні з кредитним відділом.

Відповідно до такої організаційної структури пропонується система лінійно-функціональних зв'язків та схема взаємодії між підрозділами в процесі здійснення моніторингу.

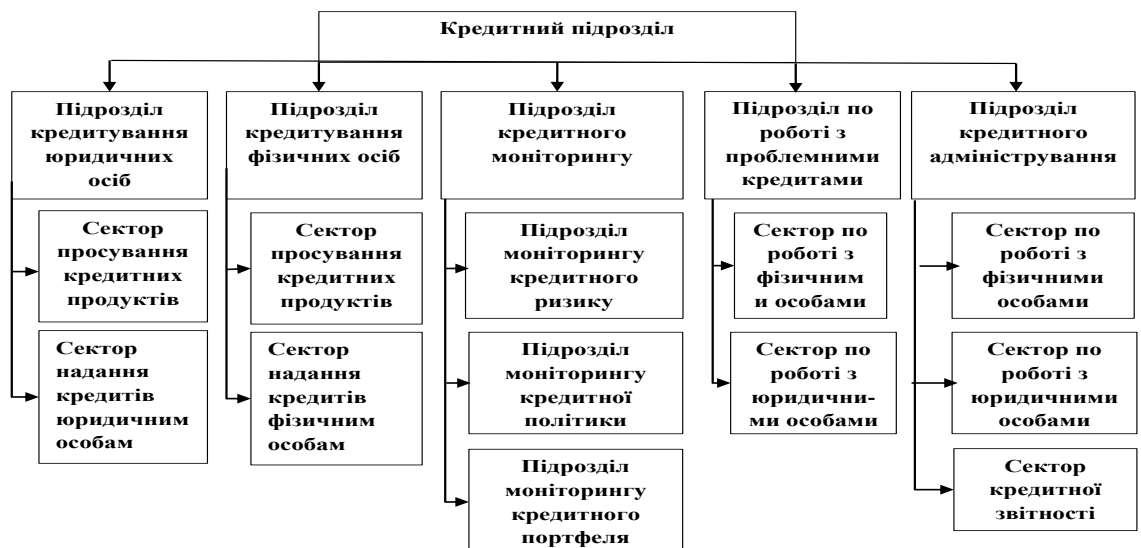

Рис. 3.3. Організаційна структура кредитного підрозділу на рівні головного банку, що включає підрозділ кредитного моніторингу

Необхідно здійснювати розмежування обов'язків кредитних працівників щодо роботи з проблемними та не проблемними кредитами.

Підрозділ кредитного моніторингу повинен працювати тільки з не проблемними кредитами та кредитами, які з ряду ознак можуть стати проблемними.

Здійснення моніторингу кредитів вимагає постійного виявлення та оцінки кредитних ризиків. Основним недоліком моніторингу кредитного ризику, що застосовується АТ "ПУМБ", є відсутність системного підходу в його організації. Вирішенню цієї проблеми, допоможе створення окремого сектору у складі підрозділу кредитного моніторингу (рис.3.3).

Зважаючи на розвиток інформаційно-комунікативної сфери, доцільно нагальна та неперервна адаптація моніторингових механізмів до інноваційних банківських технологій.

Доцільно забезпечити процес реорганізації системи кредитного моніторингу шляхом:

- створення єдиної банківської інформаційної системи на загальнодержавному рівні;
- забезпечення доступності інформації окремих кредитних бюро й загальнодержавних баз даних для уповноважених співробітників банку;
- упровадження юридично вагомого електронного документообігу
- використання новітніх інформаційних технологій для виявлення та мінімізації ризиків, автоматизації процесу кредитування та кредитного моніторингу зокрема.

Автоматизація процедур кредитного моніторингу сприятиме зростанню його ефективності, скороченню витрат часу на виявлення та оцінку кредитних ризиків, зниженню його трудомісткості, а отже й вартості, зокрема за рахунок скорочення витрат на навчання персоналу.

3.2 Прогнозування доходів АТ "ПУМБ" від кредитних операцій

Перш ніж сформулювати прогнози доходів АТ "ПУМБ" від кредитних операцій, ми вважаємо за доцільне провести аналіз ефективності кредитних операцій банку в 2016-2018 рр.

Розглянемо ефективність управління кредитним портфелем банку. У даному разі під ефективністю розуміємо співвідношення між такими параметрами кредитного портфеля, як рівень доходності та величина кредитного ризику.

Показник ризику кредитного портфеля банку визначаємо як відношення розрахункового значення резерву під нестандартну заборгованість за кредитними операціями банку до вартості всього кредитного портфеля (у відсотках):

$$IR = \frac{R}{V} 100, \quad (3.1)$$

де IR – показник ризику кредитного портфеля;

R – розрахункове значення резерву під нестандартну заборгованість за кредитними операціями банку;

V – обсяг кредитного портфеля банку.

Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем банку визначається за формулою:

$$kC = \frac{d - r_0}{IR}, \quad (3.2)$$

де kC – коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем;

d – доходність портфеля;

r_0 – ставка без ризику;

IR – показник ризику кредитного портфеля.

Без ризикова кредитна ставка r_0 показує рівень дохідності портфеля, сформованого через надання кредитів тільки першокласним позичальникам.. З цього приводу зазначимо, що назва «ставка без ризику» є досить умовною і означає не цілковиту відсутність ризику, а лише його мінімальний (найнижчий з усіх можливих) рівень. Будемо використовувати за без ризикову кредитну ставку – облікову ставку НБУ (середньозважену за рік).

Коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем у покаже величину додаткових понад рівень дохідності без ризикового кредитного портфеля доходів, які одержить банк у розрахунку на одиницю взятого ним кредитного ризику. Більший коефіцієнт означатиме ефективніше управління кредитним портфелем комерційного банку, і його розцінюватимуть як привабливіший.

Проаналізуємо ефективність управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ" в 2016-2018 рр. за допомогою запропонованого методичного підходу.

Спочатку розраховуємо фактичну дохідність кредитного портфеля банку (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз дохідності кредитного портфеля АТ "ПУМБ"

Показник	2016	2017	2018	Відхилення за	
				2016-2017рр.	2017-2018рр.
Доходи від кредитних операцій, тис. грн.	5047757,00	6574201,00	5162044,00	1526444,00	-1412157,0
Обсяг кредитного портфеля, тис. грн.	25514024,50	25091409,50	26335680,50	-422615,00	1244271,0
Середня ставка дохідності портфеля, %	19,78	26,20	19,60	6,42	-6,60
Без ризикова ставка, %	10,5	10	11,2	-0,50	1,20

Обсяг кредитного портфеля протягом 2017 року зменшився на 422615 тис. грн., доходи від кредитних операцій у грошовому вираженні навпаки

зросли на 1526444 тис. грн. Але у підсумку середня дохідність кредитного портфеля банку зросла протягом року на 6,42 %.

Зовсім інша динаміка показників спостерігається в 2018 р. Хоч обсяг кредитного портфеля протягом 2018 року зріс на 1244271 тис. грн., доходи від кредитних операцій у грошовому вираженні зменшились на 1412157 тис. грн. У підсумку середня дохідність кредитного портфеля банку знизилася протягом року на 6,6 %.

Якщо діяльність банку оцінювати лише за цими даними, то можна дійти не зовсім коректних висновків про погіршення ефективності кредитних операцій. Якщо ж зниження дохідності супроводжувалося адекватним зниженням кредитного ризику, то результат буде прямо протилежним.

Аналіз ефективності кредитної діяльності проведемо за формулою 3.2. Результати дослідження наведені в табл. 3.3.

Протягом 2017 року ефективність управління банківським портфелем кредитів поліпшилася, про що свідчить зростання значення коефіцієнта ефективності на 0,3 (табл. 3.2). При цьому середня ставка дохідності кредитного портфеля зросла на 6,42%.

Протягом 2018 року ефективність управління банківським портфелем кредитів погіршилася на 0,29, про що свідчить зменшення значення коефіцієнта ефективності на 6,6% (табл. 3.2). При цьому середня ставка дохідності кредитного портфеля знизилася, та банк погіршив свої позиції за рахунок зростання рівня ризикованості (питому вага резерву зросла на 4,71%).

Для поглибленого аналізу коефіцієнта ефективності побудуємо факторну модель та розрахуємо вплив відповідних чинників за допомогою прийому ланцюгових підстановок.

Таблиця 3.3

Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ" в
2016-2018 рр.

Показник	2016	2017	2018	Відхилення за	
				2016- 2017рр.	2017- 2018рр.
Обсяг кредитного портфеля, тис. грн.	25514024,5	25091409,5	26335681	-211444	16426,5
Розрахункова сума резерву під нестандартну заборгованість, тис. грн.	10450248	7746544	9372272	-74615	-51555
Питома вага резерву в обсязі портфеля, %	40,96	30,87	35,59	-10,09	4,71
Перевищення дохідності кредитного портфеля над ставку без ризику, %	9,28	16,20	8,40	6,92	-7,80
Коефіцієнт ефективності управління (kC)	0,23	0,52	0,24	0,30	-0,29
Безризикова ставка, %	10,5	10	11,2	-0,50	1,20

На коефіцієнт ефективності впливають два фактори:

Δr – перевищення дохідності кредитного портфеля (d) над ставку без ризику (r_0);

– величина ризику кредитного портфеля (IR).

Останній фактор, у свою чергу, залежить від розрахункової суми резерву під нестандартну заборгованість (R) та обсягу кредитного портфеля банку (V). Отже, ефективність управління портфелем подамо у вигляді функції трьох змінних:

$$f = f(\Delta r, R, V). \quad (3.3)$$

Значення функції в першому періоді – $f(\Delta r_1, R_1, V_1)$, у другому, відповідно – $f(\Delta r_2, R_2, V_2)$.

Зміна коефіцієнта ефективності управління портфелем протягом періоду, який аналізується, визначається з формули:

$$W = f(\Delta r_2, R_2, V_2) - f(\Delta r_1, R_1, V_1). \quad (3.4)$$

Вплив факторів визначимо за формулами:

$$W(\Delta r) = f(\Delta r_2, R_1, V_1) - f(\Delta r_1, R_1, V_1); \quad (3.5)$$

$$W(R) = f(\Delta r_2, R_2, V_1) - f(\Delta r_2, R_1, V_1); \quad (3.6)$$

$$W(V) = f(\Delta r_2, R_2, V_2) - f(\Delta r_2, R_2, V_1), \quad (3.7)$$

$$f = \frac{\Delta r \cdot V}{R \cdot 100}. \quad (3.8)$$

Проаналізуємо вплив факторів на коефіцієнт ефективності кредитного портфеля банку (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Факторний аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ
"ПУМБ"

Підстановки	Δr	R	V	f	W
2016-2017pp.					
Вихідна позиція	9,28	10450248	25514025	0,23	
I підстановка	16,2	10450248	25514025	0,40	0,17
II підстановка	16,2	7746544	25514025	0,53	0,14
III підстановка	16,2	7746544	25091410	0,52	-0,01
2017-2018pp.					
Вихідна позиція	16,2	7746544	25091410	0,52	
I підстановка	8,4	7746544	25091410	0,27	-0,25
II підстановка	8,4	9372272	25091410	0,22	-0,05
III підстановка	8,4	9372272	26335681	0,24	0,01

Зміна коефіцієнта ефективності АТ "ПУМБ" в 2017 р. (в порівнянні з 2016 р.) відбулася за рахунок дії наступних факторів:

– за рахунок збільшення перевищення доходності кредитного портфеля над ставкою без ризику коефіцієнт ефективності збільшився на 0,17;

– за рахунок зменшення резервів коефіцієнт ефективності збільшився на 0,14;

– за рахунок зменшення обсягу кредитного портфелю коефіцієнт ефективності зменшився на 0,01.

В 2018 р. в АТ "ПУМБ" за рахунок таких факторів, як зміни загального рівня кредитних ставок на ринку та дохідності досліджуваного погіршення якості кредитного портфелю забезпечило негативні зрушення в динаміці коефіцієнта ефективності (кС). Так, за рахунок збільшення розрахункової величини резерву під кредитні ризики коефіцієнт ефективності зменшився на 0,05, а за рахунок збільшення обсягу кредитного портфелю – на 0,01

Сукупний позитивний вплив цих чинників поліпшив ефективність управління кредитним портфелем банку на 0,29. За економічним змістом це означає, що в розрахунку на одиницю взятого банком на себе кредитного ризику було отримано на 29 % менше доходів, ніж у попередній період.

Аналізуючи ефективність управління кредитним портфелем за допомогою розглянутої методики, керівництво АТ "ПУМБ" отримує механізм обґрунтованого прийняття управлінських рішень з орієнтацією на постійні зміни в ринковому середовищі. Запропонована методика аналізу ефективності уможливорює зважений підхід до формування кредитного портфелю, беручи до уваги не лише прибутковість, а й реальний рівень ризику кредитних операцій.

Для прогнозування доходів банку в наступному році побудуємо лінію тренда для доходів банку від кредитних операцій рис.3.4 та 3.5.

У процесі аналізу були побудовані різноманітні типи регресійних моделей, які описують залежність обраних факторів.

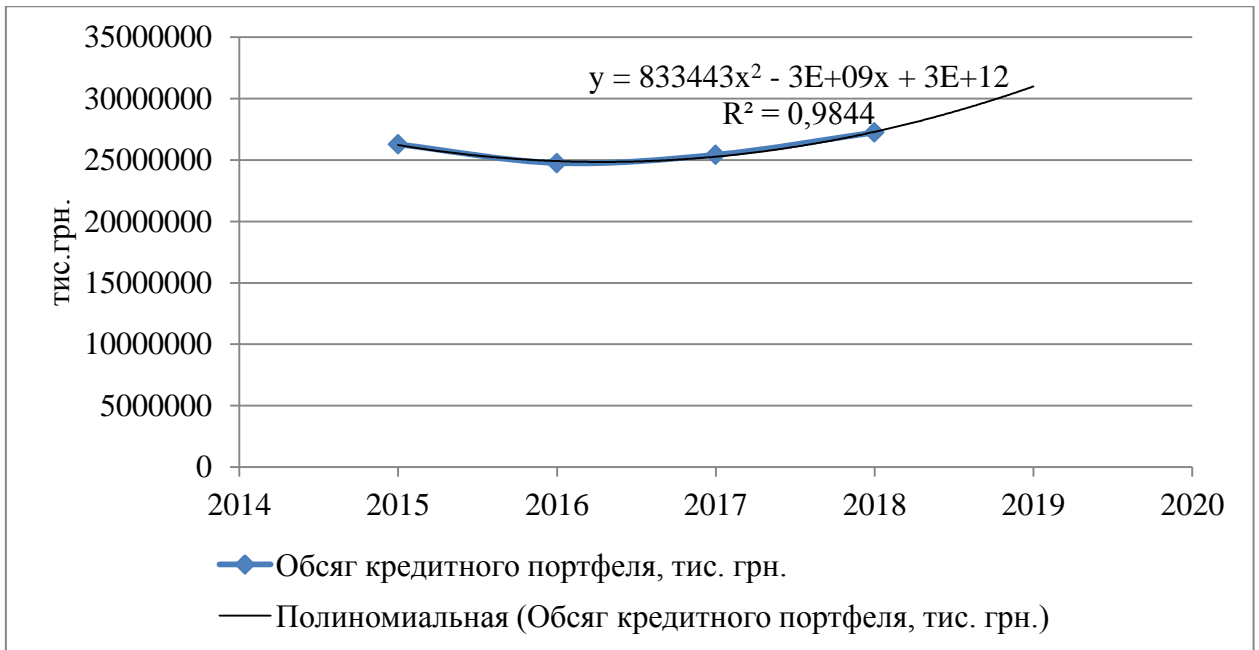

Рис.3.4. Прогнозування обсягу кредитного портфелю в плановому році р.(лінія тренду на основі поліному 2 ступеня)

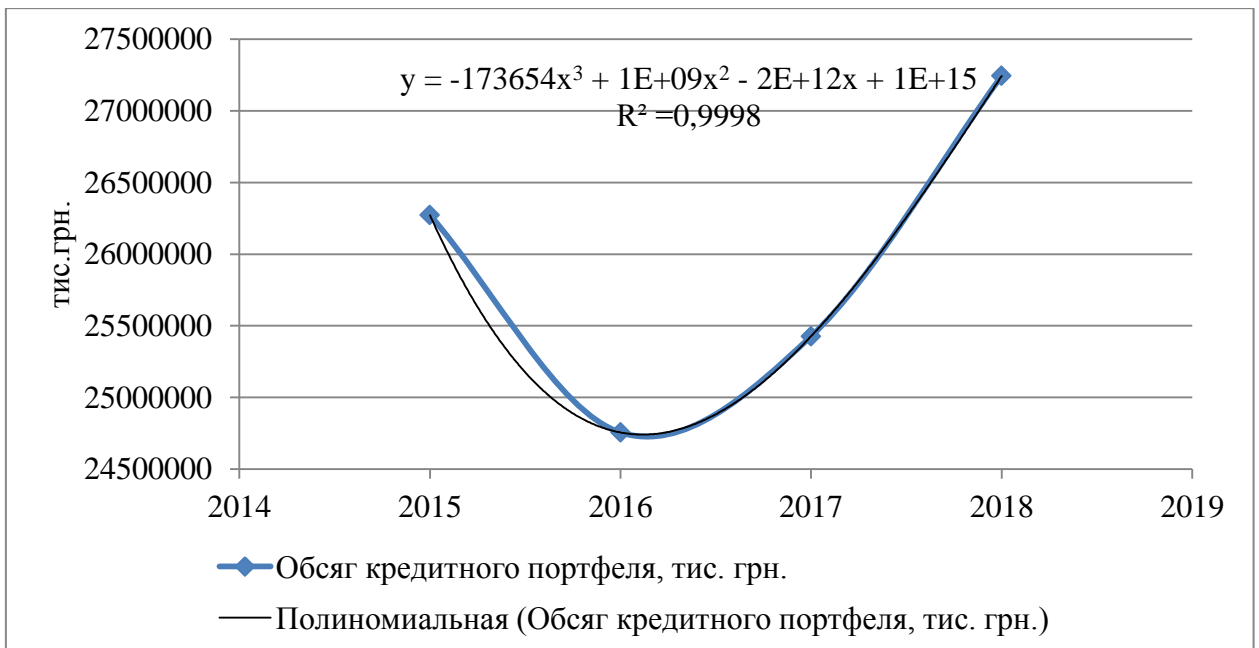

Рис.3.5. Прогнозування обсягу кредитного портфелю в плановому році (лінія тренду на основі поліному 3 ступеня)

Найкращий результат показала модель на основі поліному 3 ступеню, у якій коефіцієнт детермінації, склав 0,9998, що свідчить про суттєвий вплив факторних значень на формування прибутку.

Рівняння множинної лінійної регресії має вид:

$$y = -173654x^3 + 1E+09x^2 - 2E+12x + 1E+15 \quad (3.6)$$

Перевірка адекватності всієї моделі здійснювалася з використанням F-критерію Фішера, значущості коефіцієнтів регресії за допомогою t-критерію Стьюдента. Результати перевірки показали, що параметри рівняння є статистично значущими.

Ми бачимо, що обсяг кредитного портфелю буде збільшуватися, за умови збереження тенденцій 2018 р.

Проведемо розрахунок ефективності кредитних операції в плановому році (табл.3.5.).

Таблиця 3.5

Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ" в плановому році

Показник	2017	2018	Прогноз	Відхилення за	
				2018-2017рр.	Прогноз-2018рр.
Обсяг кредитного портфелю, тис. грн.	25091409,50	26335680,50	27215011	1244271,00	879330,50
Розрахункова сума резерву під нестандартну заборгованість, тис. грн.	7746544	9372272	8164503,3	1625728,00	-1207768,70
Питома вага резерву в обсязі портфелю, %	30,87	35,59	30,00	4,71	-5,59
Перевищення дохідності кредитного портфелю над ставку без ризику, %	16,20	8,40	8,40	-7,80	0,00
Коефіцієнт ефективності управління (kC)	0,52	0,24	0,28	-0,29	0,04

Розрахунок виконано за наступними умовами:

- обсяг кредитного портфелю визначений на основі побудови лінії тренду складає 27215011 тис. грн.;
- питома вага резервів зменшується на 5,59%;

– перевищення дохідності кредитного портфеля над ставку без ризику залишиться на рівні 2018 р.

Протягом планового року ефективність управління банківським портфелем кредитів поліпшилася, про що свідчить зростання значення коефіцієнта ефективності на 0,04.

3.3 Моделювання залежності між показниками діяльності АТ "ПУМБ"

Щоб пізнати сутність явищ, необхідно розкрити їх взаємовідносини, кількісно визначити вплив тих або інших об'єктивних і суб'єктивних факторів. Вплив цих факторів на рівень економічних показників в банківській діяльності до недавнього часу визначався в основному за допомогою методу статистичних групувань.

Співвідношення ознак, виявлених в результаті статистичних групувань, відрізняються від співвідношень, які мають місце при функціональних зв'язках, коли кожному значенню аргументу відповідає визначене значення функції.

Кореляцією називається неповний зв'язок між досліджуваними явищами. Це така залежність, коли будь - якому значенню однієї змінної величини може відповідати декілька різноманітних значень іншої змінної. Вона відображає закон множини причин і наслідків і є вільною неповною залежністю.

Кореляційний аналіз є свого роду логічним продовженням (розвитком) методу статистичних групувань, його поглибленням. Він допомагає вирішити цілий ряд нових завдань у економічному аналізі. Розрахунки на основі кореляційних моделей підвищують ступінь точності аналізу, часто виявляють недоліки попереднього аналізу. Перевага цього методу складається також і в тому, що він дає можливість розв'язувати задачі, які не можна вирішити за допомогою інших методів економічного аналізу - як, наприклад, розділ впливу багатьох факторів, які діють взаємопов'язано і взаємозумовлено.

Використання методу кореляції і регресії дозволяє вирішити такі основні завдання :

- 1) встановити характер і тісноту зв'язку між досліджуваними явищами;
- 2) визначити і кількісно виміряти ступінь впливу окремих факторів і їх комплексу на рівень досліджуваного явища;
- 3) на підставі фактичних даних моделі залежності економічних показників від різних факторів розраховувати кількісні зміни аналізованого явища при прогнозуванні показників і давати об'єктивну оцінку діяльності підприємств.

Відомо, що існує два типи залежності явищ: функціональний і кореляційний. При функціональному зв'язку зміна однієї ознаки чи показника на певну величину викликає за собою зміни другої ознаки чи показника на чітко визначену величину. Такого роду залежність в її чистому вигляді зустрічається в математиці, фізиці, хімії.

При кореляційній залежності будь - якому значенню однієї змінної величини може відповідати декілька чи навіть безліч різноманітних, тобто варіюючих значень іншої змінної величини.

Головна відмінність кореляційної залежності від функціональної полягає в тому, що функціональний зв'язок має місце в кожному окремому випадку спостереження, а кореляційний проявляється так само лише в середньому або в цілому для всієї даної сукупності спостережень і є неточним у відношенні окремих спостережень.

Кореляційний зв'язок величин полягає в тому, що при завданні однієї з них встановлюється не одне точне значення, а ймовірності різноманітних значень іншої. Таким чином, залежність виявляється не між самими величинами, а між кожною з них і відповідним математичним очікуванням іншої.

Вивчення взаємозв'язків кореляційного типу має істотне значення особливо при аналізі явищ, які складаються під впливом великої кількості певних умов.

За своїми математичними особливостями кореляційні залежності можуть бути додатними і від'ємними, прямолінійними і криволінійними, простими і множинними.

Коли визначається зв'язок між двома ознаками, кореляція називається простою; якщо ж явище розглядається як результат впливу декількох факторів - множинною. За формою кореляційна залежність буває прямолінійною і криволінійною, за напрямком – прямою (додатною) і оберненою (від'ємною).

Необхідно підкреслити дві особливості, властиві кореляційному аналізу:

1) при використанні кореляційного методу вирішальне значення має всебічний, економічно усвідомлений попередній аналіз даних господарської діяльності. Слід пам'ятати, що зв'язок між ознаками і властивостями не є результатом математичних розрахунків, а лежить в природі самих економічних явищ і за допомогою методів математичної статистики можна лише виразити об'єктивно існуючі закономірності економічних процесів;

2) кореляцію можна виявити, лише досліджуючи достатньо велику сукупність спостережень, оскільки кореляційні зв'язки виявляються в формі спряженого варіювання двох або кількох зіставлених ознак.

Кореляційно - регресійний аналіз включає три етапи:

- 1) математико - економічне моделювання ;
- 2) рішення прийнятої моделі шляхом знаходження параметрів кореляційного рівняння;
- 3) оцінка і аналіз одержаних результатів.

Моделювання залежності прибутку банку та показників діяльності АТ "ПУМБ" проведемо на основі формування множинної регресії.

Для побудови моделі обираємо значення прибутку банку як результативний показник і ряд таких незалежних змінних:

- кредити клієнтам банку, тис. грн.;
- кошти на рахунках в Національному банку України, тис. грн.;

– грошові кошти в касі та дорозі, тис. грн.;

– заборгованість в інших банках, тис. грн..

Модель множинної (багатофакторної) регресії в загальному випадку має вигляд:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_4x_4, \quad (3.7)$$

де y – чистий прибуток банку (тис. грн.);

x_1 – кредити клієнтам банку, тис. грн.;

x_2 – кошти на рахунках в Національному банку України, тис. грн.;

x_3 – грошові кошти в касі та дорозі, тис. грн.;

x_4 – заборгованість в інших банках, тис. грн.;

a_1, a_2, a_3 – коефіцієнти рівняння регресії, які характеризують кількісний вплив на результуючий показник зміни величини відповідного факторного показника на одиницю його виміру.

Найважливішим етапом побудови прикладної моделі, призначеної для цілком конкретного застосування є визначення її фактичної структури.

Для лінійної регресії, зважаючи що форма зв'язку між залежною змінною та регресорами вже апріорно відома, невирішеним є лише питання про склад регресорів у правій частині моделі (3.13).

Вхідні дані для проведення кореляційно – регресійного аналізу представлено у таблиці 3.6.

З метою виявлення основних факторів, що впливають на чистий прибуток банку, потрібно провести кореляційний аналіз окремих показників діяльності банку.

Для його проведення використано MSExcel (надбудова “ Аналіз даних/Кореляція ”), результати представлено у таблиці 3.7.

Таблиця 3.6

Основні показники діяльності АТ "ПУМБ" за 2010 – 2018 рр.

Рік	х1– кредити клієнтам банку, тис. грн.;	х2– кошти на рахунках в Національному банку України, тис. грн.;	х3– грошові кошти в касі та дорозі, тис. грн.	х4– заборгованість в інших банках, тис. грн.
2010	157841	12457352	1245278	702458
2011	254185	15789514	1254658	658452
2012	263921	17883802	1485260	702912
2013	509745	20942165	1452545	1319650
2014	-110164	28340258	1513095	1054623
2015	-1752470	26272294	897908	1244606
2016	367011	24740416	1213522	1162395
2017	717292	25495599	1178795	1499210
2018	2008508	27244297	743346	1943482

Таблиця 3.7

Результати кореляційного аналізу показників діяльності АТ "ПУМБ"

	У	X1	X2	X3	X4
У	1				
X1	0,019169929	1			
X2	-0,126802703	-0,338335203	1		
X3	0,450181428	0,744051991	-0,63062	1	
X4	0,207099543	0,731314332	-0,5633	0,799427	1

Оцінка тісноти зв'язку між досліджуваними ознаками здійснювалась із використанням шкали Чеддока, характеристика представлена у таблиці 3.8

Таблиця 3.8

Характеристика тісноти зв'язку

Показник	X1	X2	X3	X4
Чистий прибуток	Відсутній	Слабкий	Помірний	Слабкий

Між результативним показником та факторами моделі відчутній кореляційний зв'язок, що підтверджує кореляційна матриця. Тому в вихідних даних треба використати фільтр, та прибрати дані 2014р. та 2015р. В цих періодах на формування діяльності банку та його показників значний вплив

здійснили політичні фактори та економічний кризи в країні.

Вхідні дані для проведення кореляційно – регресійного аналізу представлено у таблиці 3.9.

Таблиця 3.9

Основні показники діяльності АТ "ПУМБ" за 2010 – 2018 рр. (з фільтром)

Рік	х1– кредити клієнтам банку, тис. грн.;	х2– кошти на рахунках в Національному банку України, тис. грн.;	х3– грошові кошти в касі та дорозі, тис. грн.	х4– заборгованість в інших банках, тис. грн.
2010	157841	12457352	1245278	702458
2011	254185	15789514	1254658	658452
2012	263921	17883802	1485260	702912
2013	509745	20942165	1452545	1319650
2016	367011	24740416	1213522	1162395
2017	717292	25495599	1178795	1499210
2018	2008508	27244297	743346	1943482

Результати кореляційного аналізу показників діяльності АТ "ПУМБ" наведено в табл.3.10.

Таблиця 3.10

Результати кореляційного аналізу показників діяльності АТ "ПУМБ" (за умови використання фільтра для звідних даних)

	У	X1	X2	X3	X4
У	1				
X1	0,709836042	1			
X2	-0,860199885	-0,548421073	1		
X3	0,88232188	0,889615616	-0,703568929	1	
X4	0,589831602	0,891074278	-0,542114834	0,800408	1

Оцінка тісноти зв'язку між досліджуваними ознаками здійснювалась із використанням шкали Чеддока, характеристика представлена у таблиці 3.11

Таблиця 3.11

Характеристика тісноти зв'язку

Показник	X1	X2	X3	X4
Чистий прибуток	Високий	Високий	Високий	Примітний

Для встановлення форми зв'язку між досліджуваними ознаками потрібно провести регресійний аналіз. Для його проведення використано MS Excel (надбудова “ Аналіз даних/Регресія ”), результати представлені у таблицях 3.12 – 3.13

Таблиця 3.12

Регресійна статистика

Показник	Значення
Множинний R	0,977982878
R-квадрат	0,95645051
Нормований R-квадрат	0,391126276
Стандартна помилка	332504,7137
Кількість спостережень	7

Таблиця 3.13

Результати дисперсійного аналізу

Показник	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	4	4,85629E+12	1,21407E+12	10,98119 E-05	0,222133
Залишок	2	2,21119E+11	1,10559E+11		
Всього	6	5,07741E+12			

Скорегований коефіцієнт детермінації $R^2=0,95645051$ (таблиця 3.14), тобто зміна результативної ознаки на 95,64 % спричинена зміною факторних показників.

Таблиця 3.14

Результати регресійного аналізу

Показник	Стандартна помилка	t-статистика	P- значення	Нижні 95%	Верхні 95%
У - чистий прибуток	1140957,7536	0,735315058	0,438684793	-	0,508421
x1– кредити клієнтам банку, тис. грн..	0,01463	-1,451740124	0,283695824	-	2,038879
x2– кошти на рахунках в Національному банку України, тис. грн.	-1,2662	0,966002219	0,435959582	-2,88745189	4,559359
x3– грошові кошти в касі та дорозі, тис. грн.	0,9538	-1,165132311	0,364134764	-0,88417552	0,507357
x4– заборгованість в інших банках, тис. грн.	-0,1069	0,161706342	0,165132311	0,364134764	-

Значення коефіцієнта кореляції та детермінації свідчить, що дана залежність є достатньо закономірною. Показник значущості F свідчить, що результати оцінювання є достовірними. Варто звернути уваги на дисперсію та F-статистику, їх значення не дуже високе, але R-квадрат є значущим, оскільки значущість $F = 10,98 \cdot 10^{-5} < 0,05$, отже рівняння є значущим в цілому.

Результати дисперсійного аналізу вказують на надійність отриманої моделі: за критерієм Фішера, тобто рівняння регресії значиме (на 95 %), вплив випадкових факторів відсутній.

За результатами регресійного аналізу (таблиця 3.6), оскільки для усіх показників Р-значення менше 0,5, то коефіцієнти можна вважати ненульовими, отже, факторні ознаки впливають на результативну.

Рівняння множинної регресії має вигляд:

$$Y = 1140957,7536 + 0,01463X_1 - 1,2662X_2 + 0,9538X_3 - 0,1069X_4.$$

Можлива економічна інтерпретація параметрів моделі:

– збільшення X_1 на 1 од. вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 0.0146 од. вимір.;

– збільшення X_2 на 1 од. вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 1.266 од. вимір.;

– збільшення X_3 на 1 од. вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 0.954 од. вимір.;

– збільшення X_4 на 1 од. вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 0.107 од. вимір.

За максимальним коефіцієнтом $\beta_2 = 1,2$ робимо висновок, що найбільший вплив на результат Y надає фактор X_2 .

Згідно із проведеними дослідженнями, для формування рекомендацій по покращенню управління процесом формування прибутковості, слід врахувати, що найбільший вплив на зміну фінансового результату мають такі всі ознаки.

Висновки до розділу 3

На основі третього розділу можна зробити наступні висновки:

1. Сьогоднішня організація кредитного процесу у АТ "ПУМБ" супроводжується численними недоліками і невирішеними питаннями, далеко не завжди відповідає сучасним вимогам, не враховує вплив кризових явищ, а відтак потребує істотного вдосконалення.

2. Для контролю за станом кредитної заборгованості банк здійснює регламентовані процедури використання кредитних продуктів, оцінку кредитоспроможності позичальника згідно з внутрішніми документами щодо кредитування та оцінки фінансового стану позичальника, перевірки застави тощо.

3. Загалом оптимізація кредитного процесу в АТ "ПУМБ" має відбуватися за певною схемою, яка розглянута в розділі. Оптимізація

кредитного процесу спрямована на переосмислення стратегії розвитку і вдосконалювання кредитної діяльності АТ "ПУМБ", підвищення її ефективності. Необхідність підвищення ефективності кредитного процесу у АТ "ПУМБ" зумовлює нагальну потребу в удосконаленні методичних підходів до її оцінки, чіткого визначення її напрямів і послідовності відповідних дій з метою підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень у цій сфері.

4. Для поглибленого аналізу причин невиконання умов кредитного договору позичальниками, пропонується використання в АТ "ПУМБ" матричних моделей, які дозволяють:

- провести фінансовий аналіз причин неповернення боргу та визначити тенденції відносно того чи іншого позичальника;
- з'ясувати кількість проблемних і списаних кредитів.

5. АТ "ПУМБ" здійснює моніторинг кредитного портфеля на двох рівнях: на рівні окремого кредиту та портфеля загалом. З метою уніфікації підходу до його здійснення визначено етапи моніторингу кредитного портфеля на обох рівнях.

Вважаємо за доцільне запровадження в АТ "ПУМБ" моніторингу кредитної політики на постійній основі та визначено напрями його проведення.

6. Пропонується сформувати в банку підрозділ кредитного моніторингу, який би включав в себе три напрями діяльності:

- моніторинг кредитних ризиків,
- моніторинг кредитного портфеля;
- моніторинг кредитної політики.

7. Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ" в 2016-2018 рр. за допомогою запропонованого методичного підходу показав, що протягом 2017 року ефективність управління банківським портфелем кредитів поліпшилася, про що свідчить зростання значення коефіцієнта ефективності на 0,3 (табл. 3.2). При цьому середня

ставка дохідності кредитного портфеля зросла на 6,42%. Протягом 2018 року ефективність управління банківським портфелем кредитів погіршила на 0,29, про що свідчить зменшення значення коефіцієнта ефективності на 6,6%. При цьому середня ставка дохідності кредитного портфеля знизилася, та банк погіршив свої позиції за рахунок зростання рівня ризикованості (питому вага резерву зросла на 4,71%).

Для поглибленого аналізу коефіцієнта ефективності побудовано факторну модель та розраховано вплив відповідних чинників за допомогою прийому ланцюгових підстановок.

Сформована модель дозволила визначити планові показники кредитних операцій та розрахувати, що протягом планового року ефективність управління банківським портфелем кредитів поліпшиться, про що свідчить зростання значення планового коефіцієнта ефективності на 0,04.

7. Моделювання залежності прибутку банку та показників діяльності АТ "ПУМБ" проведено на основі формування множинної регресії. Для побудови моделі обираємо значення прибутку банку як результативний показник і ряд таких незалежних змінних.

Згідно із проведеним дослідженням, для формування рекомендацій по покращенню управління процесом формування прибутковості, слід врахувати, що найбільший вплив на зміну фінансового результату мають такі всі ознаки.

ВИСНОВКИ

У першому розділі магістерській роботі визначено поняття "кредит" – це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, платності та добровільності.

Розглянуто авторів, які приділяли увагу процесам формування та аналізу кредитного портфеля банків. Тема знайшла відображення у працях таких авторів: І. В. Сало, О. В. Дзюблюк, А. М. Мороз, З. М. Васильченко, М.О.Барінов, М.Савлук, А.Шаповалов, В. Геєць та інших. Динамічний розвиток банківської системи України вимагає постійного проведення досліджень проблем аналізу структури кредитного портфеля, диверсифікації активів та мінімізації кредитних.

Розглянуто та описано підходи до трактування поняття "кредитний портфель банку". Аналіз наукових джерел дозволив розглянути п'ять послідовних етапів управління кредитним процесом:

- вибір кредитної політики;
- аналіз ринку кредитів;
- формування кредитного портфелю;
- перегляду кредитного портфелю;
- оцінки ефективності кредитного портфелю.

У другому розділі представлено організаційно-економічну характеристику АТ "ПУМБ".

Перший Український Міжнародний Банк (ПУМБ) — український комерційний банк, заснований у грудні 1991, з головним офісом у Києві. Входить до десятки найбільших банків України. Перший Український Міжнародний Банк був створений як закрите акціонерне товариство 20 листопада 1991 року. Центральний офіс банку знаходиться в м. Київ Подільський р-н, вул. Андріївська, буд. 4. Державна реєстрація здійснена

Виконавчим комітетом Київської міської ради (свідоцтво від 23.12.1991 р. серії А01, №432835).

ПУМБ входить до найбільшої фінансово-промислової групи України System Capital Management бізнесмена Ріната Ахметова. У 2005 році "СКМ Фінанс" консолідував 99% акцій банку в групі СКМ. В банку була прийнята нова стратегія розвитку на 2006—2010 роки, орієнтована на універсальність банку, подальше посилення корпоративного бізнесу та активізацію на ринку роздрібних послуг.

26.04.2018 року на річних зборах акціонерів ПАТ "ПУМБ" було вирішено змінити тип організаційно-правової форми банку з публічного акціонерного товариства на приватне акціонерне товариство, відповідно до ст.6 Закону України "Про банки та банківську діяльність" банки з урахуванням змін у чинному законодавстві можуть створюватись у формі акціонерного товариства. На сьогодні ПУМБ входить до ТОП-10 українських банків за ключовими фінансовими показниками, такими як об'єми активів та зобов'язань, розміри власного та статутного капіталу тощо.

Основну частку в структурі кредитного портфеля АТ "ПУМБ" в 2016-2018 роках займали кредити юридичним особам (їх частки складали 78,92% на 01.01.2016 р., 79,20% на 31.12.2016 р., 76,18% на 31.12.2017 р., і 68,11% на 31.12.2018 р.). Проте, як видно, їх частка з часом зростає, а ось частка споживчих та іпотечних кредитів знижується (частки споживчих кредитів складали 7,74% на 01.01.2016 р., 8,55% на 31.12.2016 р., 14,66% на 31.12.2017 р., і 19,17% на 31.12.2018 р., частки іпотечних кредитів складали 9,59% на 01.01.2016 р., 8,03% на 31.12.2016 р., 3,5% на 31.12.2017 р., і 2,74% на 31.12.2018 р.,). Програми кредитування юридичних осіб та іпотечного кредитування скорочувались, це обумовлено політичними та економічними обставинами в країні. В структурі кредитів АТ "ПУМБ" за видами економічної діяльності основну частку займають кредити в будівництво і управління нерухомістю, гірничо-видобувну галузь, харчову промисловість та сільське господарство, а також кредити надана фізичним особам.

За аналізований період якість кредитного портфеля АТ "ПУМБ" змінилася. Кредитна якість портфелю яка має високий рейтинг якості з кожним роком зростала. На 01.01.2012 р. складала 12,76%, на 31.12.2016 р. складала 13,62%, на 31.12.2017 р. складала 35,13%, на 31.12.2018 р. складала 31,41%.

Банківській діяльності притаманний ризик, яким управляють за допомогою постійного процесу виявлення, оцінки та контролю, з урахуванням лімітів та інших засобів контролю. Процес управління ризиками є вирішальним для постійної прибутковості Банку, а кожний співробітник у банку несе відповідальність за вплив ризиків, пов'язаних з його службовими обов'язками. Банк контролює такі ризики в процесі стратегічного планування. Банк має окремі незалежні органи, що відповідають за управління ризиками та їх відстеження.

Для підвищення ефективності кредитної діяльності банку вважаємо за необхідне звернути увагу на покращення кредитної політики банку, оптимізувати власний кредитний портфель шляхом покращення його структури за допомогою зменшення долі нестандартних кредитів; внести обмеження по відношенню до концентрації кредитного портфеля; проводити періодичну та повну перевірку кредитної документації, що дає достовірну інформацію про поточний стан клієнта та перспективи його розвитку; удосконалити навички персоналу банку із роботи щодо ефективного контролю та аудіювання кредитного процесу.

Сьогодні організація кредитного процесу у АТ "ПУМБ" супроводжується численними недоліками і невирішеними питаннями, далеко не завжди відповідає сучасним вимогам, не враховує вплив кризових явищ, а відтак потребує істотного вдосконалення.

Для контролю за станом кредитної заборгованості банк здійснює регламентовані процедури використання кредитних продуктів, оцінку кредитоспроможності позичальника згідно з внутрішніми документами щодо

кредитування та оцінки фінансового стану позичальника, перевірки застави тощо.

Загалом оптимізація кредитного процесу в АТ "ПУМБ" має відбуватися за певною схемою, яка розглянута в розділі. Оптимізація кредитного процесу спрямована на переосмислення стратегії розвитку і вдосконалювання кредитної діяльності АТ "ПУМБ", підвищення її ефективності. Необхідність підвищення ефективності кредитного процесу у АТ "ПУМБ" зумовлює нагальну потребу в удосконаленні методичних підходів до її оцінки, чіткого визначення її напрямів і послідовності відповідних дій з метою підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень у цій сфері.

Для поглибленого аналізу причин невиконання умов кредитного договору позичальниками, пропонується використання в АТ "ПУМБ" матричних моделей, які дозволяють:

- провести фінансовий аналіз причин неповернення боргу та визначити тенденції відносно того чи іншого позичальника;
- з'ясувати кількість проблемних і списаних кредитів.

АТ "ПУМБ" здійснює моніторинг кредитного портфеля на двох рівнях: на рівні окремого кредиту та портфеля загалом. З метою уніфікації підходу до його здійснення визначено етапи моніторингу кредитного портфеля на обох рівнях.

Вважаємо за доцільне запровадження в АТ "ПУМБ" моніторингу кредитної політики на постійній основі та визначено напрями його проведення.

Пропонується сформувати в банку підрозділ кредитного моніторингу, який би включав в себе три напрями діяльності:

- моніторинг кредитних ризиків,
- моніторинг кредитного портфеля;
- моніторинг кредитної політики.

Аналіз ефективності управління кредитним портфелем АТ "ПУМБ" в 2016-2018 рр. за допомогою запропонованого методичного підходу показав, що протягом 2017 року ефективність управління банківським портфелем кредитів поліпшилася, про що свідчить зростання значення коефіцієнта ефективності на 0,3 (табл. 3.2). При цьому середня ставка доходності кредитного портфеля зросла на 6,42%. Протягом 2018 року ефективність управління банківським портфелем кредитів погіршилася на 0,29, про що свідчить зменшення значення коефіцієнта ефективності на 6,6%. При цьому середня ставка доходності кредитного портфеля знизилася, та банк погіршив свої позиції за рахунок зростання рівня ризикованості (питому вага резерву зросла на 4,71%).

Для поглибленого аналізу коефіцієнта ефективності побудовано факторну модель та розраховано вплив відповідних чинників за допомогою прийому ланцюгових підстановок.

Сформована модель дозволила визначити планові показники кредитних операцій та розрахувати, що протягом планового року ефективність управління банківським портфелем кредитів поліпшиться, про що свідчить зростання значення планового коефіцієнта ефективності на 0,04.

Моделювання залежності прибутку банку та показників діяльності АТ "ПУМБ" проведено на основі формування множинної регресії. Для побудови моделі обираємо значення прибутку банку як результативний показник і ряд таких незалежних змінних.

Згідно із проведеним дослідженням, для формування рекомендацій по покращенню управління процесом формування прибутковості, слід врахувати, що найбільший вплив на зміну фінансового результату мають такі всі ознаки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз діяльності комерційного банку. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця та проф. А.М. Герасимовича. Житомир: ПП "Рута", 2007. 384 с.
2. Аналітичний огляд банківської системи України за результатами 2016 року. URL: <http://rurik.com.ua> (дата звернення: 10.11.2019)
3. Богославський Д. А. Белова І.В. Дослідження якості кредитного портфеля, наявного забезпечення і формування резервів банків України за 2009-2011 роки. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2013. № 3. С. 99-106.
4. Болгар Т. Особливості державного та внутрішньобанківського регулювання проблемних кредитів в Україні. Вісник Національного банку України. 2014. № 12 (226). С. 23-29.
5. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. Галицький економічний вісник. 2013. №2(27). С.157–163.
6. Васильченко З. М. Управління проблемними активами банків у міжнародній практиці URL : <http://jeej.tneu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1006>. (дата звернення: 20.10.2019)
7. Васюренко О.В. Інструментарій аналізу в системі кредитного ризик-менеджменту: монографія. К.: УБС НБУ, 2010. 191 с.
8. Васюренко О. В. Банківські операції : навчальний посібник - 6-те вид., перероб. і доп. К. : Знання, 2008. 318 с.
9. Васюренко О.В., Волохата К.О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: Навч. посібник. К.: Знання, 2006. 463 с.
10. Васюренко О.В., Подчесова В.Ю. Сучасні концепції управління кредитним ризиком банку. Актуальні проблеми економіки. 2015 N1/115. С. 170-177.

11. Верхуша Н. П. Механізм управління кредитним ризиком банку: питання теорії та практики : монографія . Ліра-К, 2014. 91 с.
12. Вовканич А. І. Особливості формування ресурсів комерційних банків. Вісник східноєвропейського університету економіки і менеджменту. 2010. №8. с. 157-163.
13. Вовчак О. Д. Банківська справа : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2012. 560 с.
14. Вовчак О. Д. Банківський нагляд : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2012. 472 с.
15. Вовчак А.Д., Руцишин Н.М., Андрейків Т.Я. Кредит і банківська справа: Підручник К.: Знання, 2008. 564 с.
16. Волкова Н.І. Концептуальні підходи щодо вдосконалення кредитування споживчих потреб населення. Економіка і організація управління. 2016. № 4(24). С. 143-152.
17. Ганзюк С. М. Лінькова А.В. Особливості функціонування проблемних банків в Україні. "Молодий вчений" № 8 (35). серпень 2016 р. С. 1114.
18. Гриценко В. Світова фінансова криза: діагностика та нові підходи до виживання на фінансовому ринку. Вісник Національного банку України. 2016. №2. с. 20–26.
19. Губаєв С. М. Управління кредитним ризиком у банку. Наукові конференції URL : <http://intkonf.org/gubaev-sm-upravlinnya-kreditnim-rizikom-u-banku/> (дата звернення: 15.10.2019)
20. Гудзь Т. П. Банківський нагляд : підручник К. : Ліра-К, 2014. 380 с.
21. Демчук Н.І. Загальний підхід до концепції та процесу управління банківськими ризиками / Глобальні та національні проблеми економіки. 2014. № 2. С. 1049–1052.
22. Дзоблюк О. Актуальні проблеми розвитку банківської системи України. Банківська справа. 2016. № 1 (138). С. 3-32

23. Дзюблюк О. В. Банківські операції : підручник. К. : Ліра-К, 2013. – 688 с.
24. Дзюблюк О.В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці. Журнал європейської економіки. 2015. № 9. С. 108–124.
25. Диба В. М. Котковський В. С. Кредитні інновації банків. Вчені записки : зб. наук. пр. М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана" ; відп. ред. А. Ф. Павленко. Київ : КНЕУ, 2012. Вип. 14, ч. 1. С. 157-162
26. Довгань Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи / Вісник Національного банку України. 2014. №4. с. 20.
27. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2015. 523 с.
28. Єпіфанов А.О. Маслак Н.Г., Сало І.В. Операції комерційних банків: Навч. Посібник Суми : Університетська книга, 2007. 523 с
29. Жукова Н.К., Зражевська Н.В. Сучасний стан ринку банківських кредитів в країні. Економічний часопис ХХІ. 2011. № 5–6. С. 54–57.
30. Золотарьова О.В. Півняк, Ю.В. Мартиненко П.Ю. Концепція кредитної політики комерційного банку та можливості підвищення її ефективності. Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки. – 2014. – № 9. – С. 108–112.
31. Іванова Т.Г. Управління банківським портфелем активів: автореф. дис. канд. екон. наук: Держ. вищ. навч. закл. "Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана". К., 2014. 20 с.
32. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні, затверджена постановою Правління Національного банку України від 28 серпня 2001 року N368 (зі змінами від 18.02.2016 р.). URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> (дата звернення: 20.10.2019)

33. Інтеграційні процеси та розвиток фінансової системи України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (29 -30 листопада 2007 року). Х.: ФОП Лібуркіна Л. М., 2007. 224 с.
34. Кльоба Л. Вдосконалення управління банківською інвестиційною діяльністю в Україні. Вісник Національного банку України. 2011. №5. с. 51–53.
35. Коваленко В. В. Управління проблемними банками в системі забезпечення фінансової стійкості банківської системи. Вісник Дніпропетровського університету. Вип. 4(2), 2010, URL : <http://www.vestnikdnu.com.ua>. (дата звернення: 10.10.2019)
36. Ковальчук К. Ф. Банківські операції : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2013. 162 с.
37. Комар О. Ю., Подчесова В. Ю. Особливості управління процентними ризиками в банках. Вісник Запорізького національного університету. 2010. №4 (8). С. 242 –247.
38. Копилюк О. І. Банківські операції : навч. посіб. К. : Ліра-К, 2012. 416 с.
39. Копилюк, О. І., Музичка О. М. Банківські операції : навч. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. К. : Кондор, 2012. 536 с.
40. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2008. 486с.
41. Косова Т. Д. Циганов О.І. Банківські операції : навчальний посібник : для студ. ВНЗ. К.: ЦУЛ, 2008. 372 с
42. Крикун О. Ю. Управління кредитним портфелем комерційного банку. Управління розвитком. 2016. № 5 (81) С. 54–56.
43. Ксьондз С.М. Степанишена А.П. Сучасний стан банківської системи України. Економіка і суспільство. 2016. №7. С.761-766.
44. Крупка М. І., Андрущак Є. М., Пайтра Н. Г. Банківські операції : навч. посібник. за ред. д. е. н., проф. М. І. Крупки. Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. 248 с

45. Кузнєцова Л. В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектора економіки України. Економічний простір. 2008. № 20/1. С. 107–115.
46. Кузнєцова, С.А., Болгар Т.М., Пестовська З.С. Банківська система : навчальний посібник Київ : ЦУЛ, 2014 . 397 с.
47. Кузнєцова Л.В. Роль банківського кредитування у фінансовому забезпеченні розвитку реального сектору економіки України. Економічний простір. 2008. №20/1. URL:
http://kneu.edu.ua/userfiles/Credit_Economics_Department/KMBD/konkurs/Konkurs2016/. (дата звернення: 20.10.2019)
48. Левандівський О. Т., Деметер П. У. Банківські операції : навчальний посібник К.: Знання, 2012. 463 с.
49. Левченко О.М. Сучасні виклики фінансово – банківського сектору. Вісник КНУТД. 2016. №3(99). 33-48.
50. Луців Б. Л., Стечишин Т. Б. Інвестиційний потенціал банківської системи України. Фінанси України. 2009. № 9. С. 67-77.
51. Лютий І. Юрчук О. Фінансово-економічна криза 2008-2010 рр.: деякі чинники та уроки. Вісник НБУ 2011. №1. с. 10-16.
52. Майборода Л. Основні підходи до проведення аналізу розвитку банківського сектору. Вісник НБУ. 2017. №1. с. 49 – 52.
53. Матвійчук Ю. Банківська система України: кризові уроки і нові загрози. Вісник Національного банку України. 2015. №12. с. 24–26
54. Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська система України: проблема становлення та розвитку. Фінанси України. 2016. № 5 (246). С. 7-33.
55. Міщенко В. І., Слав'янська Н. Г., Коренева О. Г. Банківські операції : підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2007. 796 с.
56. Міщенко В. Крилова В., Ніконова М. Реструктуризація кредитів в умовах кризи: світовий досвід і можливості застосування в Україні. Вісник Національного банку України. 2014. №5. с. 12.

57. Ніколаєнко Ю. В. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком. Ефективна економіка: електрон. наук. фах. вид. 2015. № 11.

58. Онищак Н. М. Теоретичні підходи до формування кредитної політики та кредитного портфеля банку в сучасних умовах фінансово-економічної кризи. Науковий вісник Ужгородського університету. 2015. № 2 (27). С. 205-210.

59. Останкова Л. А. Шевченко Н.Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 256 с.

60. Основні показники банківської системи України. Офіційний сайт Національного банку України URL : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>. (дата звернення: 01.11.2019),

61. Офіційний сайт Асоціації українських банків URL : <http://www.aub.org.ua> (дата звернення: 20.11.2019)

62. Офіційний сайт АТ "ПУМБ" URL : <https://www.pumb.ua/> (дата звернення: 15.11.2019)

63. Офіційний сайт держстатистики URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2019)

64. Офіційний сайт Національного банку України URL : <http://www.bank.gov.ua>. (дата звернення: 06.11.2019)

65. Офіційний сайт Національного рейтингового агентства РЮРІК. – URL : rurik.com.ua. (дата звернення: 01.11.2019)

66. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: Навч. метод. посібник для самостійного вивчення дисц. К.: КНЕУ, 2003. 347 с.

67. Пірог В.В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ. Науковий вісник НЛТУ України. 2011. № 2. С. 228–235.

68. Положення НБУ "Про кредитування" від 28.09.1995 № 246 URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0246500-95> (дата звернення: 15.11.2019)

69. Прасолова С. П. , Вовченко О. С. Банківські операції : навч. посіб. та практ. К. : "Центр учбової літератури", 2013. 568 с.
70. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. 2-е вид., доп. і перероб. К.: КНЕУ, 2004. 468 с.
71. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. No 679XIV URL : <https://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 15.10.2019)
72. Рилова К. О. Менеджмент проблемних банків у процесі стабілізації банківської системи України (на прикладі санаційного банку). Магістеріум. Економічні студії. Випуск 56 2014р. С. 97-101.
73. Рогожнікова Н.В. Аналіз стану та динаміки кредитної діяльності банків України. Фінансовий простір. 2016. N15 С. 30-34.
74. Рошкован В. Прогноз розвитку банківської системи України. Новоевремя. URL : <https://nv.ua/ukr/opinion/prohnoz-rozvitku-bankivskoj-sistemi-v-2018-rotsi-2444720.html> (дата звернення: 01.11.2019)
75. Руднева С.О. Аналіз якості та ефективності управління кредитним портфелем банків України. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2013. No1. С. 32-37.
76. Рясних Є.Г. Пономарьов А.А., Микитин М.О. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку. Вісник Хмельницького національного університету. 2011. No 2. С. 146–149.
77. Савлук С. М. Власний капітал комерційного банку : монографія. Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Державний вищий навчальний заклад "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана". К.: КНЕУ, 2012. 459 с.
78. Сало І. В. , Карбівничий І. В. Формування та реалізація кредитної політики банку : монографія Суми: Університетська книга, 2011. 176 с.
79. Серик Ю.В. Управління кредитним портфелем банку. Економіка і управління. 2012. No 4. С. 70–75.
80. Старинський М. В. Порівняльне банківське право: навч. Посібник. Суми: ВІД "Університетська книга", 2013. С. 113.

81. Стрежак Л.В., Ткаченко Є.Ю. Управління кредитним портфелем в умовах інтеграції у європейський цифровий простір. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Вплив цифрової освіти на розвиток людського капіталу"(Internet-конференція), 20-21 листопада 2019 р. С.257-261.
82. Стрільчук Ю.І. Інноваційні підходи до банківського кредитування населення. Гроші, фінанси і кредит. 2017. № 8. С. 684-689.
83. Сучасні методи управління ризиками банківського споживчого кредитування та їх мінімізація. Економічний форум. 2014. № 1. С. 229-235.
84. Тарануха І. Ю. Управління проблемними кредитами банків в Україні : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.08. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2014. 20 с.
85. Тлуста А. Ю., Савкова О. С. Методи визначення кредитно-рейтингової оцінки банку . Економіка та держава. 2016. № 6. С. 53-57.
86. Толстошеева А. В. Сучасні проблеми кредитування комерційними банками України . Бізнесінформ. № 5. 2014. С. 370-375.
87. Тьорло В. О. Іщенко Р. О. Проблеми функціонування комерційних банків України за сучасних умов та шляхи їх вирішення. Економіка та держава. 2015. № 1. С. 83-84.
88. Українська рулетка: громадяни й бізнес втратили в банках-банкрутах понад 300 млрд гривень. Forbes Україна. URL: <http://forbes.net.ua/business/1416943-ukrainskaya-ruletka-grazhdane-i-biznes-poteryali-v-bankah-bankrotah-svyshe-300-mlrd-griven> (дата звернення: 20.10.2019)
89. Фатюха В. В. Аналіз фінансових результатів банківського сектору України URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/3_2018/73.pdf. (дата звернення: 20.10.2019)
90. Чуб О. Банківські кризи: теоретичні та практичні аспекти. Вісник НБУ 2010. № 3. с. 22-26.

91. Чуб П.М. Підходи до управління кредитним портфелем комерційного банку : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" Київ, 2003. 18 с.

92. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності: Навч. Посібник К.: Знання, 2007. 311 с.

93. Юрків М.Т. Управління проблемними кредитами банків в Україні: сучасні законодавчі аспекти. Інноваційна економіка. 2015. № 11. С. 184–188

ДОДАТКИ

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
МІЖНАРОДНИЙ БАНК»

Консолідований звіт Банківської групи про фінансовий стан на 31 грудня
2016 року (у тисячах гривень)

	прим.	2016 рік	2015 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1162395	1244606
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	1213522	897908
Заборгованість в інших банках	8	5664152	4500090
Цінні папери:	9		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		277873	263387
- наявні для продажу		9339056	2579991
Кредити клієнтам	10	24740416	26272294
Поточний актив з податку на прибуток		46219	47882
Інші активи	12	1158212	1210904
Основні засоби	11	1428798	1457948
Інвестиційна власність	11	185857	188554
Нематеріальні активи	11	292042	248939
Відстрочений податковий актив	28	187719	276992
Всього активів		45696261	39189495
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	-	485426
Заборгованість перед іншими банками	14	1147889	224827

Кошти клієнтів	15	33082769	27473577
Випущені депозитні сертифікати	16	691371	-
Випущені єврооблігації	17	4290540	4722461
Інші позичкові кошти	18	19144	40312
Інші зобов'язання	19	1656385	1719345
Субординований борг	20	490750	492174
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		5227	26651
Відстрочене податкове зобов'язання	28	21266	2768
Всього зобов'язань		41405341	35187541
Власний капітал			
Акціонерний капітал	22	3542211	3572211
Емісійний дохід	22	101660	101660
Резерв переоцінки основних засобів	22	667410	718647
Резерв переоцінки цінних паперів, наявних від продажу	22	91470	-2153
Резервний фонд	22	1479799	1482826
Непокритий збиток	22	-1591630	-1871237
Всього власного капіталу		4290920	4001954
Всього зобов'язань та власного капіталу		45696261	39189495

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
МІЖНАРОДНИЙ БАНК»

Консолідований звіт Банківської групи про фінансовий стан на 31.12.2017
року (у тисячах гривень)

	прим.	2017 рік	2016 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1499210	1162368
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	1178795	1213522
Заборгованість в інших банках	8	5547316	5561964
Цінні папери:	9		
- які оцінюються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки як прибутку або збитку		162887	277873
- наявні для продажу		10233489	9132655
Кредити клієнтам	10	25495599	24755755
Поточний актив з податку на прибуток		2405	45405
Інші активи	12	697098	528517
Основні засоби	11	1253795	1213395
Інвестиційна власність	11	149347	185857
Нематеріальні активи	11	300003	287578
Відстрочений податковий актив	27	12385	187719
Всього активів		46532329	44552608
Зобов'язання			
Заборгованість перед Національним банком України	13	865004	1147889
Кошти клієнтів	14	37194276	33185516

Випущені депозитні сертифікати	15	187194	691371
Випущені єврооблігації	16	1915014	4290540
Інші позичкові кошти	17	11193	18995
Інші зобов'язання	18	996732	679252
Субординований борг	19	489656	490750
Всього зобов'язань		41659069	40504313
Власний капітал			
Акціонерний капітал	21	3294492	3294492
Емісійний дохід	21	101660	101660
Резерв переоцінки основних засобів	21	484116	509866
Резерв переоцінки цінних паперів, наявних від продажу	21	69293	30155
Резервний фонд	21	1475430	1475430
Непокритий збиток	21	-551731	-1363308
Всього власного капіталу		4873260	4048295
Всього зобов'язань та власного капіталу		46532329	44552608

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ
МІЖНАРОДНИЙ БАНК»

Консолідований звіт Банківської групи про фінансовий стан на 31.12.2018
року (у тисячах гривень)

	прим.	2018 рік	2017 рік
Активи			
Грошові кошти в касі та дорозі	6	1943482	1499210
Кошти на рахунках в Національному банку України	7	743346	1178795
Заборгованість в інших банках	8	5594226	5547316
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	9	93200	162887
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший скупний дохід	9	11560514	-
Цінні папери, наявні для продажу	9	-	10233489
Кредити клієнтам	10	27244297	25427064
Поточний актив з податку на прибуток		-	2405
Інші активи	13	631513	697098
Основні засоби	11	1415623	1253795
Інвестиційна власність	11	71876	149347
Нематеріальні активи	11	320632	300003
Право користування активами	12	246482	-
Відстрочений податковий актив	30	-	12385
Всього активів		49865191	46463794
Зобов'язання			

Заборгованість перед Національним банком України	14	1002	-
Заборгованість перед іншими банками	15	697452	865004
Кошти клієнтів	16	39780153	37194276
Випущені депозитні сертифікати	17	832460	187194
Випущені єврооблігації	18	-	1915014
Інші позичкові кошти	19	-	11193
Зобов'язання з оренди	20	267402	-
Поточне зобов'язання з податку на прибуток		62242	-
Відстрочене податкове зобов'язання	30	15636	-
Інші зобов'язання	21	1402830	996732
Субординований борг	22	488145	489656
Всього зобов'язань		43547322	41659069
Власний капітал	24		
Акціонерний капітал		3294492	3294492
Емісійний дохід		101660	101660
Резерв переоцінки основних засобів		474735	484116
Резерв переоцінки цінних паперів		-24753	69293
Резервний фонд		1475430	1475430
Нерозподілений прибуток/Непокритий збиток		996305	-620266
Всього власного капіталу		6317869	4804725
Всього зобов'язань та власного капіталу		49865191	46463794